

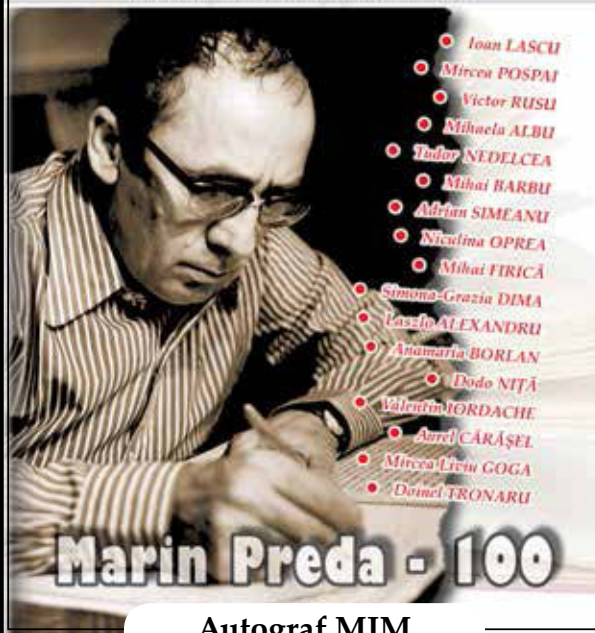
Autograf MJM

Revistă de cultură editată de
Asociația Culturală **Autograf MJM**
Serie nouă Nr.: 2 (10) aprilie - iunie, 2022
www.autografmjm.ro

Revistă fondată la Craiova, în anul 2005, de Jean Băileșteanu

-
- *Ioan LASCU*
  - *Mircea POSPAI*
  - *Victor RUSU*
  - *Mihaela ALBU*
  - *Tudor NEDELCEA*
  - *Mihai BARBU*
  - *Adrian SIMEANU*
  - *Niculina OPREA*
  - *Mihai FIRICĂ*
  - *Simona-Grazia DIMA*
  - *Laszlo ALEXANDRU*
  - *Anamaria BORLAN*
  - *Dodo NIȚĂ*
  - *Valentin IORDACHE*
  - *Aurel CĂRĂȘEL*
  - *Mircea Liviu GOGA*
  - *Doinel TRONARU*

Marin Preda - 100

Autograf MJM

Revistă de cultură editată de
Asociația Culturală „Autograf MJM”
în colaborare cu
Uniunea Scriitorilor din România,
Filiala Craiova

Director: Jean-Mihail Băileșteanu

Redactor-șef: Ioan Lascu
Redactor-șef adjunct: Toma Grigorie
Colegiu de redacție:
Mihai Barbu, Horia Dulvac,
Mihai Firică, Cătălin Ghiță,
Ion Munteanu, George Popescu,
Spiridon Popescu

Apare trimestrial

Adresa redacției:
Str. Felix Aderca, Nr.9, Bl.7, parter, 200410
Craiova, Dolj, România
Tel.: +40 786 035 472; +40 786 035 474
e-mail: office@autografmjm.ro
www.autografmjm.ro

ISSN: 1841-2130

Sumar

Ioan LASCU
Marin Preda la Centenar 3

Cronică Literară

Mircea POSPAI
Reîntoarcerea poetului către sine.....5
Victor RUSU
Schimbarea la față a poetei Mihaela Iovan.....7
Mihaela ALBU
Literatura de dincolo de frontiere.
O (necesară) revizuire a canonului.....9
Tudor NEDELCEA
Scriitori basarabeni 14
Mihai BARBU
Ion D. Sîrbu, secretar literar
la Teatrul Mare și la Teatrul cel Mic... ..17
Adrian SIMEANU
Îmi amintesc și azi: a meritat.....21
Teatrul zilelor noastre.....21
Tudor NEDELCEA
Eminescu prin Oltenia.....22
Niculina OPREA
Dialoguri interculturale: Haydar Ergülen
Poezia este modul meu de a gândi.....27

Poezie

Mihai FIRICĂ.....30
Victor RUSU 32
Simona-Grazia DIMA
PRUNCI SAU CLIENȚI 34
Luigi PIRANDELLO
Traducere și prezentare de Laszlo Alexandru
Iedul negru.....37
Tudor NEDELCEA
Constantin Preda sau
dulcea povară a suferinței și a poeziei 41

Dosar SF

Anamaria BORLAN
TABLOU CU PIAN 47
CRAIOVA – SECOLUL XIX.....53
Dodo NIȚĂ
RAIUL PE PĂMÂNT 55
Valentin IORDACHE
MAI CRAIOVEAN 57
Aurel CĂRĂȘEL
VIOREL LAZĂR (1951-2014).....59
Mircea Liviu GOGA
ÎNTOARCEREA ACASĂ.....61
Dodo NIȚĂ
Scriitori craioveni la Editura „Pavcon” 63
Doinel TRONARU
„Scurtă istorie” a literaturii science-fiction
românești, cu o ocazie „aniversară” 65

IOAN LASCU

MARIN PREDA LA CENTENAR

Astăzi, Marin Preda este, fără îndoială, un clasic al literaturii române. Este o afirmație cu evident coeficient de generalitate, așa cum se întâmplă și în cazurile atâtor scriitori ale căror opere sunt (încă?) vii în memoria unui public – e adevărat că din ce în ce mai restrâns. Clasicizarea înseamnă în primul rând neuitare, o neuitare întreținută de noi abordări critice atât din perspectivă istorică, dar mai ales din perspectivă estetică. Clasicitate înseamnă valorizare, reevaluare continuă a operei literare. Continuitatea nu înseamnă neapărat o „omogenitate” temporală, ci una ce ține de memorie și de gândire, de rememorare și de regândire. Un asemenea moment îl constituie, iată, și Centenarul „Marin Preda”.

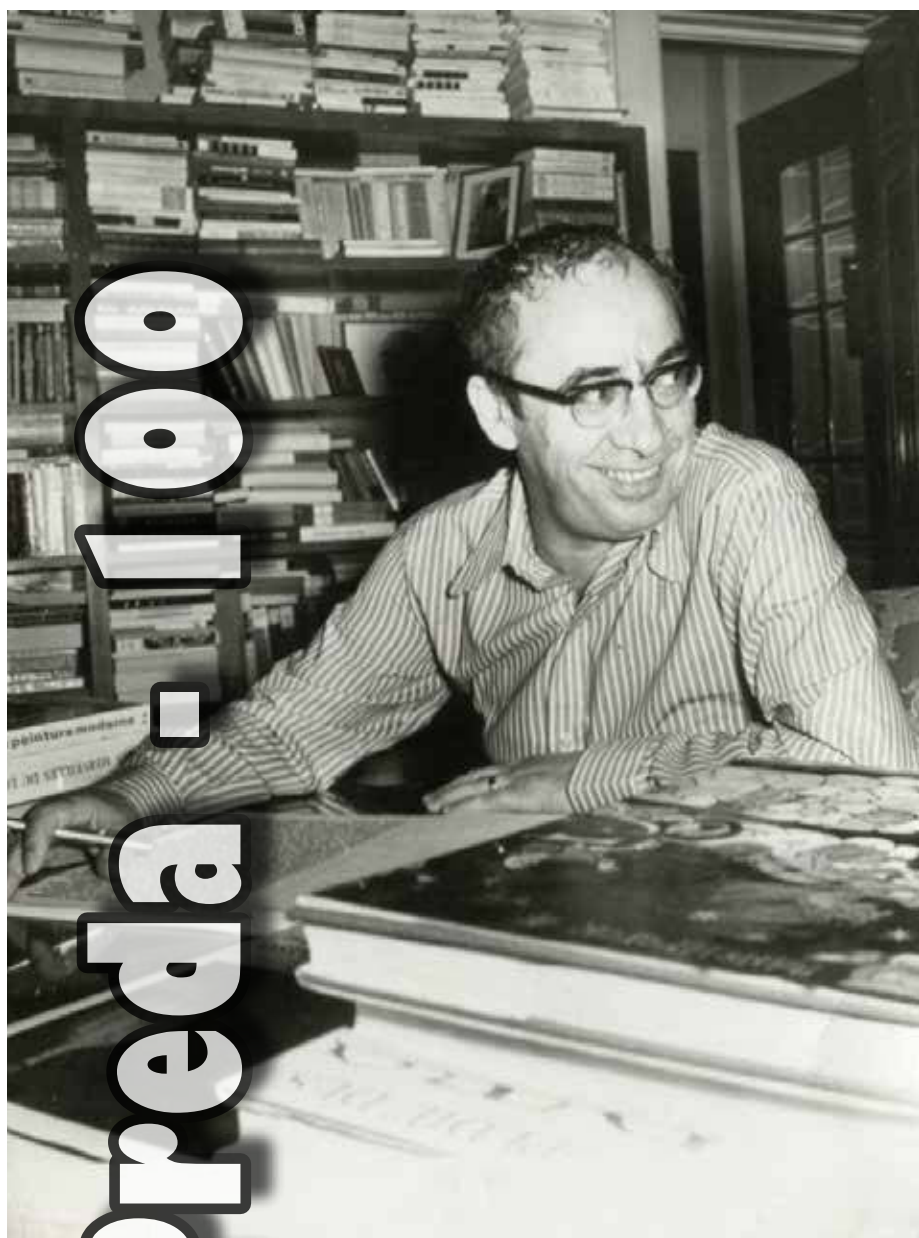
Scriitorul născut la 5 august 1922, în localitatea teleormăneană Siliștea-Gumești, care altfel n-ar fi ieșit din platitudine și anonim, a intrat de timpuriu între preferințele mele de lectură. Eram în clasa a III-a când o cunoștință mi-a dăruit, de Sfântul Ioan, o carte intitulată *Nicolae Moromete*, se înțelege că o ediție mai scurtă după ceea ce aveam să aflu repede că era *Moromeții*, volumul I. Am citit-o și am recitat-o, încântat fiind de lumea și de pășaniile personajului copil de care nu auzisem până atunci. Am continuat apoi, în copilărie și tinerețe, cu *Moromeții*, vol. II, cu *Marele singuratic*, *Delirul*, *Cel mai iubit dintre pământeni*... Îmi amintesc și manualele de limba și literatura română din ciclul gimnazial, unde erau incluse fragmente din povestirile *Desfășurarea* și *Ferestre întunecate*, care ne plăceau nouă, elevilor de atunci, fără să ne sinchisim de racordul ideologic de care nici nu ne dădeam seama prea clar.

După succesul fulminant din anii '50 a urmat un deceniu de relativă acalmie, ca apoi, anii '70, să-l readucă exploziv în atenție cu *Delirul*, *Viața ca o pradă* și îndeosebi *Cel mai iubit dintre pământeni*.

Cititorii obișnuiți și-l aduc aminte pe Marin Preda cu *Moromeții* și cu *Cel mai iubit dintre pământeni*, cu siguranță două vârfuri ale creației sale.

Critica și istoria literară nu l-au neglijat, consacându-i numeroase volume de studii cu o tematică variată, menționate cu acribie de Stan V. Cristea în cartea sa *Marin Preda. Portret între oglinzi*, ediția I, Editura „Aius”, Craiova, 2015. Bibliografia este impresionantă: 143 de volume publicate în intervalul 1973-2015, semnate de autori cunoscuți precum Mihai Ungheanu, Ion Bălu, Vasile Popovici, Monica Spiridon, Adrian Dinu Rachieru, Aureliu Goci, Constantin Miu, Gelu Negrea, Marin Iancu, Mariana Șipoș, Emil Manu, Ioana Diaconescu, Sorin Preda ș.a. Marin Preda nu a fost scutit de „revizurii ale operei”, în registre pro și contra, aparținând lui Nicolae Manolescu, Alex Ștefănescu, Marian Victor Buciu, Ion Negoïtescu, S. Damian, Gheorghe Grigurcu, Alexandru George, George Geacăr. Ultimii cinci din această enumerare l-au învinuit pe Marin Preda de colaboraționism, de acceptare a unor servituți impuse de regimul comunist. Au recunoscut însă valoarea literară a cărților prediste. Mai numeroși sunt criticii literari notabili care l-au abordat în „comentarii obiective, neutre, dar pertinente” (Stan V. Cristea): Gabriel Dimisianu, Cornel Ungureanu, Marin Mincu, Ion Simuș, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ion Negoïtescu, Florin Manolescu, Mircea Iorgulescu, Gheorghe Glodeanu etc. În apărare s-au ridicat autori cu nume de talia lui Eugen Simion, C. Stănescu, Mihai Ungheanu, Daniel Cristea-Enache, Răzvan Voncu.

Marin Preda a debutat în 1942, în plin război, la numai 20 de ani, cu două povestiri, și a confirmat în 1948, cu volumul de proză scurtă *Întâlnirea din pământuri*. Literatura spațiului rural a cunoscut apogeul odată cu apariția romanului *Moromeții*, vol. I, II. Cum bine se știe, satul și țăraniile lui nu au rămas o dominantă a prozei sale, orașul și problematica acestuia și-au făcut intrarea în proza din deceniul șapte, *Intrusul* și *Risipitorii* fiind romanele

Marin Preda - 100

reprezentative. Proza ancorată în istoria recentă și-a cucerit un loc remarcabil în deceniul opt, prin apariția a două cărți memorabile: *Delirul* și *Cel mai iubit dintre pământeni*. S-a vorbit destul că acestea două i-au adus neplăceri prozatorului, din partea regimului politic restrictiv. Crâmpie de adevăr au fost reperate și ne gândim mai întâi la interpelarea ambasadorului sovietic la București după apariția romanului *Delirul*, în 1975. A fost un singuratic și un nesupus față de regimul tiranic al lui Nicolae Ceaușescu, căruia i-ar fi replicat, prin 1972, că, dacă va reintroduce proletcultismul, el, Marin Preda, se va sinucide. La acestea se adaugă moartea din cauze neelucidate întâmplată în noaptea de

15 spre 16 mai 1980 și dispariția unor manuscrise din redacția de la Editura „Cartea românească” în aceleași împrejurări. Mariana Șipoș, în *Dosarul „Marin Preda”*, a încercat să aducă noi clarificări relativ la acest tragic eveniment din istoria literaturii române a secolului al XX-lea.

Afirmația că viața lui Marin Preda se confundă cu opera lui i se potrivește exemplar scriitorului, despre care Eugen Simion a spus, între atâtea altele, că „...istoria vieții sale este, de fapt, istoria operei sale.”

Cu toate că a fost un scriitor de prim plan binecunoscut liderilor regimului comunist, Marin Preda, ca mai toți confrății de atunci, a fost neconținut monitorizat de poliția politică. În volumul *Marin Preda. Un portret în arhivele Securității* (Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2015), Ioana Diaconescu a cercetat, „în mai multe rânduri, dosarele Marin Preda aflate în Arhivele CNSAS.” A descoperit că autorul *Moromeților* a fost urmărit în perioada 1952-1979.

A făcut acele eforturi la îndemnul lui Eugen Simion (E. S.), cel care a fost convins că:

„Dosarele întocmite de Securitate dovedesc, în mod indiscutabil, că marele prozator n-a fost deloc un spirit comod pentru regimul totalitar și că toți adversarii săi, vechi și noi, s-au înșelat în privința comportamentului său. Marin Preda n-a fost deloc un «nomenclaturist», un răsfățat al regimului, a fost, dimpotrivă, un creator cu o conștiință morală solidă, un spirit – cum i-am zis odată – stabilizator și, spre sfârșitul scurtei sale vieți, devenise o veritabilă *conștiință națională* într-o istorie grăbită, confuză și brutală.” Concludent, nu-i așa?

CRONICĂ LITERARĂ

MIRCEA POSPAI

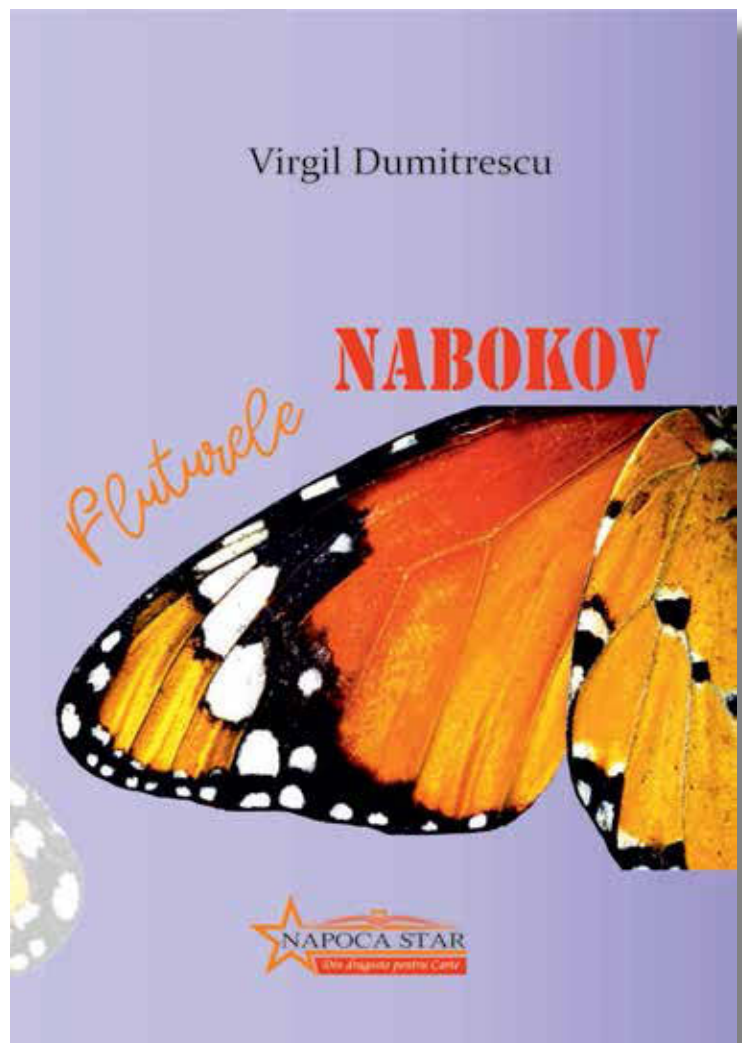
REÎNTOARCEREA POETULUI CĂTRE SINE

Anul 2021 s-a dovedit a fi unul fast pentru poetul Virgil Dumitrescu – format la Craiova, dar stabilit acum la Sibiu – pentru că am primit, de la Domnia sa, o carte nouă prin primăvară și o alta recent, pe la începutul acestui an. Este vorba de *Aseara când fluieram* (ediție de autor) și *Fluturile Nabokov* (ambele la Editura „Napoca Star”, Cluj Napoca).

Întâmplarea face că îl știu pe poet din prima tinerețe, ca pe un om care și-a împărțit, de pe atunci, timpul și viața între rigori- le preocupărilor determinate de îndatoririle slujbei la un cotidian regional și evadările poetice care nu-i dădeau pace, astfel că îi citeam, din când în când, versurile apărute în diferitele publicații ale vremii.

La început destul de parcimonios cu publicarea, Virgil Dumitrescu și-a revărsat parcă acumulările de o viață în deceniul din urmă (patru cărți din 1975 până în 2010, apoi douăsprezece de atunci încoace), dar, aspect foarte important, poetul s-a reinventat mereu, a găsit căile de a ne arăta alte fațete ale capacităților sale creatoare, a lăsat în urmă canoane ale diferitelor etape și s-a racordat suflului înnoitor, în ritm alert uneori, al deceniilor din urmă.

Am căutat, în timp ce citeam *Fluturile Nabokov*, prima sa carte, *Fiul soarelui* („Scri-sul Românesc”, 1975), știind precis că o am pe undeva, cu autograf. Chiar mi-ar fi plăcut să văd alături cele două volume, pentru ilustrarea ideii menționate mai sus, dar, negăsind-o, pot să mă mulțumesc cu inserarea impresiilor pe care mi le-am creat în timp. Sau să recurg, ceea ce și fac, la o carte

recentă, *E dimineață și e luni* (2019). Dacă acolo construcțiile poetice sunt de un baroc îndelung meșteșugit, cu o desfășurare amplă, solicitantă, a cititorului, ca și cum a-i avea în față un peisaj complex căruia te străduiești să-i observe toate detaliile, în *Fluturile Nabokov* cuvintele parcă izvorăsc și susură în pâraiașele versurilor, pe un relief molcom, deloc obositor, știindu-și dinainte cursul, altfel bine stabilit de poet. Cartea este una a introspecțiilor firești la vârsta când poți privi viața cu înțelepciunea noianului de experiențe, când te poți întreba cât te-au cunoscut semenii și cât, tu însuți, te cunoști.

Pe poet „mulți/ îl știau pe dinafară,/ nu pe dinăuntru”. Adevărat grăiește, căci „pe dinafară” poetul, probabil, ar fi mai ușor de cunoscut și de recunoscut, dar esența cunoașterii, cea „lamură” ce a fost poate hărăzită de Dumnezeu, presupune cunoașterea „pe dinăuntru”, ceea ce la oricare poet este, în principiu, greu, dar la Virgil Dumitrescu devine, dacă nu imposibil, în orice caz sisific.

Îl putem simți pe poet, în acest volum, mai mult decât în altele, conștientizând trecerea implacabilă a timpului și parcă mirându-se de asta: „atât de straniu e/ și atât de rece când plugul toamnei stă/ într-o cormană” (*Postfață*, p. 19)

Am să mă opresc doar asupra poeziei care deschide volumul și care, în mod firesc, așa cum ne-au învățat cutumele (ajunse și ele, e drept „într-o cormană”), exprimă, dacă nu ideea generală despre volumul întreg, cel puțin gândul cu care a pornit la drum poetul. Căci Virgil Dumitrescu a pornit „la un drum” în primăvara anului de grație 2021 și l-a încheiat, ca orice călător prevăzător să nu îl prindă frigurile și ghețurile iernii, la mijlocul lunii septembrie. Este informația pe care o pune pe ultima pagină a volumului, marcând, în acest fel, intervalul de timp în care a fost, încă o dată, într-o călătorie specială prin lumea poeziei.

Revin la poemul care, ziceam, pare a absorbi și metamorfoza frământările omului hă-

răzit unei patimi, aceea a poeziei. *Cutreierându-mă* (p. 11) este, în cele câteva strofe ale sale, o adevărată autobiografie compusă din simboluri și pigmentată de frământările privind sensurile, adesea greu perceptibile, ale vieții. Poetul pare un turist care a ajuns (sau a fost trimis!) în propriul lui „ținut de aer, de pământ/ și de apă, de foc atunci când m-aprind”. Știe însă ce i-a fost hărăzit, adică să fie „aproape de vulturi”, conștient fiind deci de misiunea sa poetică, situată undeva deasupra lumii, acolo unde zboară vulturii.

Poezia de astăzi a lui Virgil Dumitrescu, ajuns la deplina maturitate poetică, este esența căutărilor interioare (perseverente și creative!) de o viață, și nu ezită să mărturisească asta: „spre mine/ navighez de când mă cunosc”. Este conștient că poetul, în misiunea sa, nu-și aparține, ci „trimisul/ plenipotentiar al celui de sus” îl consiliază: „respiră adânc” (caută, adică, inspirația, oriunde s-ar afla ea!), în timp ce pasărea paradisului își „dă cu cip-cirip” că trebuie să „planteze un pom”. Să fie, oare, chiar volumul pe care eu, umil cititor, îl țin în mână?

Mai menționez două versuri memorabile: „nu îți înghiți argila – strigă de pe brăul/ fântânii cel ce sapă în mine”. Ce poate fi mai metaforic spus decât că timpul îl avertizează că are de îndeplinit o misiune de la care nu se poate abate? Și atunci „mai pune un ciot pe jărătic”, ceea ce poetul ar fi făcut în fierbinte vară trecută, capricioasă uneori, dureroasă printr-o molimă care nu mai vrea să se dea dusă, rezultând cartea în discuție.

Virgil Dumitrescu este deosebit de atent cu limbajul și cu versul, cuvintele sale au parcă efectele măsurate pe cântarul de farmacie, nici mai mult nici mai puțin decât trebuie, iar cadența versurilor, de limpede modernitate, constituie esența unei melodicități aparte.

La ritmul cu care ne-a obișnuit în ultima vreme, așteptăm curând altă carte, ba chiar avem convingerea că nu va întârzia să apară.

VICTOR RUSU

SCHIMBAREA LA FAȚĂ A POETEI MIHAELA IOVAN

Inspiratul titlu al volumului – *Finalul lecției* – pentru care a optat poeta Mihaela Iovan, se constituie, neîndoios, într-o veritabilă piatră de hotar în evoluția actului de creație al autoarei. În precedentul volum – *Centrul Vechi* – practica o poezie de notație, în registru confesiv, în care apela la mijloacele de expresie proprii liricii (neo)moderniste, în noul volum, are loc o schimbare evidentă a paradigmei stilistice, discursul liric fiind marcat hotărâtor de note esențiale ale poeziei postmoderniste: epicizarea substanțială a demersului poetic, biografismul, (auto)referențialul, intertextualitatea etc.

Tematica a rămas aceeași, iubirea și timpul în inextricabilă trecere, cu infinitele trăiri și stări de spirit pe care acestea le generează, în decorul prin excelență al peisajului urbanistic, cotidian, de o părelnică banalitate (o altă notă definitorie a poeziei postmoderniste), motive tematice care dau substanța lirică, tratată în registru de expresie pronunțat parabolic, fapt ce metamor-

fozează anecdoticul, nucleeele epice încorporate în remarcabile parabole existențiale, cu miză majoră și percutant, cu ceritor impact emoțional.

De altfel, tematica predilectă a volumului poate fi intuită și identificată din frecvența intensă a unor cuvinte-cheie, recurente în întregul discurs liric, precum: strada, oglinda, timpul, așteptarea, cafeneaua, cofetăria, barul, bucătăria, fotografia, amintirile, biserica etc.

În logica acestei tematici, Mihaela Iovan este o poetă a iubirii plasată continuu sub semnul nostalgic, ușor elegiac, al timpului în ireversibilă curgere, dar și una a Craiovei, topos liric puternic iradiant în „geografia literară” (Cornel Ungureanu) a Olteniei, la a cărui consistență și strălucire vine, zicem noi, cu o contribuție apreciabilă.

Ar ocupa un spațiu tipografic mult prea extins în economia prefetei de față transcrierea numelor de vechi biserici, fântâni, străzi, case zidite în alte vârste istorice, sau de instituții și localuri de dată mai recentă, dar toate având o anume valoare emblematică în peisajul urbanistic al Craiovei. Aceste elemente emblematică configurează, în îmbinarea lor

armonioasă, o *sui-generis* cutie de rezonanță care amplifică trăirile eroului liric și le îmbogățește cu noi virtuți sugestive, metaforice și simbolice.

Bisericile Sf. Spiridon, Sf. Ilie, Madona Dudu se constituie, de exemplu, în scenariul evocator al poetei, în elemente emblematică cu o remarcabilă, complexă funcționalitate expresivă, estetică, în structura poemelor, fiind investite cu plurale, inedite sugestii ale timpului, grație talentului, inteligenței artistice și științei sugestiei lirice de care dă convingătoare dovadă autoarea: „...*la Biserica Sf. Spiridon/ pereții – tencuiți cu fumul lumânărilor (s.n. Admirabil vers !)/ își sprijină vitraliile reci/ trec pe strada asta/ unde timpul se ascunde sub arcade/ scapă de secera lui Cronos/ aninându-se de fulgii de zăpadă/ oprindu-le trecerea/ până la entropie.*” Versuri citate care, în mod indubitabil, se pot constitui într-o mică bijuterie lirică.

Sau antologica poezie *Biserica* pe care o cităm integral, pentru a evidenția câteva dintre cotele estetice înalte, atinse de piesele incluse în sumarul volumului *Finalul lecției*: „Între sălciile aplecate de timp/ biserica veche cu acoperiș/ de șindrila roșiatică,/ cu sfinți decolorați

apare ca/ o amintire ce nu...trece timpul./ Ca în picturile lui Dalí/ orele se deformează,/ timpul se scurge în altă dimensiune/ înfășurându-se cu fumul de tămâie."

În ansamblul tematic al volumului, motivul poetic al străzii se bucură, însă, de cel mai privilegiat loc. În viziunea poetei Mihaela Iovan, străzile orașului au istorii fabuloase, mitice, care teaurizează tainic „pașii celor trecuți/ de cealaltă parte a oglinzii”, destinele lor, precum și „dramele și nemişcările” consumate între zidurile caselor care le împodobesc, conferindu-le un profil distinct, de un farmec aparte: „Pe străzile orașului poți întâlni/ dimensiunile altor spații/ sub balcoanele mici de pe strada/ Lipscani/ aud pașii celor trecuți/ de cealaltă parte a oglinzii/ de argint a lunii/ spectacolul a început demult/ cine cumpără bilete la drama străzilor/ cine își lipește urechea de tencuielile/ vechi să asculte efemerul/ cine a ghicit drumul pietrelor/ zidurilor templelor/ dramelor și nemişcărilor.”

Finalul poeziei citate – *Străzile*, ca și alte poezii ale volumului, evidențiază predilecția tot mai accentuată a Mihaelei Iovan și pentru virtuțile lirismului meditativ, reflexiv, fapt ce asigură întregului discurs poetic un plus de consistență și, adesea, tăietură și strălucire aforistică.

Finalul lecției, deplin adecvat conținutului, întregului jurnal liric în care se constituie mozaical concentratele poeme din sumar, prin unitatea lor stilistică și de registru expresiv, este investit cu multiple valențe simbolice și metaforice. *Lecția* ca experiență de viață revelatoare, soldată cu câștiguri de înțelegere importante întru maturizarea eului auctorial. Dar este vorba despre un „final” de „lecție”, o lecție de recapitulare a unei succesiuni tensionate, uneori chiar dramatice de lecții succesive, o lecție care marchează cu finalul ei încheierea unei etape în evoluția psihologică, a filozofiei de viață, a întregii sale ființe. Lecțiile cele mai intense și răvășitor percepute i le predă iubirea care îi dezamăgește în bună măsură așteptările: „Te aștept/ în bucătăria plină de fum de țigară/ și mă întreb de ce/ ai scris peste imaginile/ ce păreau perfecte/ din toate unghiurile/ un grafitti absurd/ pe care nu-l mai înțeleg/ oricât aș încerca/ degetele îmi alunecă/ pe chibriturile ude/ beau cafeaua rece/ nu mai pot să inventez jocuri/ nu mai am cu ce să-mi pansez cuvintele/ mi-a rămas singurătatea/ și ibricul de cafea rece.” Am citat integral antologica poezie *Așteptare*, tulburătoare ca un țipăt al unui suflet sensibil crunt rănit.

În aceste condiții, ciclul dureoaselor „lecții” se sfârșește firesc, eliberator, cu o *Revoltă*: „Ajunsesem în faza în care/ nu-mi mai era teamă/ puteam să îți spun orice/ îmi trecea prin cap/ lucruri banale sau orice altceva/ te mai putea ține atent.../ de altfel nu eram singurii protagoniști/ despărțirile se petrec în fiecare clipă/ secundele evadează din clepsidră/ ducând puternice/ paradoxurile în necuprins.”

Dar, cum orice final presupune un alt început, în cazul poetei importantă ni se pare intrarea acesteia în vârsta deplinei sale maturități artistice, volumul *Finalul lecției*, prin remarcabila sa valoare estetică, îndreptățindu-ne să afirmăm cu toată convingerea și prețuirea că, în constelația liricii românești actuale, Mihaela Iovan a devenit O STEA CU NUME.

MIHAELA ALBU

LITERATURA DE DINCOLO DE FRONTIERE. O (NECESARĂ) REVIZUIRE A CANONULUI

Nu avem nici o fenomenologie a exilului românesc, nici o simptomatologie motivată cultural, politic și sociologic. Nemaivorbind de faptul că ar fi extrem de interesantă și de necesară o sinteză asupra exilului românesc care ar releva combinația celor trei componente esențiale: politic, economic și cultural”, remarcase criticul Ion Simuț într-un articol din *România literară* (nr. 23/ 2008), dedicat prezentării valoroasei *Enciclopedii a exilului românesc* datorată lui Florin Manolescu.

„În ansamblul culturii române, literatura exilului e departe de a-și fi găsit locul sau receptarea critică definitivă ori măcar adecvate. Există, desigur, luări de poziție semnificative, există exegeze notabile, dar o sinteză cu adevărat cuprinzătoare și recuperatoare întârzie încă să se producă”, sublinia și Iulian Boldea în articolul „Exilul ca situație limită”, în *România literară* – nr. 41/ 2011.

Un alt cercetător al exilului românesc, Gheorghe Grigurcu, începe cronică intitulată „Despre exil în alb-ne-

gru” la volumul *Tragismul exilului românesc. Interviuri* (Sebeș, ed. Emma Books, 2016), din *România literară* (nr. 30-31/ 2017) cu următoarea afirmație: „În pofida aparențelor, fenomenul exilului a rămas pentru noi încă o temă insuficient elucidată, care conține nu doar virtualitățile unor interpretări, ci și de-a dreptul zone ale necunoscutului, la fel de incitante.”

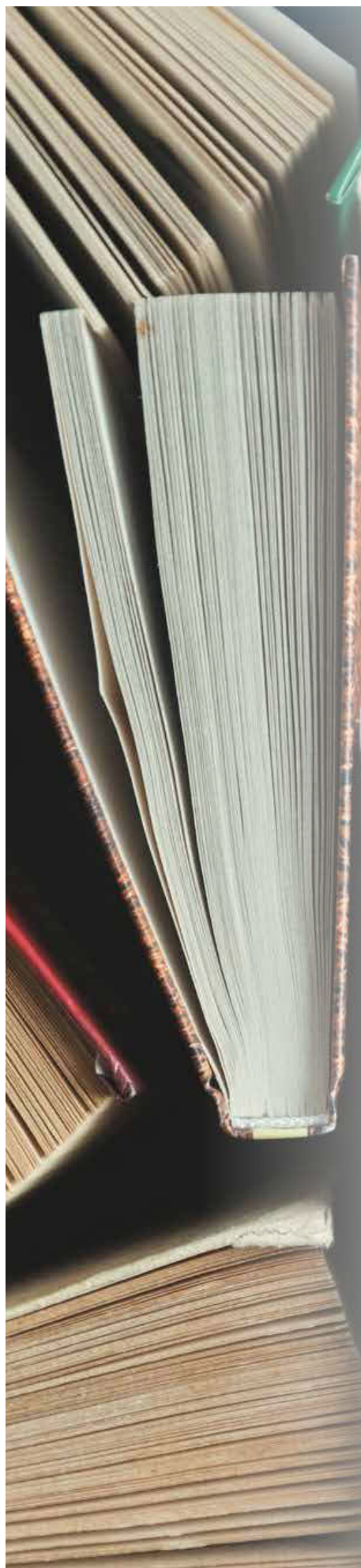
Ca un fel de concluzie la punctul de vedere al atitudinii față de literatura/ cultura exilului, analistă a fenomenului (din interior), Monica Lovinescu îi împarte pe cei care *mâine* ar cerceta fenomenul „în două categorii distincte și chiar antinomice”: „unii, rarisimi, pentru care tot ce ține de exil este excepțional, alții – mai numeroși – nedispuși să-l ia în seamă și să-i confere sens și valoare. O bună parte din scriitorimea română pare a evita cât mai sistematic orice referire la exilați.” (*Jurnal esențial*, Humanitas, 2010: 15)

Sunt așadar în România (și nu numai) cercetători (încă puțini!) care s-au aplecat asupra fenomenului, dar, desigur, în mod individual nu se poate ajunge la o recuperare și, mai ales, la o integrare pe măsura valorii culturale a celor aflați o bună parte din activitatea

creatoare în exil. De aceea, recuperarea exilului cultural românesc ar trebui să devină astăzi o necesitate de absolută urgență. Este o datorie a fiecărei țări să-și cunoască cultura în integralitatea ei, să-și întregască patrimoniul cultural cu tot ceea ce-i aparține, indiferent de locul geografic unde a fost creat. Iar literatura (cel puțin cea scrisă în limba română) nu mai poate fi trecută cu vederea și trebuie să aparțină în totalitate istoriei noastre literare. Motivația recuperării o aflăm nu numai în calitatea operelor create în timp dincolo de granițele țării, dar și în necesitatea cunoașterii a cât mai multor aspecte care să completeze spiritualitatea noastră. Criteriul axiologic este însă, desigur, unul principal.

Lăsând la o parte repunerea în circulație în anii comunismului a operei lui Eliade sau Eugen Ionescu, dar și aceasta cenzurată și trunchiată, putem afirma că abia din 1990 înapoi începe o oarecare activitate în sensul recuperării literaturii scrise în afara granițelor¹, în sen-

¹Nu luăm în discuție în cazul de față literatura română din Republica Moldova, din Ucraina sau din Serbia, deoarece scriitorii de aici nu intră în categoria exilaților.

sul introducerii în circuitul cultural din țară a unor opere și a unor nume interzise în comunism și de aceea uitate sau total necunoscute generațiilor mai noi. Această recuperare a fost însă destul de sporadică și fără a fi susținută cum se cuvine la nivel oficial. S-au publicat dicționare ori istorii ale literaturii în care sunt incluși scriitori din exil, sunt publicate cărți și studii dedicate celor ce până în 1989 au fost interziși sau trecuți în mod constant sub tăcere, dar totul poartă o certă marcă de aleatoriu și subiectivitate, ținând mai ales de inițiativă personală decât de una instituționalizată.

Cei care au contribuit (luptând uneori chiar contra curentului cvasioficial!) la reintroducerea în circuitul nostru de valori a scriitorilor din exil sunt de bună seamă cu atât mai demni de apreciat. Ceea ce i-a determinat își are explicația în cel puțin două motive. Unul rezidă în faptul că cei care au scris, au făcut cunoscut, au promovat activitatea culturală a exilului au cunoscut ei înșiși destinul celor depărtați de țară (și numim aici în primul rând pe Monica Lovinescu, dar și pe Ion Negoițescu ori Marian Popa), alții, trăind permanent în țară, având însă o viziune mult mai deschisă și cuprinzătoare, au considerat o datorie din a readuce acasă nume de primă importanță ale exilului românesc și a le reintegra în circuitul de valori românesc. Un paradox poate fi subliniat aici. Acești scriitori sau oameni de știință, ale căror opere au fost (unele) pentru prima oară tipărite acum la noi, aparțineau deja patrimoniului internațional până să fie făcuți cunoscuți în țară!²

Dintre cei care au scris studii, articole, cărți ori au îngrijit ediții etc. ale scriitorilor din exil îi amintim pe Florin Manolescu³, Nicolae Florescu⁴, Cornel Ungureanu⁵, Gh. Glodeanu⁶, Dan

² Să dăm numai exemplul lui Al. Ciorănescu, al lui Ștefan Baciu sau Vintilă Horia, deși sunt încă mulți alții bine cunoscuți în mediile artistice sau științifice din alte țări.

³ Dicționarul profesorului Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989* (Ed. Compania, 2003) a devenit deja un instrument de referință și de maximă utilitate pentru cercetătorul acestei laturi a culturii românești.

⁴ Rolul lui Nicolae Florescu în acțiunea de reintegrare a scriitorilor români din exil este cunoscut cercetătorilor, cel puțin dacă ne gândim la reeditarea revistei *Caiete de dor* și la activitatea editurii „Jurnalul literar”. Cuvinte de maximă apreciere asupra activității sale găsim (de exemplu) din partea lui Ion Papuc în *Convorbiri literare*, cuvinte inserate în cadrul cronicii sale la o carte dedicată fraților Fărcășanu, carte pe care o prefațase cu maximă competență chiar Nicolae Florescu. „Îl recomandă pentru aceasta”, apreciază Ion Papuc, „și competențele sale de istoric literar, și ținuta sa morală și politică de personalitate care a făcut pentru cunoașterea, pentru integrarea emigrației române postbelice mai mult decât instituțiile culturale ale țării adunate la un loc, cu toate fondurile lor uriașe. Prin *Jurnalul literar*, prin editura adiacentă acestuia, dând dovadă de un exemplar devotament față de valorile naționale, a adus acasă mare parte din exilul la care mă refer.” (v. Ion Papuc, „Cei doi frați Fărcășanu”, în *Convorbiri literare*, nr. 5 (161), mai, 2009, pp. 111-112.

⁵ *La Vest de Eden. O introducere în literatura exilului* (vol. I-1995, vol. II-2000), *Mircea Eliade și literatura exilului* (1995) ș.a.

⁶ Principalele lucrări în care profesorul Gheorghe Glodeanu dedică studii unor scriitori din exil, integrându-i în aria mai largă a scriitorilor români contemporani, sunt *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței* (Ed. Libra, București, 1999) și *Măștile lui Proteu* (Libra, 2005).

Anghelescu⁷, Ion Dur, Ioan Simuț, iar lista ar mai putea, din fericire, continua. Cu siguranță a sosit timpul, după mai bine de 30 de ani de la revoluție și în contextul unei acțiuni încă parțiale de recuperare a valorilor naționale create în afara țării, să reintegrăm sistematic tot ceea ce s-a creat valoros în condiții de libertate și să conștientizăm tot mai larg ideea că aceste valori aparțin literaturii (culturii) noastre, că fără ele suntem mai săraci cultural. Și insistăm pe această (re)integrare, în special pentru revizuirea canonului încă atât de restrictiv și acreditat, din nefericire, de critici literari la care pretenția de îndrumători și diriguitori ai literaturii române întrece rezultatul concret. Este surprinzător să constați că ceea ce instituiseră regimul comunist și înrădăcinase în conștiința unei întregi generații nu s-a schimbat nicidecum în esența sa, ci numai în aparență, la suprafață, la nivelul declarativ cu predilecție. Cititorul format în ultimii 20-50 de ani, dar și cel mai tânăr, nu are alt canon în ceea ce privește literatura română decât ceea ce i se propune de către autoritatea unor critici care dețin poziții cheie în re-

viste naționale ori în edituri de prestigiu. Și cei care au astăzi în jur de 60 de ani, chiar și cei din generația de 20-25 de ani au fost și sunt dirijați și cantonați în cam aceleași canoane. Diferențele nu sunt de esență, ci de nume – unele respinse cu vehemență, luând în discuție mai mult omul decât opera, altele ridicate pe un piedestal mai mult sau mai puțin subiectiv de vreme ce autorii fac parte din aceeași grupare literară ori chiar din același partid. Schimbarea, am afirmat mai sus, este numai la suprafață și nicidecum una de esență. Sunt considerați scriitori canonici în continuare aceleași nume promovate în anii de dinainte de 1989, cu foarte mici excepții, și acelea prin excludere, și nu prin adăugare. Ceea ce a fost interzis de către comuniști este astfel readus în istoria literaturii române, dar numai în plan superficial și mai ales subiectiv.

A lua în discuție și a propune un nou canon devine de aceea o necesitate. Pentru a pune pe gânduri pe cititorul deschis la noi tipare vom reproduce un citat dintr-o relatare a lui Dan Ciachir privind „fuga” unuia dintre scriitorii importanți – și doar parțial recuperați – ai literaturii noastre. Este vorba despre Petru Dumitriu, un nume cunoscut de generația vârstnică, destul de puțin de către cei tineri. Petru Dumitriu, autorul *Cronicii de familie*, era în anii 50-60 (1947 – debutul cu volumul de nuvele *Euridice* și 1960 – anul plecării sale în Occident) considerat cel mai important scriitor român al momentului. Paradoxul îl aflăm însă în afirmația lui Dan Ciachir și anume faptul

că, în anul debutului lui Petru Dumitriu, o altă carte apăruse pe piață, dar fusese repede retrasă și topită: „La vremea respectivă, *singurul său concurent literar* era Pavel Chihaia, cu doi ani mai mare, autor al unui roman strălucit, *Blocada*, tipărit în decembrie 1947, retras apoi din librării și topit.”⁸ Câți dintre cititorii de astăzi au auzit cel puțin numele lui Pavel Chihaia? Întrebarea noastră este, desigur, retorică, fiindcă răspunsul îl știm dinainte. Un alt exemplu – oarecum comic, dacă nu ar fi tragic în esența lui – referitor la „intrările”, dar și la „ieșirile” din dicționarele de literatură, la acceptarea sau nonacceptarea unor scriitori în funcție de realitatea politică de la un moment dat, la interzicerea unor nume, dar chiar și a dicționarilor în întregime ori a cărților după aceleași criterii, mai ales dacă scriitorul respectiv „fugea” spre o lume mai liberă.

Este vorba despre Matei Călinescu, profesorul și criticul literar de mare notorietate care, în prima ediție a *Dicționarului de scriitori români* al lui Marian Popa, era cuprins, firesc, la litera C. În ediția a doua (1977), când Matei Călinescu era autorul unor cărți de referință pentru critica și teoria literară, după plecarea sa în Statele Unite, numele său nu mai este înregistrat. Într-un interviu cu Leo Butnaru, criticul comentează cu ironie amară această situație (emblematică, în fond, pentru toți cei care părăseau România comunistă)⁹. De altfel, așa cum

⁷ Articolele apărute în diferite reviste din țară, dar și din străinătate, dar mai cu deosebire cărțile publicate (împreună cu Mihaela Albu) aduc în atenție scriitorii de mare importanță în plan literar (și cultural, pe ansamblu), ca Vintilă Horia ori Mircea Popescu, precum și prima revistă literară a exilului nostru – *Luceafărul*. Amintesc aici și cele două volume semnate de mine și dedicate presei literare din exil (Ed. Timpul, Iași, 2009, 2011), precum și monografia *Memoria exilului românesc – ziarul „Lumea liberă” din New York* (2008), precum și revista dedicată exclusiv exilului – *Antilethe*.

⁸Dan Ciachir, „Fuga lui Petru Dumitriu”, în *Convorbiri literare*, nr. 5 (161), mai 2009 :119.

⁹„În prima ediție a *Dicționarului* său, cea din 1973, numele meu figura (au-

consemna cu amărăciune în *Jurnalul* său Virgil Ierunca, „Cu excepțiile știute, exilul este și asta: o repetată uitare.” (...) „Faptul că Horia Stamatu este, fără îndoială, unul dintre poeții majori postbelici rămâne un secret de inițiată. Că Luc Bădescu a ajuns profesor de literatură franceză la Sorbona (poate unicul străin și refugiat în acest caz), cu o teză de doctorat ce a făcut vâlvă în cercurile universitare pariziene, interesează pe vreun universitar român?” (...) „În general supraviețuitorii devin rari. Unii au o operă. Alții o poveste. Cei mai mulți o ratare, grăind și ea despre vremurile sub care au stat.” (...) „Starea de exil, chiar atunci când e permanentă, nu poate fi concepută și suportată decât dacă o trăiești ca pe un fragment.” (*Trecuta-au anii*: 6)

Toate aceste „fracturi” ale istoriei noastre literare vor trebui la un moment dat înregistrate într-o arhivă cuprinzătoare pentru generațiile care urmează. În fond, sunt parte din istoria noastră culturală și nu numai. În momentul actual

---

torul mersese cu bunăvoința până acolo încât îmi comunicase includerea în volum înainte de apariția sa); în a doua ediție, lărgită și adăugită, fusesem eliminat, pentru că, bănuiesc, autorul n-a mai avut posibilitatea să mă consulte, dar în mod mai probabil pentru că intrasem în inefabilitate (adică părăsisem România lui Ceaușescu și mă stabilisem în Statele Unite). De ce nu-l întrebați pe Marian Popa însuși, care pe vremea aceea lucra, între altele, la o instituție discretă – secția ontologie, subsecția ontologie ficțională – și el v-ar putea lămurii mai bine?! Mai ales că el însuși s-a desubstanțializat la un moment dat prin Germania. Oare dicționarul lui se mai putea consulta în bibliotecile publice în vremea când el era dispărut?” (v. „Numai marii scriitori sunt și mari critici”, interviu cu Leo Butnar, în *Lucașfăruș de dimineață*, nr. 23, 8 iulie 2009 : 8).

le „culegem” din surse diverse și încercăm să contribuim la o imagine generală.

O conștiință extrem de trează a intelectualității noastre, silită să trăiască departe de țară, Monica Lovinescu își va nota în *Jurnale* fapte, întâmplări, situații, adică tot ceea ce aparținea de experiența (tragică) a exilului și va folosi apoi aceste notații în cărțile pe care le-a dat publicității cu scopul manifest de păstrare în memoria celor ce vor urma. Ideea aceasta – exprimată tranșant la un moment dat – că scrie pentru ca „realitatea aceasta caducă a exilului să nu se lase înghițită de uitare” (Lovinescu, 2008: 512) ne obligă cu atât mai mult astăzi pe noi să nu continuăm a ignora talerul celălalt al balanței culturii românești. Numai punând în el tot ceea ce s-a întâmplat valoros cultural dincolo de granițele țării vom putea restabili echilibrul și șterge, într-un fel, frontierele.

Ceea ce se petrece (încă) astăzi privind recuperarea literaturii noastre scrise în afara țării poate fi legat peste timp cu cele afirmate cândva, paradoxal și șocant (în 1959, la un simpozion internațional), de un intelectual de talia lui Tudor Vianu: „*Nu există literatură română în afară de aceea care se scrie înăuntrul granițelor Republicii Populare Române.*”¹⁰ Iată o aberație emisă, din nefericire, de către unul dintre criticii și esteticienii noștri importanți care, supunându-se unei ideologii străine și făcând jocul puterii comuniste, subsuma pe atunci cultura geografiei! Despre această – curioasă – afirmație s-a făcut vor-

---

10V. N. I. Herescu, *Literatură și Geografie*, în *Destin*, Caietul nr. 12/ 1962.

bire numai în exil; în țară, nici măcar acum nu este cunoscută de prea mulți. O va amenda însă, printre alții, Isabela Vasiliu-Scraba. Aceasta, comentând „democrația actuală”, amintește și afirmația lui Tudor Vianu, dar face referire și la o altă *Istorie a literaturii române* și la o altă „autoritate” în materie, amendându-i de asemenea părerile:

„În opinia criticului agreat de oamenii Moscovei, literatura română s-ar restrânge la ce s-a scris și la ce s-a tipărit cu învoirea cenzurii comuniste¹¹. În ciuda evidentei ei falsități, asemenea părere a fost perpetuată (în diferite forme) până acum. Un exemplu îl oferă însuși criticul Alex. Ștefănescu: Pretinzând a da seamă de valorile literaturii noastre de după anii patruzeci (unde o lăsase G. Călinescu) până în zilele noastre, în *Istoria...* sa recent apărută, el exclude mai toată literatura exilului românesc de după 1944.”

Trecând în revistă cuprinsul voluminoasei *Istoriei* (replică tot la Călinescu sau, cu alte cuvinte ... „nasc și-n zilele noastre” astfel de tomuri!), constatăm că Alex. Ștefănescu alege dintre autorii exilați aproape numai pe cei care într-un fel sau altul au reluat legăturile cu România după 1989 (Matei Vișniec, Dorin Tudoran, Bujor Nedelcovici, Matei Călinescu ș.a.). Dacă printre scriitorii care au trăit o parte însemnată din viață în afara țării îl include și pe

---

¹¹ „Formularea explicită ne aparține, Tudor Vianu vorbind numai de literatura «din țară», atunci când a trebuit să-și spună părerea despre scrierile celor «inexistenți» în țară și existenți în exil” (v. Isabela Vasiliu-Scraba, „Din ungherele democrației actuale”, <http://www.isabela-vs.go.ro/Articole/varlam3.htm>)

Horia Stamatu, de exemplu, demonstrează că nu-i înțelege nici opera poetică, nici eseistica. Ba chiar mai mult. Citând cuvintele lui Eugen Ionescu de extremă apreciere la adresa poetului Stamatu – „un mare poet, poate cel mai mare al României actuale¹²”, criticul Ștefănescu pare a voi cu tot dinadinsul să fie original și să-l contrazică! Cât despre valoroasele eseuri filosofice ale lui Horia Stamatu, autorul *Istoriei...*, se rezumă la a spune că are o „argumentație tautologică” și se bazează pe o „erudiție etalată fără grație.” Iată un model clar de a spune nimic și a te ascunde după cuvinte când nu înțelegi nimic din ideile filosofice ale autorului a cărui operă ți-ai propus să o analizezi!

În finalul *Istoriei...*, deși alocă un spațiu unui capitol intitulat sugestiv „Întregirea literaturii române”, nu face decât să constate că după '89 au fost luați în considerare și scriitorii români din alte țări și dă o listă (incompletă!) cu numele acestora, repartizați geografic, incluzând totodată și provinciile aparținând azi altor țări. „Expansiunea reprezintă de fapt o întregire”,

¹² Această apreciere o făcuse Eugen Ionescu în Cuvântul înainte intitulat „Scrieți românește!” pentru revista *Agora*, nr. 1/ 1978, iar în necrologul apărut în *Lupta* (13 iulie 1989) de la Paris, tot Eugen Ionescu va scrie: „Era un mare poet. Poate cel mai mare al României actuale. La Stamatu, verbul poetic este demers spiritual. Poezia lui, ca orice adevărată poezie, știe că sacral și profanul au drumuri diferite și că numai această deosebire rostuiește ființarea noastră aici...O poezie mistică. Deloc întâmplător, Stamatu a tălmăcit în românește pe Sfântul Ioan al Crucii: „Les biens immenses de Dieu ne peuvent être contenues que dans un cœur vide et solitaire.”

va conchide criticul. Numai că ... adevărata „reîntregire” ar fi constat în analiza operelor acestora și încadrarea lor în rândul celorlalte scrieri produse în țară. Și, în fond, punând acest așa-zis capitol la sfârșit, nu face decât să-i marginalizeze din nou pe scriitorii care au fost oricum „ex-centrizați” de vitregiile istoriei!

În opoziție cu practica oficială din România, doi critici literari români aflați în exil, Ion Negoitescu și Marian Popa, au putut avea o privire mai cuprinzătoare asupra literaturii noastre, privire pornită dintr-o concepție nepărtinitoare – obiectivitatea venind și din distanța care oferă perspectivă. Ei au diferențiat scriitorii exclusiv după criterii estetice, făcând abstracție de locul în care trăiesc sau scriu. Și astfel, în *istoriile* lor, literatura exilului este încadrată firesc literaturii române, cu atât mai mult cu cât aceasta cuprinde nu de puține ori opere de mare valoare. A existat astfel, din fericire, dincolo de cenzura comunistă, o contrapondere a maculaturii proletcultiste, a acelei false literaturi, scrise într-o jalnică limbă de lemn și cu o vizibilă misiune tezistă. Este, din păcate, încă ignorată sau necunoscută.

Concluzii

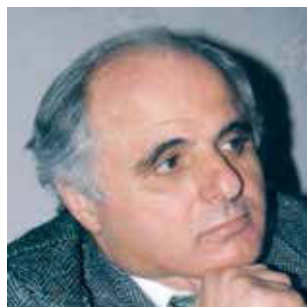
Pentru a privi literatura română dintr-o perspectivă corectă și totalizatoare este necesar să depășim canonul propus timp îndelungat de către critica obligată de cenzura comunistă la compromisuri (din păcate aplicată în parte – din inerție sau necunoaștere – și astăzi). Excluderea scriitorilor români care nu au trăit în țară (cu câteva excepții) a fost

(și este încă) o realitate care văduvește istoria literaturii române de multe valori autentice. Reintegrarea în istoria literaturii române a publicațiilor literare și a operelor apărute în afara granițelor țării a devenit astăzi un imperativ absolut. Literatura și geografia sunt două noțiuni care nu se intersectează în planul valoric.

Studiile privind literatura exilului românesc, reeditarea textelor de valoare scrise în limba română, precum și traduceri din cele publicate în alte limbi trebuie să contrabalanseze unele opinii de astăzi (răuvoitoare, dar mai ales bazate pe necunoaștere!), legate, peste timp, cu cele expuse cândva (în 1959!) de către Tudor Vianu: Privind retrospectiv, prin presa literară din exil, precum și prin volumele de poezie, proză și eseu putem demonstra că (mai ales în perioada stalinistă) *literatură română se scria – cu deosebire – în afara granițelor* și aceasta pentru că, așa cum afirmase Herescu, „Arta nu cunoaște hotare”¹³.

Dincolo și dincoace de frontierele actuale, literatura română este parte dintr-un întreg – cultura română!

¹³ Referindu-se la *zidul* care desparte cele două „lumi” – estul și vestul, profesorul N. I. Herescu își va intitula al doilea foileton (din revista *Destin*) „Literatură și Geografie” (octombrie 1959), asociind două discipline care, aparent, nu au tangență. Numai că, în vremea respectivă, silogismul cu care își deschide comentariul – „Arta nu cunoaște hotare” – își pierduse complet sensul. De la formele concrete ale hotarelor, la care (cum metaforic se exprimă autorul), „vama a ajuns mai greu de trecut decât cele nouă vămi ale văzduhului din basmele copilăriei”, se ajunge la „vameșii literaturii, de pază la hotarele spiritului, gata să înhațe scriitorii și să-i închidă într-un țarc împrejmuț cu sârmă ghimpată.”

TUDOR NEDELCEA

SCRIITORI BASARABENI

De Ziua Basarabiei (27 martie) și a lui
Theodor Codreanu (1 aprilie)

După excelența și necesara lucrare *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (apărută în patru ediții, începând cu 1996), scrisă de criticul, istoricul literar și filosoful culturii, acad. Mihai Cimpoi (care împlinește, la 3 septembrie 2022, opt decenii de viață), Theodor Codreanu este, alături de Adrian Dinu Rachieru, unul dintre cei mai pertinenti și obiectivi observatori ai fenomenului basarabean și bucovinean, în special cel cultural, scriind în consecință.

În *Ante-scriptum* la vol. *Scriitori basarabeni* (Editura Academiei Române, 2019), Theodor Codreanu mărturisește că a „descoperit” Basarabia în 1982 prin celebra revistă de la Chișinău, „Literatura și Arta”, condusă în anii dezghețului gorbaciovist (având un tiraj de 260.000 exemplare) și până la sfârșitul prematur de Nicolae Dabija. Theodor Codreanu se întreabă îndreptățit de ce această revistă românească nu este nici măcar semnalată în nicio ediție a *Dicționarul General al Literaturii Române* (2005, 2017). Faptul are o explicație. Încalcând principiile științifice, riguroase, stabilite de acad. Eugen Simion pentru această lucrare unicat în cultura română, colectivul de „coordonare și revizie” de la ediția a II-a (Gabriela Dantiș, Gabriela Drăgoi, Theodora Dumitru, Victor Durnea, Laurențiu Hanganu, Mihai Iovănel, Remus Zăstroiu) a dat dovadă de un subiectivism aberant și agresiv greu de explicat pentru statutul de cercetători științifici ai Academiei Române. De pildă, Gabriela Drăgoi, prezentă și în colectivul primei ediții de „coordona-

re și revizie”, s-a autoinclus în *D.G.L.R.* cu un text mai consistent decât al savantului Mihai Cimpoi, deși domnia sa n-are nicio carte (?!), participând doar la elaborarea *Dicționarului Literaturii Române de la origini până în 1900*, editat de Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor al Universității „Al.I. Cuza” din Iași, apărut în Editura Academiei R.S.R., în 1979.

Revenind la lucruri mai serioase și utile, semnalăm că drumul cunoașterii vieții culturale basarabene de către Theodor Codreanu a avut mai multe borne: apariția la Editura „Junimea” din Iași a antologiei lui Horia Zilieru din creația poetică a lui Grigore Vieru sub titlul *Steaua de vineri*; corespondența sa cu Adrian Marino care i-a semnalat valoarea dramaturgiei și prozei lui Ion Druță; articolul unui „necunoscut” (atunci, pentru Th. Codreanu), Mihai Cimpoi, din revista „Steaua”, care făcea o paralelă între *Sărmanul Dionis* de Eminescu și romanul *Un veac de singurătate* de Gabriel Garcia Márquez, borne consemnate în cartea sa, *Eminescu. Dialectul stilului* (Editura „Cartea românească”, 1984). Au urmat alte cărți despre Basarabia, privită istoric și cultural: *Basarabia sau drama sfârșierii* (trei ediții; Chișinău, Galați, 2003, 2004), *Duminica Mare a lui Grigore Vieru* (două ediții: Chișinău, 2004, Iași, 2010), În oglinzile lui Victor Teleucă (două ediții, Chișinău, 2012, București, 2017), *Mihai Cimpoi: de la mitopo(i)etică la critica ontologică* (două ediții: Iași, 2012, Târgoviște, 2016), *Basarabia eminesciană* (două ediții, Iași, 2013, București, 2018). Cea mai recentă carte a lui Th. Codreanu, *Scriitori basarabeni* a apărut la Editura Academiei Române, în 2019, la îndemnul acad. D.R. Popescu. La scriitorii basarabeni, Th. Codreanu a adăugat legitim și trei scriitori bucovineni (spațiul bucovinean fiind „incomparabil mai vitregit de istorie”): Vasile Tărășteanu, Ilie T. Zegrea, Ștefan Hoștiuc. (Nu

vi se pare suspect că în actualul context al războiului ruso-ucrainean, *mass-media* bucureșteană n-au apelat și la scriitorii români din spațiul ucrainean: cei trei menționați, plus acad. Alexandrina Cernov, Vadim Bacinschi?!).

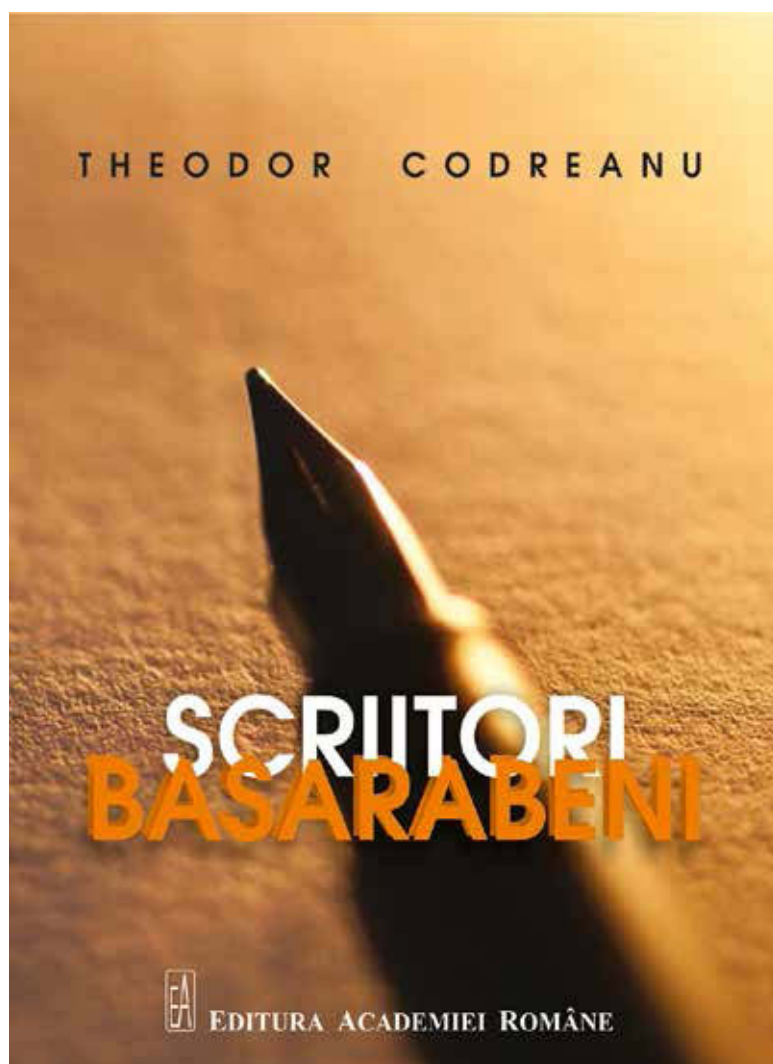
În cei „38 de ani ai întâlnirii cu Basarabia”, Th. Codreanu a scris studii și articole, prefete, cronici, cărți despre diferite aspecte ale problematicei basarabene, dar mai ales despre scriitorii basarabeni și problemele lor, fără să țină seama de orientările lor ideologice; singurul criteriu este cel axiologic. Iată, de pildă, extraordinarul scriitor, Ion Druță, semnatar în prima revistă basarabească postbelică, *Glusul* (din 1988), este trecut în umbră pentru o declarație a sa privind unificarea Moldovei cu Basarabia, având capitala la Chișinău. Mihai Cimpoi îl încadrează în „scriitorii perioadei 1955-1965 față cu «teroarea istoriei»”, dar semnalează și faptul că, începând cu 1994, I. Druță „a pactizat în mod paradoxal cu cei care l-au blamat, manifestând atitudini conservatoare a «semințelor socialiste», a moldovenismului și creștinismului modelat după cel rusesc”. Th. Codreanu caracterizează *Tăcerea Pământului* (2016), o „dramă arhetipală în versuri”, iar proza și dramaturgia sunt apreciate la modul superlativ.

Doar „poet notabil” în opinia lui N. Manolescu, Grigore Vieru este pentru autor cea personalitate accentuată care apare „numai în momente de răscruce ale unei istorii sau culturi, încât asemenea oameni devin, fatalmente, simboluri naționale”, fiind „o apariție care transcende personalitatea umană trecătoare”, trimisă de Dumnezeu, „cel care n-a voit ca neamul românesc din Basarabia să dispară, precum au vrut și au năzuit vreme de aproape două veacuri cuceritorii de teritorii”. Grigore Vieru își purta harul cu sine, românii adevărați îl simțeau de-al lor.

Nicolae Dabija, scriitor al generației ‚70, este considerat „cel mai autentic moștenitor al testamentului spiritual și național lăsat nouă de Grigore Vieru”, fiind în opinia justificată a lui

Th. Codreanu „personalitate complexă a literaturii românești din Basarabia (și nu numai), poet în vocația lui fundamentală, publicist formator de conștiință națională, povestitor și romancier de succes, eseist și creator de reviste de prim-plan, grafician romantic și orator de profundă rezonanță comunicativă, caracter dârz și cunoscător al tainelor limbii române, membru de onoare al Academiei Române, tradus în vreo douăzeci de limbi”. Lapidară și esențială caracterizare a scriitorului-martir, la care nu se mai poate adăuga nimic, ci doar să subscriem.

Aura Christi, basarabeanca generației ‚80, redactor șef al revistei „Contemporanul. Ideea europeană”, este considerată cea mai complexă scriitoare a generației sale, remarcabilă, în proză, eseu, publicistică, dar mai ales în poezie, gen literar considerat „polen eretic”. Poeta Nina Josu, colaboratoarea lui N. Dabija la *Literatura și Arta*, cultivă „o

lirică de meditație, stăpânind bine arta discursului poetic, în cadențe care ating adesea virtuozitatea", este un „*spirit solar, echilibrat, în care simbolurile luminii și dragostei devin centrale*".

Alt pisc al culturii basarabene, al luptei pentru identitate națională și restaurarea limbii române este, fără îndoială, Mihai Cimpoi, o personalitate de talie europeană, găsindu-și corespondentul pe celălalt mal al Prutului în Eugen Simion. Acestui savant, Theodor Codreanu i-a dedicat o monografie fundamentală, *Mihai Cimpoi: de la mitopo(i)etică la critica ontologică* (apărută în două ediții: 2012, 2016). Despre lucrarea lui M. Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Th. Codreanu dovedește că este de o utilitate stringentă, ca primă sursă de documentare asupra literaturii din această provincie, criticul și istoricul literar „*valorizează în primul rând, ridicând o construcție epică, cu propriile-i legi*", autorul ei, adică M. Cimpoi, nefiind un epigon călinescian, ci un critic cu propriile judecăți și intuiții de valoare, literatura basarabeană integrând-o literaturii române, completând fericit *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu. Th. Codreanu insistă asupra sintagmelor „*o istorie deschisă*", „*închiderii în sine*", „*retragere gasteropodică*", „*boicot al istoriei*", „*homo naturalis*", „*homus folcloricus*", „*homo christianus*" etc. Apoi, Th. Codreanu se oprește asupra eminescologiei lui Mihai Cimpoi, cu evidente contribuții esențiale prin cărțile sale despre Eminescu, despre edițiile din opera eminesciană, dialogurile cu eminescologi și traducători din întreaga lume, prin volumul *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic*, prin crearea a două instituții necesare (Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” și „Congresul Mondial al Eminescologilor”, ambele create la Chișinău). Eminescu, demonstrează M. Cimpoi, nu este un romantic întârziat, ci un poet modern, un poet al Ființei, afirmații vehiculate și în teza sa de doctorat.

Volumul *Scriitori basarabeni* este structurat în *Poeți* (I. Druță, V. Levițchi, Gr. Vieru, Victor Teleucă, D. Matcovschi, Anatol Codru, I. Vatamanu, N. Dabija, Valeriu Matei, Arcadie Suceveanu, Andrei Țurcanu, Leo Butnaru, Eugenia Bulat); Gruparea postmoderniștilor

(Aura Christi, Șt. Baștovoi, I. Hadârcă, Traian Vasilcău, I. Proca, Nina Josu); *Epigramiști* (Efim Tarlapan și Gh. Bâlici); *Prozatori* (I. Druță, Spiridon Vangheli, N. Rusu, Aura Christi, I. Iachim); *Teoreticieni. Critici literari* (Eugeniu Coșeriu, „Casa Limbii Române”, M. Cimpoi, Nina Corcinschi, Andrei Vartic, Aura Christi, Ana Bantoș, Alexandru Bantoș, Claudia Matei, Viorica-Ela Caraman). La *Addenda* sunt incluși trei *Scriitori bucovineni*, Vasile Tărățeanu și Ilie T. Zegrea, ambii născuți în localitatea Sinăuți de Jos, pe ulița mare a satului lor trecând sârma ghimpată ce desparte România de URSS, azi de Ucraina, precum și pe Ștefan Hoștiuc, care a scris volumul *Scriitori români în nordul Bucovinei*, în 2005, „*prima carte de critică literară editată de un autor român din septentrionul literar bucovinean în perioada 1945-2005*".

Vasile Tărățeanu este „*un bucovinean descins din eminescianism*”, poet, publicist, membru de onoare al Academiei Române, un poet luptător, care a suferit în viață pentru românismul său curat, fără nicio urmă de șovinism: un fiu, student la Suceava, i-a fost omorât în condiții suspecte, pentru că tatăl n-a vrut să scoată din frontispiciul ziarului său, „Arcașul”, sârma ghimpată, iar în anul Centenarului Unirii, în 2018, a fost bătut, i s-a întocmit un dosar penal acuzat că dorea ruperea Bucovinei din trupul Ucrainei (a adus din Țară cărți și afișe privitoare la Centenarul Unirii). Th. Codreanu observă pertinent că, pentru Vasile Tărățeanu, Bucovina este fărâmițată geografic, dar a rămas „*una întreagă sub semnul spiritului, al poeziei, al lui Eminescu*” sau altfel spus de Vasile Tărățeanu: „*Doamne, nu pot să împart/ Trupul acesta în trei țări,/ Că e unul și-i prea slab/ Pentru-asemenea-ncercări*”.

Prin cele peste 450 pagini ale volumului *Scriitori basarabeni*, scris cu acribia științifică binecunoscută, dar și cu iubire de patrie și de poporul român, cu „*inimă foarte caldă și minte foarte rece*”, cum cerea Eminescu oricărui „*patriot chemat să îndrepteze poporul său*”, Theodor Codreanu dovedește cu asupra de măsură că este un cărturar autentic, un spirit academic, trezind nedumerirea cum de nu este (încă) membru cel puțin al Academiei de Științe al Moldovei.

MIHAI BARBU

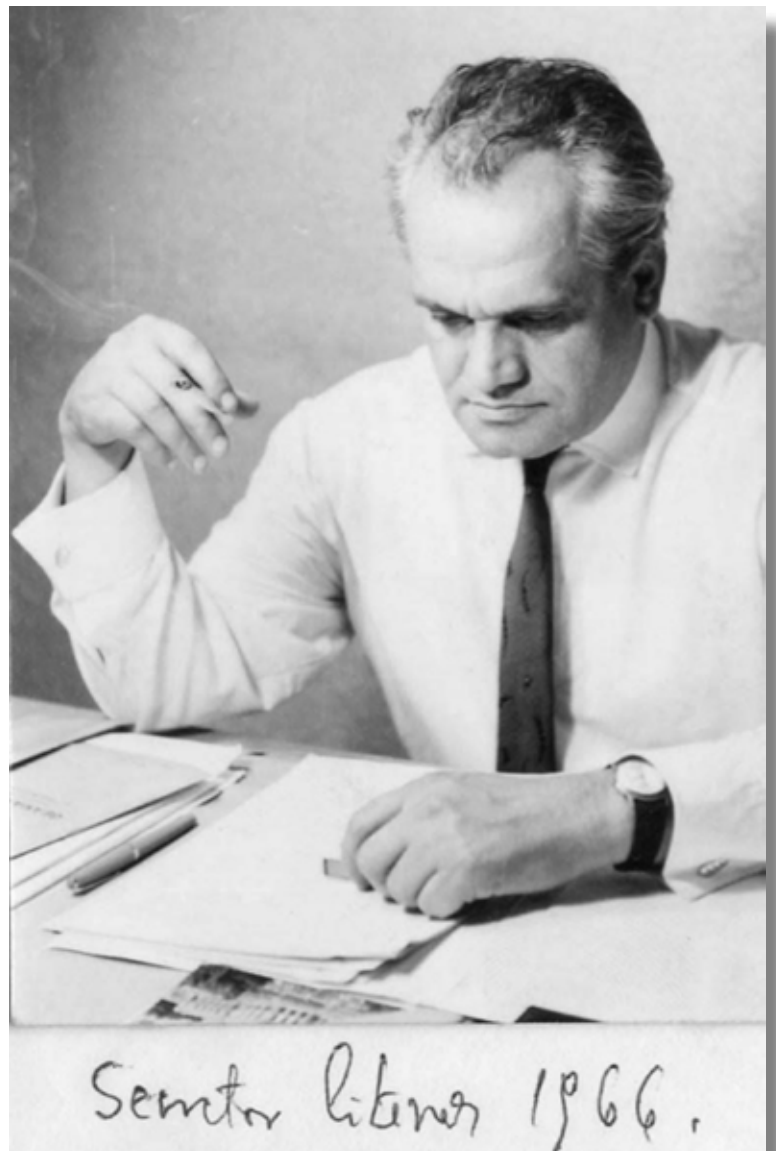

ION D. SÎRBU, SECRETAR LITERAR LA TEATRUL MARE ȘI LA TEATRUL CEL MIC...

Intre 15-25 septembrie 1965, a avut loc, la București, *Festivalul internațional al teatrelor de păpuși și marionete*. Teatrul de păpuși din Craiova s-a prezentat, în concurs, cu piesa *Jucăriile Mihaelei* iar la festival trebuia să prezinte, în afara concursului, spectacolul intitulat *Glume*. Spectacolul urma să fie o succesiune de patru scenete puse în scenă după o idee de Ion D. Sîrbu. Sîrbu era, în acea perioadă, secretar literar la Teatrul Național și angajat, cu o jumătate de normă, la Teatrul de păpuși. Pentru scenografia realizată la *Jucăriile Mihaelei*, pictorul Eustațiu Gregorian a primit premiul festivalului. Directorul Davidescu, la propunerea pictorului scenograf Gregorian, nu a mai prezentat *Glume*-le în festival considerând că nu ar fi de nivelul (ridicat) la care se desfășura această manifestare internațională. Festivalul se ținea, din cinci în cinci ani, la București și craiovenii și-au dat seama, în ultimul moment, că nu au găsit piesa potrivită pentru a rupe gura târgului. I se reproșează, cu acest prilej, directorului instituției, că nu a ținut cont de faptul că oamenii din colectiv i-ar fi atras atenția că trebuia să fi lucrat la altceva.

Sursa „Rodop Ion” relatează locotentului major Torcea Ion cum s-au petrecut lucrurile la festival, așa cum s-a văzut din spatele ușilor închise. Eustațiu Gregorian a zis că premiul său este con-

siderat a fi al întregului colectiv și, îndeosebi, al tovarășului director care a făcut regia. „Dar eu nu uit când a făcut o ședință cu colectivul fără ca eu să fiu chemat și a spus că nu vreau să merg la festival și că nu mai lucrează cu mine”, se plânge scenograful Gregorian. „De ce mă rog juriul n-a apreciat regia dânsului pentru

că spectacolul a plăcut foarte mult?”, a rămas doar o întrebare retorică.

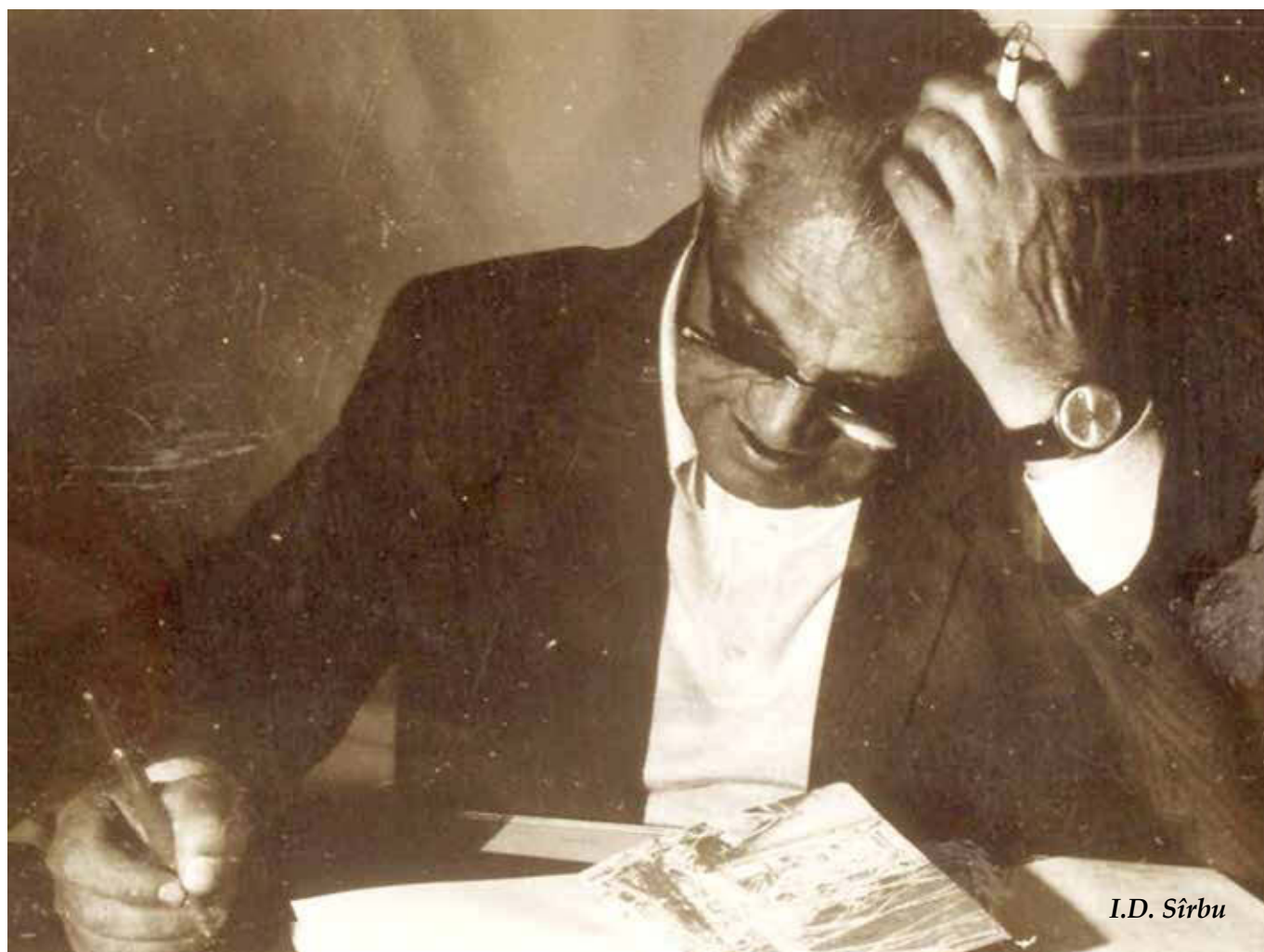
Festivalul de la București s-a bucurat de prezența a 27 de țări. Printre ele se regăseau Anglia, Germania, Polonia, China, India, Bulgaria, Iugoslavia, URSS, Franța, Coreea de Nord și Vietnamul de Nord. Teatrul de păpuși din Craiova a deplasat la București un colectiv format din 23 de persoane. Ei au rămas la București pe toată durata festivalului având ca obiective vizionarea spectacolelor și participarea la conferințele pe tema artei păpușerești. Vigilentul „Rodop Ion” observă că oamenii nu discutau doar despre spectacolele prezentate de o anumită țară ci „uneori se făceau aprecieri și despre țara și poporul țării respective”.

Informatorul redă discuțiile care s-au purtat după vizionarea spectacolului intitulat *Cucerirea muntelui tigrului* care prezenta un episod al luptei poporului chinez pentru libertate. Directorul Davidescu recunoaște că nu i-a plăcut spectacolul „decât ca mânăuire perfectă”. Acesta nu înțelege cum poți să vii în spectacol și să înmânezi un carnet roșu de partid. „Fiindcă

spectacolul nu trebuie să fie propagatorul unei imagini politice și mai ales comuniste, aici unde participă mulți străini. Eu am auzit când străinii nu au fost de acord cu acest gen de spectacol și mai ales cel prezentat de chinezi, pe care îl considerăm ca un popor ațâțător de război”.

Vsevolod Vrabie a văzut doar un spectacol de o înaltă factură artistică și a declarat că nu îl interesează felul în care a fost tratat subiectul. Alți tovarăși, precum Mircea Surdu, A.Vrabie, Didina Davidescu și alții au fost de partea tovarășului Vrabie. Cel care a fost de partea directorului Davidescu a fost Oprea Ion. Deși a fost demascat că, împreună cu personalul tehnic, a fost aproape tot timpul la pescuit pe lacul Herăstrău, el a dovedit că a înțeles mult mai mult din arta spectacolului decât cei care au stat în sălile de spectacol.

O serie de tovarăși păpușari au elogiât gradul înalt al utilajului tehnic folosit de țările din Vest fiind, din acest motiv, denunțați ca pro-occidentali. Aceștia au fost Oprea Ion, Davidescu Horia, Davidescu Didina, Coca Constantinescu și Tănțel Dumitrescu. Respectivii vorbeau per-

I.D. Sîrbu

manent despre francezi, vest-germani și englezi ca având o cultură și un grad de civilizație foarte înalte în comparație cu noi. „Era un fel de ploconeală și admiterea că există popoare superioare multor altor popoare”, atrage atenția „Rodop Ion” organelor competente. Faptul că artiștii păpușari craioveni l-au întâlnit pe americanul John Bird (și aparatul lui automat de fotografiat) le-a schimbat total concepția despre lume, viață și artă. (Era vorba, desigur, de un aparat Polaroid care îți scotea, instantaneu, fotografia pe hârtie.) Davidescu s-a fotografiat cu Bird și când craiovenii au văzut fotografia „a început lauda americanilor ca cei mai puternici și poporul cel mai inteligent”. Tonul l-a dat directorul Davidescu și i-au ținut isonul cei numiți de Costel Ionescu drept „burghezia noastră”. Adică Tănțel Dumitrescu, I. Rudeanu, Coca Constantinescu și Didina Davidescu.

Sîrbu a avut o discuție în contradictoriu cu Ariadna Vrabie despre măestrul artei păpușerești văzuți în festival. Vrabie era o veche admiratoare al artei lui Obrazțov pe care o considera a fi de nivel mondial. Ion D. Sîrbu a fost foarte tranșant la adresa sovieticilor făcându-i, potrivit lui „Rodop”, „nеспăлаți” și „neciopliți”. În discuție a intervenit și tovarășa Ariadna V., care a avut o lungă discuție în contradictoriu cu Sîrbu. „Eu am făcut pușcărie pentru ei și nu-i voi înghiți niciodată, chiar dacă voi face din nou”. El era total împotriva a tot ceea ce făceau sovieticii, indiferent că se vorbea de arta păpușerească sau în multe alte domenii. Poziția extrem de vehementă a scriitorului nostru a „provocat colectivului o antipatie față de Sîrbu și aproape nici unul nu a fost de acord ca el să se exprime așa”. Informatorul scrie în continuare că Sîrbu nu era agreat de colectivul în care activa cu o jumătate de normă.

El era antipatizat pentru că „deși fiind un om cu cunoștințe foarte bogate ca profesor universitar nu-și aduce aportul cu nimic în cadrul atribuțiilor pe care le are față de teatrul nostru”. I se reproșează faptul că bea și „vorbește ceea ce ai noștri nu pot primi și nu le acceptă”. Ce părere are lt. maj. Torcea Ion despre cele relatate de sursa „Rodop Ion”? Îi dă ca sarcină să inițieze discuții cu Sîrbu pe teme de artă și cultură. Iar dacă va găsi prilejul, zice tov. Torcea, să abordeze și probleme politice stringente precum interzicerea Partidului Comunist din

Indonezia, despre situația din Vietnam ș.a.m.d. Agentul va merge la teatru, sub diferite pretexte, și ne va semnala despre comentariile care se poartă acolo. Maiorul Lăzărescu Florea, șeful de birou, e de acord să-l aibă „în atenție deosebită” pe Sîrbu D. care, din cele relatate de agentul „Rodop” și fostul agent „Angheliu Milian”, rezultă că este „un element dușmănos”. Acesta adaugă că, din ceea ce știe el, Sîrbu ține în fața colectivului teatral anumite conferințe pe teme culturale. „Să ne informeze agentul dacă face afirmații dușmănoase”. Finalul observațiilor făcute de maiorul Lăzărescu e mobilizator: „să-l verificăm mai bine pe acesta, la locul de muncă, pe unde a muncit și să-l luăm în evidență”.

La data de 14 octombrie 1965, agentul „Angheliu Milian” scrie ultima sa notă informativă. El a fost scos din rețea pentru că a devenit membru al Partidului Comunist Român iar această ultimă notă a dat-o, spre rușinea lui, din proprie inițiativă. Ea se referea la numitul Sîrbu Ion, în calitatea sa de secretar literar, angajat cu o jumătate de normă la Teatrul de păpuși Craiova. Acesta reia povestea cu Obrazțov.

În seara zilei de 22 septembrie 1965, la ora 21 și 30 minute, colectivul teatrului de păpuși lua masa la „Restaurantul Universității” din București. La masă erau Horia Davidescu, Didina Davidescu, Ariadna Vrabie, Vsevolod Vrabie, Ionescu Constantin, Eustațiu Gregorian și Dumitrescu Constanța. Numitul Sîrbu Ion a venit la acea masă „nervos din cale-afară” pe teoriile lui Obrazțov de la Moscova. El voia să meargă în sala din strada Batiștei „ca să dea peste cap toate teoriile lor meschine și lipsite de adevăr”. Sîrbu era, după descrierea lui „Angheliu”, un om „exasperant de nervos”. Scriitorul spunea că lucrurile acestea se întâmplă din cauză că „toate țările *pasă-mi-te socialiste* (textual, subliniază „Angheliu”) sunt infectate cu idei din răsărit și chinezești”. Horia Davidescu și Ariadna Vrabie s-au simțit datori să-l combată dar fără nici un rezultat.

Tovarășii de la Teatrul de păpuși au făcut, în cele din urmă, front comun și au părăsit, *in corpore*, restaurantul. Sîrbu a fost lăsat singur. „Angheliu” mai face o ultimă delatațiune pe care o și subliniază: „De la angajare și până în prezent, singurul serviciu pe care l-a făcut teatrului a fost perioada cât a stat la festival și a făcut pe translatorul”. Din păcate, scriitorul nu a

putut să traducă și pentru niște păpușari cum stau lucrurile cu arta și cultura în țările „așa-zis socialiste”. Ar fi observat că păpușarii mânuiau sforile de la răsărit și ursul românesc cânta după partituri străine.

Pe 22 decembrie 1965, sursa „Sorin Vidan” informează că, în ultimul număr al revistei *Arte plastice*, Sîrbu a publicat un articol care „poate fi socotit o bază de studiu al artei păpușerești în țara noastră cât și în străinătate. Acest articol tratează probleme de interpretare artistică a textului, de interpretare a decorului, de reprezentare a personajelor din punct de vedere plastic, a intervenției muzicii și sonorizării în spectacol cât și o mulțime de alte probleme legate de prezentarea în condiții excepționale a unui spectacol de păpuși”. Sursa îl laudă pe Sîrbu și ca interpret „fiind întrebuițat pe tot timpul festivalului în discuțiile care au avut loc cu interpreții străini, ca francezi, englezi, germani, etc., limbi pe care le posedă la perfecție”.

În această notă, „Sorin Vidan” îl laudă, în mod neobișnuit, pe Sîrbu dar acest fapt îl putem pune și pe seama faptului că agentul îl prezintă pe scriitor ca pe un ins „total nemulțumit de faptul că nu i se dă posibilitatea de a se afirma și de a contribui cu toată capacitatea sa intelectuală la dezvoltarea artei și culturii pe plan general”. Prin urmare, „Sorin Vidan” îl denunță că, în viitorul apropiat, ar vrea să se mute la București „unde să-și valorifice cunoștințele și calitățile personale”. Măsurile se impun de la sine: „Sîrbu Dezideriu va fi luat în evidență la problemă” iar agentul trebuie să desfășoare o muncă de apropiere de Sîrbu pentru a-i câștiga și mai mult încrederea. „Rodop Ion” trebuia „să-i spună că i-a citit articolul și că i-a plăcut foarte mult”.

„Rodop I.” informează Securitatea asupra activității lui Sîrbu și în data de 24 martie 1966. „Este secretar literar prin ½ normă de peste doi ani. Ca obiectiv principal în această muncă are obligația să orienteze repertoriul teatrului în direcția unor piese pe teme de actualitate care să ducă la educarea copiilor preșcolari și mai ales a școlărilor”. El este, așa cum se spune, un ideolog iar teatrul de copii trebuie să-și atingă funcțiunea socială, de propagator al ideilor noi legate de activitatea copiilor”. „Rodop” mai spune că Sîrbu ar fi trebuit să presteze patru ore zilnic dar, după părerea lui, nu se ține de acest program. În anul 1965, agentul recunoaș-

te că Sîrbu a făcut câteva comunicări în fața colectivului artistic pe teme din istoria teatrului. În 1966, a discutat cu studenții Institutului pedagogic despre teatrul de păpuși. De ce nu s-au mai prezentat *Glume*-le lui Sîrbu în festival? „Rodop” avansează trei variante. Prima îi aparține directorului Davidescu care spunea că nu au fost create posibilități la scenă și, în plus, s-au mai îmbolnăvit și doi interpreți. A doua versiune, auzită în cadrul colectivului, se referea la faptul că „scenetele erau abstracte și nu prezentau nimic ca idee”. A treia se referea la faptul că *Glume*-le „erau și sunt numai scenografie”. Agentul „Rodop” explică ce a înțeles el din *Glume*: „Aceste scenete de câte 4-5 minute sunt fără cuvinte și, prin mișcarea păpușii și cu decorul din scenă, spectatorul trebuia să înțeleagă personajul și ideea ce trebuia să o redea sceneta”. După părerea noastră, Sîrbu a ales o modalitate proprie umorului grafic atunci când se manifesta în vremuri potrivnice. Deoarece orice cenzor vânează, în primul rând, cuvântul, artistul grafic apela doar la ceea ce se numea desen „fără cuvinte”. Dacă desenul conținea și elemente subversive ele puteau fi atribuite doar unei interpretări tendențioase. Credem că Sîrbu a intuit potențialul unor astfel de mesaje renunțând la cuvântul rostit pe scenă. În cazul scenetelor lui Sîrbu, „Rodop” îi reproșează directorului artistic Davidescu faptul că nu a consultat Consiliul artistic și că, împreună cu Sîrbu, nu îi încurajează pe cei care ar dori să scrie pentru copii. Despre Sîrbu „se zice că este unul care respinge tot ceea ce s-a propus de la noi, scriitorii, pe care îi consideră ca neinspirati și acest lucru ar proveni de la căderea lui de profesor universitar la un biet secretar literar”. După ce pune pasajul de mai sus pe seama celor care alcătuiesc „gura lumii”, agentul „Rodop” își asumă, în final, concluziile: „consider acest lucru ca o nedreptate și de multe ori se spune că discută despre scriitori și oameni de artă cu subiectivism emanat din acest fapt – considerându-se cu pregătire calificată și superioară – iar ceilalți lipsiți de inspirație, iar colectivul teatrului nostru nu îndeajuns de pregătit ca să-l înțeleagă”. Căpitanul Milici E. face, în calitate de șef de serviciu, următoarea observație pertinentă: „Dirijați agentul spre probleme mai concrete, nu la general fiindcă și materialul va fi la fel”.

ADRIAN SIMEANU

EVENIMENT CULTURAL

ÎMI AMINTESC ȘI AZI: A MERITAT...

 Cum doi poeți și-un actor întâlnitu-s-au cu noi, sui-generis, în Pitești, la Teatrul "Davila". Pe a cărui scenă Emil Boroghina (el fiind actorul) a recitat versuri nemuritoare d-ale lui Ovidiu și Eminescu. Într-un show poetic de ținută și sensibilitate, neîndoișos. Întrutot binevenit, la centimă chibzuit. Emil, societar și, cândva, director al „Naționalului” doljean ni-l promisese anterior și s-a ținut

de cuvânt. Rostind cuvinte duium din scrierea pătrunzătoare, încântătoare a celor doi stihuitori de rang planetar. Deloc la voia-n-tâmplării alăturați în această acțiune selectă de amintire, slăvire a lor, convenite cert. Și-a frumșeții fiorului liric nepieritor ce-i ține țințuiți în eternitate, măreț...

Oaspele oltean s-a achitat onorant de sarcina asumată. Preț de două ceasuri dezvăluind nouă, nici că se poate mai nimerit, din poezia de soi. E făcut pentru asta și s-a pătruns de ea, în ani, adec-

vat. Acuma, și-n suflet de fani adânc pătrunzând-o. Drept care, nemișcat am stat și l-am ascultat. Mult m-am bucurat căci m-a luminat. Știind cum să intoneze, spusa făcând să vibreze. Publicu', să jubileze. Altfel spus, *catharsis* iscând. Benefic incontestabil „pentru minte, inimă și literatură”. Pentru cultura tot mai necesară, da' tot mai puțină pe plai mioritic. Păcat că unele-n sală frecat-au acerb, stupid, telefoane, în loc să soarbă alesele vorbe, civilizat. Că astfel de ocazii nu-s cotidiene...

TEATRUL ZILELOR NOASTRE

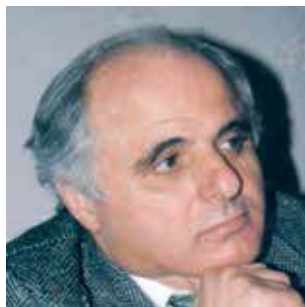
FIERARII

 Grigore, un român fierar. În atelieru' lui din neam în neam. Peter, unu' de peste graniță, ungur. Ivan, un altu' din est. Rus, adicătelea. Matilda, zdrachon de muier. Nevastă de fierar, evident. Soață cu Grigore. Personaje, toți. Într-o adaptare d-aia faină tare. Horațiu a creat-o și tot el a montat-o. La Râmnicu Vâlcea și la București. Dup-o comedie din țară vecină. "Fierarii" numită, acuma, la noi. Miloš Nikolić, autor balcanic. Un octogenar venit pe lume în Kosovo. Adecvat croi-

tă, strașnic izbutită. Savuroasă foc. Fincă oamenii aceștia se strâng pân' la urmă la român acasă. Stau și beau la masă și află haios că fiecare-n parte a făcut un copil băiat cu nevasta celuilalt. În timp de război, pe front socotiți. O încurcătură se iscă pe loc, spiritele se aprind. Orgoliile se precipită și "încornorații" se iau la harță un pic. Da-i potolește Matilda autoritar. Povestea sfârșind parcă sub acea lozincă de odinioară: "proletari din toate țările, uniți-vă!". Cu zeamă de prună că e a mai bună...

Nu e lungă piesa, da' fierbe constant. Hazul abundă inteligent. Cu tâlc evident. Replicile,

iuți, agere, spumoase. Gagurile, dese și ingenioase. Jocul e alert, cu maxim efect. Mălăele, Mihăiță, Morgenstern și Rusu, echipă sudată, rodată, fără greș echilibrată. Expresivitate, mobilitate, atractivitate dovedind. Decor adecvat (Maria Miu) la un recital actoricesc adaptat dâmbovițean. Un text inspirat, dibaci procesat. Pe mâini iscusite și-n guri potrivite cu succes intrat. Ce-au făcut din el un potop de răs. Cum îi șade bine unei comedii depline. Niciodată muritoare, de-a pururi pilduitoare, din belșug atrăgătoare. Exact teatrul căutat preponderent și constant în ziua de azi...

TUDOR NEDELCEA

EMINESCU PRIN OLTENIA

In ziarul pe care-l redacta și-l conducea, *Timpul*, la 8 aprilie 1882, Mihai Eminescu nota: „Întâmplarea m-a făcut ca, din copilărie încă să cunosc poporul român... în cruciș și în curmeziș”. Mulți eminescologi au mers pe urmele lui (vezi, de pildă, Augustin Z. N. Pop), reconstituind drumurile pe care genialul poet le-a cuprins în întreg teritoriul locuit de români, indiferent dacă aceste teritorii erau în granițele firești ale țării sale.

A străbătut, oare, Poetul „nepereche,, „în cruciș și în curmeziș” și perimetrul geografic al Olteniei? Publicarea *integrală* (în sfârșit) a operei eminesciene ne dă posibilitatea de a aduce noi argumente privitoare la prezența autorului *Luceafărului* pe plaiurile oltene.

Pe meleaguri gorjene. Un prim contact cu Oltenia, al lui Eminescu, s-a petrecut în toamna anului 1866, pe când poetul avea doar 16 ani. În trecere prin Transilvania, Eminescu a stat câteva zile la Nicolae Densușianu, apoi preotul Bratu din Rășinari (bunicul dinspre mamă al lui Octavian Goga) i-a înlesnit trecerea clandestină, pe poteci dosnice, din Transilvania (incorporată atunci Imperiului Austro-Ungar) pe Valea Oltului, îndreptându-se spre București. Cu siguranță, poetul a vizitat Mănăstirea Cozia, căci iată ce va scrie el mai târziu: „Cozia, unde e înmormântat Mircea I, cel mai mare domn al Țării Românești, acela sub care țara cuprindea amândouă malurile Dunării până-n mare, Cozia unde e înmormântată familia lui Mihai Viteazul, un monument istoric aproape egal în vechime cu țara, ce-a devenit aceasta? Pușcărie!”¹. Eminescu se referea la nepăsarea guvernanților, lipsa de respect a acestora față de „panteonul eroilor și poporului românesc”. Fără îndoială, Eminescu cunoștea, ca puțini alții în epocă, istoria neamului său, citea și strângea documente și cărți vechi spre a ilustra vechimea și drepturile poporului său în

context european. Dar, tot atât de bine se cunoaște azi că *istoricul* Eminescu mergea nu numai la sursele primare, de o valoare științifică incontestabilă, ci se documenta la fața locului.

S-a avansat ideea trecerii lui Eminescu prin Oltenia cu prilejul deplasării trupelor de actori, din colectivul cărora făcea și el parte. Trupa lui Pascaly a întreprins un turneu, în mai-septembrie 1868, prin Transilvania și Banat, dar nu sunt dovezi grăitoare că turneul a continuat și prin Oltenia. Datorită inexistenței mijloacelor de transport feroviar (până în 1869 nu intrase în funcțiune nici o linie ferată), a șoselelor naționale, puține și prost întreținute, trupa lui Pascaly a plecat de la Buziaș, cu vaporul până la Giurgiu.

Florești. Un deceniu mai târziu, în vara anului 1878, Eminescu avea să-și petreacă vacanța la Florești, pe Valea Gilortului, la conacul junimistului Nicolae Mandrea (proprietarul moșiei Florești-Gorj ca urmare a căsătoriei cu Zoe Bălcescu, fiica lui Barbu Bălcescu, acesta fiind fratele marelui istoric și revoluționar).

Motivele acceptării invitației lui N. Mandrea le găsim în *Amintirile* lui Slavici: „Eminescu s-a îmbolnăvit în cele din urmă de o boală care mie îmi părea foarte primejdioasă: i se umpluseră picioarele de niște bube urâte, care se întindeau”. Examinat de dr. Kremnitz, i se recomandă să plece la țară, la moșia Florești, „unde avea aer curat și apă bună”.

După cum se știe, Eminescu nu cunoștea odihnă. „Pentru ca să nu stea de pomană, ceea ce el n-ar fi primit – continuă să-și amintească prietenul său – comisia însărcinată cu problema documentelor rămase de la baronul Hurmuzachi, i-a dat, în urma stăruințelor lui Theodor Rosetti, traducerea în românește a unui volum din *Fragmente*. A rămas însă, ca aceasta să fie singura carte pe care o ia cu dânsul, căci cărțile pe care le citea erau dușmanii

¹ *Timpul*, VII, nr. 200, 12 sept. 1882, p.1

lui". Primul volum din *Fragmente din istoria românilor* de Eudoxiu Hurmuzachi, va vedea ulterior lumina tiparului, în traducerea poetului, fără, însă, ca numele traducătorului să fie menționat.

Scurta și unica vacanță petrecută la Florești a fost benefică; pe poet l-a înviorat sufletește, cu urmări favorabile în creația poetică și în activitatea publicistică, iar istoriografia română s-a îmbogățit cu o lucrare de referință și de mare necesitate.

Același prieten devotat și îngrijorător pentru sănătatea poetului, Ioan Slavici, îl vizi-

tează „peste câteva săptămâni” la Florești, „și l-am găsit acolo sănătos tun și în voie bună. Era numai el la conacul moșiei, singur, adecă în foarte bună societate”.

Perioada iunie-iulie 1878, petrecută într-un sat oltenesc, este, se pare, singura din biografia eminesciană în care tonusul poetului era optimist. Dovadă peremptorie a acestei stări sunt cele trei scrisori scrise de Eminescu în această localitate, dar neexpediate.

Scrisori „de la țară...” Prima este o scrisoare către Theodor Rosetti, în care locatarul singuratic al conacului de la Florești mărturisește:

Prețuitul meu domn,

D. Mandrea, venind la Craiova, mi-a spus împrejurarea fericită pentru mine, iar pentru d-voastră, că sunteți deja păstrătorul celor o mie lei noi a căror destinație pare a fi, în parte cel puțin, de a vizita Țara Oltului. Locul, în care sunt, e cât se poate de frumos. Râuri, codri, șes, dealuri, munți în depărtare, frumos adică în toată puterea cuvântului, încât să fiu Bodnărescu, aș nenoroci poate «Convorbirile» cu „Amintiri de călătorie ale unui june” [Samson Bodnărescu publicase „Mici excursiuni”, în «Convorbiri literare», 1870, n.n.]. Dar numai grija asta n-o am, ci mă îngrijesc a mulțami tuturor zeilor îndeobște și d-lui Mandrea îndeosebi de îngrijirea unui colț de pădure, care-mi dă toane bune și sănătate.

Venind la vorba de mai sus, vă rog să-mi trimiteti o sută de franci, spre ilustrarea existenței cu oarecari călătorii la Turnu Severin și prin împrejurimi. Adresa: M. Eminescu, com. Florești, plasa Jiul de Sus, județul Dolj, Stația telegrafo-poștală Filiași.

Încolo salutări multe pentru boieri și pentru doamne, cu care rămân

al d-voastre

supus

[M. Eminescu]²

² M. Eminescu. *Opere, XVII. Corespondență. Documentar*, București, Editura Academiei R.S.R., 1989, p. 349.

A doua epistolă, din 13 iulie 1878, este adresată lui I. L. Caragiale și Ronetti Roman și se remarcă prin umor și jovialitate, explicabile printr-o stare sufletească tonică. În sprijinul afirmației noastre aducem două opinii autorizate. G. Călinescu constată că „la Florești, poetul a stat singur în tot conacul și era foarte mulțumit. Râurile, codrul, șesurile, dealurile oltenești, munții în depărtare, totul i se părea foarte frumos”. Iar Zoe Dumitrescu-Bușulenga

completează: „Priveliștea codrului bătrân, zgomotul râului, geana munților pierduți în ceață, la orizont, îi dădeau toane bune și sănătate. Cine știe ce vedenii din trecut au deșteptat în el străvechile așezări în Țara Banilor, cine știe ce evocări a realizat și în Eminescu peisajul care îl fermecase cu peste treizeci și cinci de ani în urmă pe Grigore Alexandrescu”.

Spre ilustrare, transcriem în întregime această scrisoare:

Florești, 13 iulie 1878

„Măi oameni buni, Caraieli și Ronetti Roman,

Mai întâi mă lipsesc a vă mulțumi pentru multele scrisori ce mi le-ați trimis, punându-mă pururea în curent cu ceea ce se-ntâmplă în lume și în țară. De la voi am aflat de exemplu îmbucurătoarele știri cumcă Muscalul **nu** ne ia Basarabia, ci încă ne cedează și pe cea care-o avea el, că Vodă Carol e ales rege al Bulgarilor și împărat al turcilor, că se va muta în curând în împărăție la Țarigrad și Caraieli va fi numit acolo ministru a tuturor mascaralelor din Țară turcească. Deci dară, aflând toate acestea din scrisorile voastre cele multe, s-au bucurat sufletul meu în adânc și s-au uns cu untdelemnul veseliei băierile inimei mele. Despre partea mea, a lui moș Iftime Talpa-Lată, veți ști numai că tot mă ustură piciorul și vă duc dorul și vă trimit cioarelor în crucea hotarilor, pentru că nu-mi scriserăți din câte s-a întâmplată arih în dan tătără.

Fiindu-mă teamă că, de lene și de frică de cheltuială mare și ruină nu veți merge nici unul să cumpărați mărcuță (dedea-o-aș la Mărcuța), vă trimit una de cinsprezece bani, ca să-mi scrieți o scrisoare.

Tu Ronetti Roman, s-o scrii, că ești mai priceput și tu Caraieli să pui degetul, pentru ca în loc de iscălitură, și să spuie acolo în scrisoare cum vă mai merge, cum stă țara, lumea și politica, și despre iubitul meu Rosetache Alias Berlicoco să-mi scrieți dacă tot mai e mare și tare în satul lui Cremine și alte chițibușuri asemenea. Apoi să-mi mai trimiteți „Timpul” ca să fac și eu haz, iar dacă nu-mi veți scrie să știți că avem aici în sat un popă și de necaz își f... baba în c...

Măi oameni buni, ce mai face căsuța mea? Mai merge careva din voi pe la dânsa, nu de alta, decât să se lege de fata popei cea ochesă. Bre, nu fiți bezevenchi și scrieți-mi, orice, numai scrieți ca să văd că trăiesc în lume.

Al vostru cu toate temenelie,

M. EMINESCU

Adresa: M. Eminescu, Filiași, post-restant”.³

³ M. Eminescu, *op. cit.*, p.348-349.

A treia scrisoare, mai scurtă, este adresată fostului său coleg întru studii la Viena, Gheorghe Feraru din Craiova, căruia îi cere

știri despre fratele său, sublocotenentul Matei Eminovici, participant la Războiul de Independență :

Dragă Ghiță

Te rog, informează-mă printr-un mic răspuns, dacă sosit frate-meu, cumva la Craiova, căci sperez să fi venit, pentru că armata s-a desconcentrat.

Scrie-mi, te rog mult, sub următoarea adresă: M. Eminescu, poste restante, Filiași.a

Nu uita și răspunde, ca să văz de-ai primit această scrisoare.

Al tău amic,

M. Eminescu⁴

⁴ *Ibidem*, p.186.

Speranța lui Eminescu este îndreptățită: demobilizarea bravei oștiri române a început cu data de 12 iulie 1878, iar fratele său, Matei (1856-1929) s-a stabilit, pentru o vreme,

la Drobeta Turnu-Severin (str. G-ral Manu 8), fiind președintele delegației județene de Mehedinți și prezidentul biroului, și tot aici s-a căsătorit, pentru a treia oară, cu Silvia Maieru.

Alte mărturii. În lipsa unui *Jurnal* al Poetului sau a unei reviste oltene care să consemneze evenimentul, o prețioasă informare privitoare la șederea, cât mai ales la starea sa de spirit, a obținut-o C. Calotescu-Neicu de la inginerul Crăsnaru, nepot, după mamă, al lui N. Mandrea : „Venind o dată la țară, N. Mandrea, în timpul șederii lui Eminescu la el, după ce fusese reparată cula, poetul l-ar fi întâmpinat cu un vădit regret: «în peretele camerei mele era o crăpătură adâncă. Acum a fost astupată. Ce păcat, domnule Mandrea! În câte nopți de-a rândul n-am privit eu luna pe acolo»”.⁵

A colindat Eminescu prin Oltenia? În scrisoarea către Teodor Rosetti, expediată din Florești-Gorj, Eminescu amintește de cei „o mie de lei noi, a căror destinație pare a fi în parte cel puțin de a vizita Țara Oltului”. Bani reprezintă compensația pentru traducerea din germană a lucrării lui Eudoxiu Hurmuzachi, modestă, dar necesară „spre ilustrarea existenței mele cu oarecari călătorii la Turnu-Severin și prin împrejurimi”. Iată o intenție clar exprimată, la care, dacă adăugăm neastâmpărul său de a cunoaște țara „în cruciș și în curmeziș”, avem dovada faptului că satul Florești n-a fost decât punctul de plecare și venire al peregrinului călător. Ioan Slavici, secretarul Comisiei pentru editarea *Fragmentelor din istoria românilor* de Hurmuzachi, precizează că s-au achitat „toate retribuțiile d-lui Eminescu pentru traducerea și cercetarea ediției românești a *Fragmentelor*”.

O primă călătorie nu putea fi decât la Craiova, aflată la 47 km de Florești, beneficiind, în plus, de serviciile căii ferate. Argumentul pe care-l aducem în sprijinul afirmației noastre este cronică teatrală scrisă de Poet la piesa *Monte-Cristo*, jucată pe scena Teatrului Național din Craiova, con-

⁵ C. Calotescu-Neicu, *Eminescu prin Oltenia*, în *Ramuri*, nr. 8-9-10, 1943, p. 290

dus de Theodor Theodorini. Făcând o analogie între teatru și legile timpului și ale spațiului, Eminescu notează: „Dar timpul, acel blestemat de timp, care-i când lung, când scurt... Cine n-a avut vreodată un roman întreg în minte, pentru a cărui realitate normală i-ar trebui o viață întreagă. În vis el poate avea într-o singură noapte viața întreagă a unui om. Și de ce a unui om, de ce nu a tuturor celor ce se-nvârtesc împrejurul lui. Și în câtă vreme. În 7 ori 8 ore! Dar ce-i o tragedie ori o comedie altceva. Și într-adevăr, dacă un asemenea op interesează, nu bagi de seamă cât timp a trecut.

În Craiova, MONTE-CRISTO, dramatizat, a ținut pe oameni până a doua zi dimineață în teatru și nimeni nu gândea cât timp a trecut” (sublinierea noastră, ms. 2287, f. 74).

Firește, numai un martor ocular putea să facă astfel de informații, nu numai despre spectacolul în sine, dar și despre comportamentul spectatorilor.

La teatrul național din Craiova. În arhiva „Teatrului Național” din Craiova, ca și în lucrările consacrate acestei instituții, nu se găsesc date despre existența acestei piese după romanul lui Al. Dumas-tatăl în repertoriul anului 1878, ci mai târziu. Autorul dramatizării nu poate fi altul decât Gh. P. Neculau, care-și publică traducerea la Iași, în 1881. Dar, după obiceiul vremii, piesa dramatizată circula în copii manuscrise, astfel încât considerăm că ea a fost jucată în vara anului 1878, când Eminescu se afla la 47 de km de teatru, de o trupă remarcabilă, compusă din Teodor și Maria Theodorini, Ion Anestin, teatru care mai avea în repertoriu în acea stagiune și alte piese de succes (*Minai Viteazul condamnat la moarte* de D. Bolintineanu, *Doi pricopsiți* de Matei Millo, *Barbu Lăutaru* de V. Alecsandri, *Ulița satului* de Eugen Carada, cu muzica lui Al. Flechtemacher, *Vicleniile lui Scapin* de Molière etc.).

Imediat după declararea independenței de stat a României, Crucea Roșie Română a inițiat o vastă campanie pentru strângerea de fonduri necesare armatei. După cum își amintește C. I. Nottara⁶, Crucea Roșie organiza și reprezentări teatrale, atât în București, cât și în pro-

vincie. În atari condiții nu-i exclus ca însăși reprezentarea piesei *Monte-Cristo*, la care a asistat Eminescu, să fie organizată de Crucea Roșie, iar Poetul să fie găzduit de același N. Mandrea în casele sale din Craiova.

Alte „preumblări” oltene. A mai vizitat Eminescu și alte localități oltene? Răspunsul nu poate fi decât afirmativ, pentru că erau îndeplinite condițiile necesare unei astfel de călătorii: dorința expresă și exprimată a poetului de a vizita Țara Oltului, existau banii necesari, exista calea ferată București-Pitești-Vârciorova, iar la conac exista o trăsură care-l putea transporta în nordul Olteniei. Poate că a ajuns și la Mănăstirea Govora, unde cunoaște *Cronograful* lui M. Moxa (1620), primul text istoriografic în limba română păstrat până azi, din care transfigurează poetic, în *Scrisoarea III*, pasajul referitor la lupta dintre Baiazid și Mircea cel Bătrân.

Referințe la orașele oltene, la evenimentele istorice, la domnii și conducătorii de revoluții, la populația acestei zone sunt frecvente, îndeosebi în publicistică. Apariția ziarului „Craiova” este semnalată cu simpatie în „Curierul de Iași”⁷. Pe olteni îi consideră „cei mai strângători români”, exprimându-și temerea ca alte neamuri să nu „se încuibă în vatra harnicilor olteni”⁸. „Din citirea izvoarelor istorice” constată că în evul mediu clasa de mijloc era în cea mai mare parte de origine străină „excepții făcând de olteni și ardeleni”⁹.

Pașii poetului au străbătut Oltenia relativ târziu, după trecerea prin celelalte provincii românești; acum se afla la vârsta maturității depline în gândire și creație. Popasul făcut aici îi oferă posibilitatea de a compara realitățile locului cu cele din Moldova, Transilvania, Banat și Muntenia. Cunoașterea Olteniei „la fața locului” i-a fost necesară spre a avea o vedere unitară în ceea ce privește trecutul, prezentul și mai ales viitorul poporului român. Oltenii, la rândul lor, se pot mândri și pot exclama cu satisfacție: *Pe aici a trecut Eminescu!*

⁷ Ziar Nou, în *Curierul de Iași*, IX, nr. 68, 18 iun. 1876.

⁸ *Timpul*, IV, nr. 113, 25 mai 1879, p.1-2.

⁹ *Timpul*, VII, nr. 76, 8 apr. 1882, p.2-3.

⁶ C.I. Nottara, *Amintiri*, București, E.S.P.L.A., 1960, p. 43.

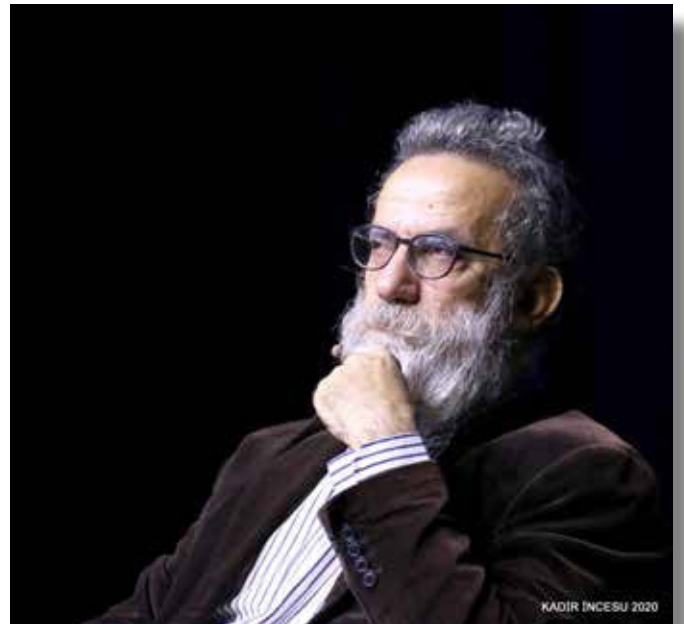
NICULINA OPREA

DIALOGURI INTERCULTURALE: HAYDAR ERGÜLEN

POEZIA ESTE MODUL MEU DE A GÂNDI

Haydar ERGÜLEN s-a născut la 14 octombrie 1956 în orașul Eskişehir, Turcia, este poet, prozator și eseist, licențiat în sociologie la Universitatea Tehnică (ODTÜ) din Ankara. Lucrează în publicitate, predă la diferite universități scriere creativă, forme poetice și poezie. Poetul este coordonatorul Școlii de Scriere din cadrul Fundației „Uğur Mumcu” din Istanbul. Haydar Ergülen a fost cronicar la jurnalele „Radikal” și „Birgün”, iar în prezent este cronicar la cotidianul „Cumhuriyet”. La Biblioteca „Atatürk” din Istanbul ține lunar un seminar cu titlul *Avangarda în poezia turcă*. Din opera poetică: *Întrebări fără răspuns* (1981), *Prințesa străzii* (1990), *Poeme din Sîrat* (1991), *Croitorul de altădată* (1995), *Patruzeci de poeme și încă unul* (1997), volum pentru care a primit premiul „Behçet Necatigil”, *Hafız* (1999), *Valiza de carton* (1999), *Moartea este un scandal* (1999), *Nar* (2000), *Tristețe cu împrumut* (2005), a răsplătit cu premiul „Cemal Süreya”, *Privirea pisicilor nefericite* (2007), pentru care a primit premiul „Metin Altıok”, *Zarf* (2010), *Poezii de dragoste* (2011), și altele...

Niculina Oprea: *Domnule Haydar Ergülen sunteți unul dintre cei mai importanți poeți ai literaturii turce actuale, un poet de mare sensibilitate, o prezență publică cu impact direct și sigur la publicul cititor, bun cunoscător al fenomenului literar. Sunt bucuroasă că v-am întâlnit, bucuroasă că am avut șansa de a traduce și de a publica poeziile dumneavoastră în revistele literare din România. Puteți să ne spuneți cum ați început să scrieți poezie?*

Haydar Ergülen: Dragă Niculina, doresc să vă mulțumesc pentru aprecierile cu privire la poezia mea, totodată pentru traducerile poeziilor mele în limba română. Pe la 9-10 ani citeam poezie scrisă de poeți populari ca Pir Sultan Abdal, Yunus Emre, și poeți sufi traduși în limba turcă, poeți care au trăit în secolul al XIII-lea. Am continuat să citesc poeții moderni ai Turciei, Dağlarca, Nazim Hikmet, İlhan Berk, Cahit Külebi, și alții... Tot pe la 9 ani, ca urmare a cititului intens de poezie populară, am început să scriu poezie populară, poezie la care am renunțat la vârsta de 11 ani. De-a lungul anilor, am citit doar poezie. Literalmente, poezie am început să scriu în facultate, când am scris o poezie la moartea unui prieten.

N.O.: *Cum ați defini poezia dumneavoastră?*

H.E.: Văd poezia ca pe un experiment permanent, acesta fiind motivul pentru care încerc mai multe stiluri de poezie. Spre deosebire de majoritatea poezilor, nu mă străduiesc să mă încadrez într-un anumit stil poetic, de fiecare dată vreau să scriu ca un poet diferit, de parcă în mine ar exista mai mulți poeți în același timp. Vreau să scriu despre orice și din orice să fac poezie. Nu există nimic din ce nu poți face poezie. În cele mai îndepărtate forme de organizare sociale, nu prin poezie încercau oamenii să-și exprime admirația față de natură și dorințe? Iată, le urmez calea.

N.O.: *Există un secret pentru a scrie?*

H.E.: Da, secretul constă în a citi, a citi mult, a citi tot timpul, a citi și a scrie.

N.O.: *Poeziile dumneavoastră sunt foarte intense în raport cu imaginea. Care sunt motivațiile care vă afectează atunci când creați astfel de imagini în poeme?*

H.E.: Cred că sunt o picătură de poezie în mare. Nu cred că ar fi o treabă bună să mă gândesc la mine ca la un poet. În viața mea, unul dintre lucrurile preferate este poezia, mai întâi cititul, apoi scrierea. De 55 de ani „beau” poezie. Poezia este modul meu de a gândi. Ceea ce fac, nu este altceva decât rezultatul gândirii mele prin prisma poeziei. Vederea, atingerea, mirosul, senzația, auzul, degustarea, sunt elemente care întregesc lectura de poezie, lărgind astfel spectrul interesului meu. Bineînțeles că mă interesează și lecturile cu caracter mistic, însă nu sunt indiferent la cer, pământ, apă, arbori, animale, munți și câmpii. Pământul și cerul mă fac să gândesc mereu la poezie, deja le sunt îndatorat.

N.O.: *Sunteți unul dintre cei mai citați poeți din țara dumneavoastră. Cărțile vi se reeditează periodic. Sunteți un poet invitat în străinătate, la festivaluri internaționale, la congrese dar și pentru lecturi. Întâlnirile cu poeți internaționali de alte culturi, de alte religii, ce efect au avut în activitatea poetului Haydar Ergülen?*

H.E.: Există atâtea motive pentru a citi și a scrie, inclusiv poezia mea este în continuă schimbare. Cu fiecare poezie, fiecare poet este mereu într-o căutare. Deși poemele mele sunt foarte apropiate ca tematică, ele sunt diferite încât mă surprind și pe mine. Așa cum am spus în răspunsul de mai sus, cred că poezia se află în orice ne înconjoară. Văd că poezia îi face pe oameni mai buni, mai toleranți, mai înțelegă-

tori, în special pe cei care scriu poezie. În lume, republica mea preferată este Republica Poeziei. O republică în care bărbați și femei de orice culoare, vorbitori de orice limbă, poeți din orice țară, fie tineri, fie în etate, nu folosesc concepte ca minoritate sau majoritate.

N.O.: *În poezia dumneavoastră cât de important este stilul poetic? În cariera literară, v-ați confruntat cu obstacole?*

H.E.: Cred în a nu fi „influențat” în poezia mea, cum nici în viață. Mi-ar plăcea să fiu influențat, sunt mulți poeți care pot influența și asta continuă. În poezie există multe urme ale acestui lucru. Mulți poeți aflați la începuturile lor literare sunt foarte timizi, retrași, poate chiar speriați, iar în astfel de situații cred că este bine să fii influențat. Aș vrea ca poeții să nu fugă de influențele literare, în cele din urmă acestea duc la un stil important așa cum se întâmplă și cu poezia mea. Am fost întotdeauna un poet norocos. Un editor mi-a cerut spre publicare o carte, pe atunci nu aveam nicio carte publicată, ci doar poezii. De la alți editori am primit sugestii. Am câștigat aproape toate premiile importante de poezie din Turcia. Am fost membru în juriu la acordarea multor premii. Am publicate vreo 50 de volume, cărți de poezie și eseu. Poeziile mele au fost publicate în franceză, engleză, germană, italiană, iar acum sunt publicate în română. De asemenea, poeziile mele sunt incluse în manualele de liceu, elevii mă cunosc și mă citesc drept poetul generației '80. Abia în ultimii ani, de când puterea politică este la partidul conservator, au început să-mi împiedice activitățile școlare și cele ale bibliotecii întrucât viziunea noastră asupra lumii nu se potrivește cu a lor. La urma urmei, cel mai mare poet al Turciei, poetul de talie mondială Nazim Hikmet, a fost închis timp de 22 de ani. Obstrucționarea mea este atât de nesemnificativă pe lângă ce a suferit el!

N.O.: *Din punct de vedere istoric, cultura turcă a primit influențe din est, cât și din vest. Cât de bine credeți că este cunoscută poezia turcă în Europa?*

H.E.: Nazim Hikmet este cunoscut. Dağlarca, Orhan Veli și mulți alți poeți turci sunt cunoscuți în multe țări. În Balcani se citește puțină poezie. În Europa, literatura turcă a început să fie tradusă mai mult, mai ales după ce Orhan Pamuk a primit Premiul Nobel pentru Literatură. În România, datorită interesului și sprijinului dumneavoastră, a fost publicată mai

multă poezie turcă, însă și multe cărți ale poezilor noștri contemporani.

N.O.: *Credeți că poetul reprezintă societatea?*

H.E.: Nu. Poetul este reprezentantul pământului. Unii poeți importanți au reușit să adauge și cerul. Poeții sunt ambasadori trimiși de către pământ în toate limbile, așa cum au venit profeții să răspândească religiile. Ei sunt cei responsabili pentru a vorbi societăților despre pace, egalitate, iubire, bunătate. Nu este ușor pentru societate să îmbrățișeze poezii, nu le-a fost niciodată ușor să-i accepte.

N.O.: *Am tradus din literatura turcă contemporană poezii din creația a 60 de autori, poezii pe care le-am publicat în reviste literare importante din România, 10 poeți au volume traduse în limba română. Sper că voi reuși să duc la final încă două volume de poezie turcă și o nouă antologie.*

H.E.: Felicitări! Vă știu numele de ani de zile, am citit frumoasele dumneavoastră poezii aflate în cărțile traduse în limba turcă. Sper că veți reveni în Turcia. Vă mulțumesc, vă mulțumesc.

N.O.: *Poeziile dumneavoastră sunt publicate de revistele de specialitate din România, curând va fi publicată și prima dumneavoastră carte, ce credeți despre asta?*

H.E.: Am fost invitat în România de trei ori, de fiecare dată nu am reușit să ajung. Deși am vizitat multe țări din Europa aflându-mă la evenimente literare, este regretabil că nu am fost niciodată în România. Sper ca volumul meu să deschidă calea spre o astfel de vizită încât să am șansa de a-mi citi poeziile în România. Sunt atât de bucuros că lucreați la cartea mea și că poeziile mele vor fi publicate într-o nouă limbă. Cu această carte, sper ca de Republica Poezie să se apropie puțin mai mult de poeți.

N.O.: *Pe masa poetului Haydar Ergülen, ce proiecte se află?*

H.E.: Pregătesc o ediție specială, cu 500 de manuscrise, scrise de mână, 16 poezii au fost publicate în volumul *Înainte cerului păsărilor*. Apoi noile mele eseuri despre poeți, *Valiza poetului și Zile fără importanță*, portrete literare pe care le-am publicat timp de 52 de săptămâni. În ultimii ani public 4-5 cărți pe an, cărți de poezie, eseuri despre poeți, despre poezie și cultură.

N.O.: *Vă mulțumesc foarte mult pentru timpul acordat.*

H.E.: Eu vă mulțumesc foarte mult pentru traducere, pentru publicarea poezilor mele și pentru acest dialog interesant. Vă datorez timpul, efortul și dedicarea de care ați dat dovadă.

Timișoara, 11 aprilie 2022

POEZIE

MIHAI FIRICĂ

FĂRĂ ZGOMOT

Carnea dimineții o scot de sub unghii,
atât a mai rămas.
Zile și nopți mărunțite.
Ghilotina memoriei nu iartă,
cade, reteză și tot așa.

Focul a pârjolit dealurile nopți de-a rândul.
Soldații ochesc tablouri,
zdrobesc bibelouri cu patul puștii,
minează locuri de joacă,
agață grenade de aripile îngerilor.
La un semn, ne-am urcat în vagon.
În pământul reavăn, spălat de ploaie,
am pus fotografiile și lumânările.
Poate vor răsări flori.
Karina și Feodor sunt împreună
iar asta nu o va schimba nimeni,
nici Montague, nici Capulet,
cu toate mitralierele lor.

U2

Pe asfaltul sfărâmat de bombe,
conturul de cretă al corpului tău.
Număr și altele, mai mici,
calc iar tălpile simt cum zvânesc
inimi ascunse în piatră.
Un carusel care se învârte și se tot învârte,
chipuri care apar și dispar
în fumul tot mai gros.
Bono fredonează în stația de metrou
Sunday Blody Sunday
împreună cu soldați în albastru.
Mă voi opri din alergat odată cu ploaia,
într-un târziu,
la marginea lumii,
acolo unde focul și apa sălăjuiesc.

KYIV

Mintea mea, o chilie pustie.
 Am uitat toate rugăciunile,
 rafturile sunt rupte,
 câteva icoane răsturnate,
 cruci albe pe ambele maluri.
 Fluviul, care tot duce cuvinte,
 cutii de lemn dulce pline cu jucării sparte,
 care tot duce și iar aduce nesomn.
 Alerg de-a lungul malului,
 fluviul negru se tot umple de strigăte,
 le tot aduce și duce.
 Nu se mai oprește focul din cer,
 Pești multicolori de tablă pictată
 au umplut cerul deasupra Kyivului.

LA ÎNCEPUT A FOST CUVÂNTUL

Sunt tentat să scriu despre Basarab.
 Dar ce să caute Neagoe Basarab în poemul meu
 scris în stația de metrou ca un graffiti pe creier.
 Șterg și tot șterg,
 toată dimineața până spre altă dimineață,
 recitesc și tot șterg apoi rescriu,
 Poate că mamele ar vrea să repete nașterea,
 s-o ia de la capăt,
 poate chiar să nu mai nască,
 să ștergă și să tot ștergă,
 să facă lucrurile ca la început,
 să lase cuvintele pe râuri
 duse către cei născuți din cărți,
 iviți odată cu foșnetul paginilor,
 ca să dispară cu zgomotul discret
 al unei cărți închise.

DRAGOSTEA CU PARFUM DE MIGDALE AMARE

Ai fost aici,
 te aștept chiar dacă nu te vei întoarce.

Culeg migdale amare,
 recites tot,
 netezesc paginile scrisorilor,
 las la umră jurnalul.
 Chipuri de copii,
 grupuri de tineri cu aripi
 care au dragostea la purtător,
 în zeci de fotografii neștiute.

Ai fost aici,
 rochii viu colorate,
 inele cu pietre mărunte și strălucitoare,
 șiraguri de perle,
 foșnetul hainelor tale pretutindeni.

Cobor în vis și acolo ești tu,
 surâzătoare, cea care pleacă și vine,
 așa cum diminețile lovesc întunericul.
 Am văzut ce mi-au spus vocile,
 păstrez numele tău câteva zile în minte.

VICTOR RUSU

RĂDĂCINI

Poetului Nicolae Firuleasa

*Desfereci ca-ntr-un joc de-a răsăritul
O raclă cu năluci crucificate
Pe idoli orbi, ce-mi dormitează-n sânge
Și-mi semeni iară cerul cu păcate*

*Osânda limpezirii-n ruguri verzi
O poartă-n gheare pajuri de lumini
Și ne va mântui doar înțelesul
Că aripile-n cer sunt rădăcini.*

UN COMBATANT NEOBOSIT

In prima decadă a lunii iunie 2022 Victor Rusu a devenit octogenar. Ziarist cu state vechi, director pentru mulți ani al Bibliotecii județene „I.G. Bibicescu” din Drobeta-Turnu Severin, folclorist, memorialist și cred că în primul rând poet, Victor Rusu este mereu tânăr, fiind o prezență perpetuă în viața culturală a municipiului danubian: cea mai recentă dovadă este angajamentul entuziast cu care editează, cu eforturi materiale personale, revista *Caligraf*. Publicația a fost înființată cu decenii în urmă de regretatul prozator Romulus Cojocaru. Victor Rusu este un laborios continuator al acestuia, străduindu-se ca, număr de număr, revista să reunească în paginile ei colaboratori de valoare. A fost o prezență remarcabilă în paginile revistei de tradiții și cultură populară *Răstimp*, atâta vreme cât am condus-o în perioada 2012-2019. La fel de consecvent se dovedește prin aparițiile regulate din trimestrialul *Autograf MJM*.

Una din cărțile semnate de Victor Rusu în ultimii ani este *Bandit titoist, la 9 ani* (Editura „Damira”, 2019), o dureroasă și neiertătoare rememorare a deportării în Bărăgan alături de membri ai familiei sale. Apărută în urmă cu trei ani, cartea marca o contribuție a scriitorului la un memorial ce ar fi meritat mai multă atenție din partea autorităților și a opiniei publice: „2019 – Anul victimelor comunismului.” Prima secvență cu funcție introductivă ne pune în temă în legătură cu represivitatea regizată de „bolșevicii români și bestialele lor instituții opresive [care] au săvârșit cel mai odios, mai incredibil atentat la ideea de om, de libertate, de drepturi civile elementare”.

Criticul și istoricul literar Constantin Cubleşan afirma că „Memorialul lui Victor RUSU se așează în rândul unor scrieri asemănătoare foarte multe la număr apărute în anii aceștia din urmă, dar cu o particularitate marcată ce rezidă din perspectiva inocentă (deși maturizată, totuși, prea devreme) a copilului care este victimă și martor în același timp la atâtea atrocități provocate de un regim de teroare.” *Bandit titoist, la 9 ani* este totodată și o critică vehementă la adresa confuzului regim democratic actual pentru „stupefiantul, revoltătorul tratament de care au avut parte foștii deținuți politici și deportați în Bărăgan, în contextul înnoirilor politice din țară.” Multe din ceea ce autorul numește „secvențe autobiografice” constituie autentice pagini de roman evocator al unor opresiuni îndurate de către un copil nevinovat. În pofida celor suferite în anii „obsedantului deceniu” și nu numai, Victor Rusu este astăzi un octogenar tenace și prodigios.

La mulți și rodnici ani îi urăm unui luptător netemător în primele linii ale justiției și adevărului!

IOAN LASCU

DE CLOPOTE

Năucești constelații de clopote,
Peste deltele sângelui meu,
Cu vaierul amforelor tale de umbră,
În care mă vrei sechestrat curcubeu.

Rugi de clopote bătute-n dungă
Peste Valea Suspinelor încearcă o punte,
Dar te vrăjitoarești în încă o vale
Și într-un cerb cu stea otrăvită în frunte.

FIULUI MEU

Prea uităm, privind uimiți corola,
C-o aprind din pulberi rădăcini,
Prea iubim conturul unei aripi,
Nu și pulsul ce-o adapă cu-nălțimi.

Dacă-ți rogi destin de zburătoare
Și pe legea florii te botezi,
Nu uita că-n lut se sting semințe,
Să-ngenunche ceru-n ruguri verzi.

CĂTRE CURTEA CU JURI

Catre Curtea cu Juri a inimii tale,
Unde atâția lunatici au fost condamnați,
Voi veni, totuși, pășind pe nevăzute petale
Și pe aripi de vulturi de azur îmbătați.

Îmi va arde și atunci în privire mândria
Că sunt fiu de țărancă și-am strămoși hoți de cai
Și voi râde mai apoi că-ți lipsește tăria
Cea mai aspră dintre pedepsele toate să-mi dai.

Că nu știi, de aceea câinii sângelui meu te tot latră,
Pedeapsa să-ți cauți iubita cu dalta, în coloana de piatră.

DOR DE STATUI

Sângele îmi e și azi izvorul
Unde vin năluci să se adape,
Iele descântate în ghiocul lunii
Alfabet de abur scapără pe ape...

Vidre-ntrebătoare rod mereu în maluri,
Semn că le mai cheamă sângele în pui
Valul meu, ce vrea să strige-n fructe,
Cum în steiuri ninse strigă, stins, statui.

MOMENT

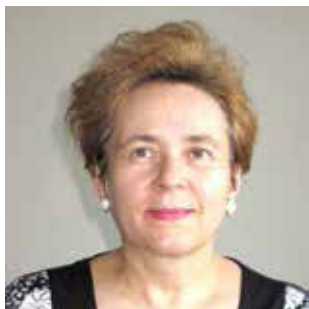
Aripi carbonizate de fulgere,
Brațele nu mai încercau niciun gest,
Poemele de dragoste refuzate de tine
Suspinau ca niște soldați la arest.
Iar, când ne-am ridicat, în sfârșit,
Pe umeri îmi apăsa un altar năruit.

DORINȚĂ VECHĂ

M-aș preasfinți cu-n vin dumnezeiesc
Care să-mi dea porniri de hoț de cai,
Prin ochiul rubiniu să deslușesc
Hoarde de patimi galopând spre rai.
Mi-aș tulbura adâncul cu-o vioară
Trecută-n rug de un arcuș nebun,
Cum râului, de-atâta primăvară,
Stelele-n unde tulburi îi apun.
Otrava cărnii, mustul ei fierbinte
Mi s-ar prelinge-n cupă a pierzare
Și semnul bărbăției mi-ar fi lujer
Și rana ta de umbră ar fi floare.

VERSURILE NOPTII

De nu citeam nicio carte
Era mai mult ca o moarte,
Fără rug de slove, sfânt,
N-aș fi știut cine sunt,
Dacă nu aș fi iubit,
Aș uita că am trăit!

SIMONA-GRAZIA DIMA

PRUNCI SAU CLIENȚI

PREAMBUL

Recent, am regăsit printre manuscrise unul de cotitură în evoluția mea scriitoare. Ar fi trebuit să apară la Editura „Albatros”, unde l-am predat, primind un număr de înregistrare. Era însoțit de un referat pozitiv semnat de Livius Ciocârlie. Cu toate acestea, lucrurile au evoluat altfel: am apărut întâi, cu un grupaj liric, într-un volum colectiv, alături de poeți deveniți ulterior nume importante, după care în același loc mi-am publicat volumul de debut, *Ecuatie liniștită*, de asemenea o carte de poezie.

În volumul de atunci – *Prunci sau clienți* – îmi regăsesc în nuce temele poeziei, mitologia ființelor mici, îndeosebi, situate într-un spațiu imaginar, simbolic, pictural, și tratate în registru fantastic, absurd, oniric, ludic, nu rareori discret umoristic, dar cu implicații filosofice, totodată evident socio-politice, în fundal, însă, și cu o miză hotărât metafizică. O încercare de a vorbi despre spațiul sacru al creației, al creatorului. Văd clar acum: era o nebunie (tinerească, pe care n-o regret!) să crezi că un atare text ar fi putut vedea lumina tiparului înainte de 1990 și mă bucur să îl încredințez, ușor îmbunătățit în plan stilistic, revistei *Autograf MJM*, într-un moment fast, când viziunea mea poetică și spirituală, considerabil limpezită între timp, a dobândit necesara detașare. Și când ne convingem, poate, o dată în plus, la nivel național, de actualitatea principiilor eterne.

PRUNCI SAU CLIENȚI

Îată o statuie vivantă, dintr-un material ușor, dens – un lemn uscat și tare, adus din ținuturi exotice. De ce vivantă: deoarece cântă când o scuturi (și nu numai atât!). Este vopsită în culori grase și tari, calde și închise, extrase din plante și aplicate cu o pensulă foarte lată, în tușe mari. După încheiere ampla pensulație a lăsat la suprafață bulbuci de aer, încât stratul de vopsea a dobândit porozitatea tufului vulcanic. Sunt acolo și orificii, de parcă un pește ar fi sărit brusc în aer și s-ar fi retras apoi iute în adânc. Statuia stă în

colțul umbros al casei ce servește drept templu, fiind, de fapt, o cămară de alimente. Când intri, ușa scârțâie, simți în aer un iz de mușgai, auzi cum roade-n boabe șoarecele, îl poți chiar zări într-un ungher. Pereții casei-templu sunt de un maro bogat, profund, purpuriu – așa cum, de bună seamă, arată aripile cerului când își întorc căptușeala spre noi. Ochii hâtrei statui sunt de aur și se rostogolesc, pești grăsuți, în orbite, iar părul i se cârlionțează în zulfii de un castaniu cald. Peste întreaga frumusețe a statuii bate vântos noaptea, ca s-o ascundă cu gelozie, de aceea vezi doar cele câteva porțiuni minunate din ea, pe care am încercat să le descriem: un mic colț din mantia sa lasă vederii jungla de o infinită abundență a cerului miezonoptic. Statuia ține în mână, în chip de sceptor, pisălogul de la piua de alamă lucitoare, de nuanța spicului secarei în ajutorul secerișului. Șade pe o ladă

de zestre vopsită neglijent într-un albastru spălăcit, cu o pensulă plină de pietricele și pleavă rămase după uscare în vopsea. E o ladă privită cu multă condescendență, îndeobște chiar disprețuită, dar mult respectată de intimi pentru bogăția ei necunoscută, deși niciunul nu știe exact în ce constă ea. Cei mai autorizați afirmă că ar conține cârnați alternând cu secară, dar nu-i nimic sigur. În jurul acestei opere de artă, care, fiind vie, e perpetuu pe fugă, stau flacoane de sticlă întunecată, verde sau cafenie, unde pare să se lege o apă metalică grea, cu sclipiri unsoase. În mijlocul gol al statuii, pe un sul, poți citi: „Acesta este Bubi, începutul, mijlocul și sfârșitul tuturor fapturilor.”

*

Altădată, mic și rotofei, Bubi crește în pământ miraculos, acolo unde, în pace, verdele stă lângă verde, grânele coapte, lângă grâne coapte, iar frunzele par velele mari ale navelor pornite în iureșul expedițiilor. E de minune cum, pe dealuri, în iarba deasă ca peria și curată, fără uscături, plutesc, parcă în somn, pătratele unor culturi mănoase. Nu departe e satul, necunosător de lacăte și chei, fără hoți, nebuni sau gratii la ferestre. Iar gardurile din împrejurirea caselor sunt din lemn bine uscat și muzical. Dincolo de ele, oameni în haine geometrice, viu colorate în albastru, galben, verde, roșu, lucrează aplecați, iar vacile, ghidate de roiuri de albine, se înfundă-n ierburi fără să mai vadă nimic decât mierea văii. Acea miere fermecată, toată ziua unduind în câte o scorbură, după ce, noaptea, muzicanți una cu aurul corzilor de la viori au tot cântat, iar ființe rotunde cu iz de fum, obișnuite să iasă și să intre după voia lor pe hornuri, i-au acompaniat la tobe. În această zonă stă Bubi, binecuvântează când treci, dăruiește libații cu untură topită, iar când umbli la acel sul din statuie, fă-o cu grijă, căci înăuntru termite moi trec prin pereți, dincolo și dincoace, purtând eșarfe de mătase.

*

E o dimineață cu vine roz și verde smarald mult diluat, aerul înaintea în pale printre straturile de legume și flori din grădina lui Bubi, trezind totul, pătrunzând interiorul locu-

inței, întru înveselire. Pereții casei sunt străvezii și în firide penați fără număr veghează de jur împrejurul încăperii. Trecând prin cărămizi azurii de sticlă, Bubi străbate odăile, bătând încet prin lumină, căci încă are ochii cârpiți de somn. Poartă o cămășuță de noapte albă cu flori mici și se învârte puțin pe lângă plită, dar nu mănâncă, doar ciugulește, și n-are nimic mai prețios în locuință decât aerul – asemeni celui dintr-un cuib de pasăre care se scutură și face să cadă flori verzui și roz de pe ram. Bubi se pune pe treabă, compune scrisori pentru cei despărțiți fără să se mai întâlnească, după ce s-au văzut o singură dată, și nu le expediază. Dar acel văzduh apropiat lui se îndreaptă, în fâșii verzi, spre largul lumii. Se și împotmolește un timp în dune de pământ și de apă turcoaz, adoarme în câte un turn uitat sau sub o grămadă de gunoi de grajd, chiar și pe crengile arborilor demult năpădiți de mușchi, apoi se oprește zăpăcit în vreun târg unde se organizează un carnaval. Ceva în vârtejul recoltei și în atmosferă le amintește atunci, difuz, locuitorilor de vremurile bune și vechi, ei pleacă în zori la câmp doi câte doi, cu uneltele îmbrățișate pe umeri, iar destinatarii se pomenesc cu scrisorile lui Bubi în mâini.

*

L-am văzut pe Bubi sărind pârleazul, imposibil ceva mai plăcut ochilor, ținea în mână o pâine coaptă și alerga incredibil de repede, cu ochi scânteietori, spre casa lui ca un acvariu. Am vrut să-i ațin calea, ca să-i pot spune ceva, dar nu m-au ținut puterile să-l ajung, mă sleise lumina, am plâns fiindcă l-am zărit pentru prima oară abia atunci, deși el alerga prin sat mereu, din străvechime, îndrăgostit de locurile scunde și răcoroase, cu ierburi mărunte, nelip-site la marginea drumului, gândi Cel blând.

*

Un copil frumos și jucăuș te privește cu ochi lucioși, un fum ușor i se înalță din trupul mic, îmbelșugat, ars de soare, zornăitor ca o baniță de semințe. Vei încerca să-l ridici de jos și nu vei putea, atât de greu este. Se va juca mai departe, vesel, te va privi cu ochi lucioși, rotunzi, în care domnește o nepăsare neclintită.

Iar tu va trebui să treci mai departe, fără să-l fi putut clinti cătuși de puțin. El va rămâne așa cum este.

*

Penații tocmai zboară, în veșminte de pe vremea bunicii, cusute din postav colorat în albastru de Prusia, cu câteva pene și fire de puf rătăcite din perne pe care se trăsese un pui de somn adânc, binefăcător, dar încă pătrunse de un iz vag de naftalină. Eșarfe cenușii de mătase naturală foșnesc în vânt peste costumele vechi de o suplețe miraculoasă, de forma unor armuri proaspăt împletite sub ochii noștri. Iar ei, cu fața ca șofranul, aruncă privirile unei demnități albastre și îndepărtate. Atât de pură, încât ar fi într-adevăr necuviincios și zadarnic să mai încerce s-o descurce și interpreteze cineva. Trupurile zburătoare strălucesc liniștit în prelunga albie a drumului lor de deasupra norilor, musculoase, ocru-portocalii, calme și visătoare după înotul în apele cristaline și compacte ale traseului ceresc. Valuri mărunte, sinilii le tot înfloresc în jur și nu se mai satură. Penații par a ține diamante în pumnii când strânși, când desfăcuți în jucăușă relaxare. Trecutul li s-a unit, fulgerător, cu prezentul clipei, iluminându-le siluetele în progresie lentă, înarmate și de temut. Încet scena plutirii lor se acoperă de un abur ciclamen, în ritmuri atât de liniștite, încât revin la viață scene de odinioară: un ceai arămiu de mătasea porumbului fumegă din ceștile bunicilor, așezate pe nori, mai gingașe decât petalele crinilor. Sunt intacte, nu s-au spart, deși bunica le arunca mereu în geamantane, la vremea războaielor. Se mai ivesc pe cerul înflăcărat, în trâmbe, semne și contururi, nuanțe de dragon cenușiu, deși mai multe generații le nesocotiseră, căci nu le-au crezut demne de bărbăția tradițională a caracterului familiei. Ele revin însă acum, impunătoare, se coagulează, în coloane flanchează norii cu prestigiul tuburilor de orgă, se prefac în sfincși, apoi, treptat, în altceva, strânse într-un uriaș fluture-orchestra, leneș dând din aripi pe divanul portocaliu al

norilor. Lăsând solemnitatea la o parte, spirite glumețe acum stau tolănite pe el și sorb melasă, din comoditate ridică numai de pe un ochi pleoapa, spre a cerceta mașinăriile țâșnite în chip de vârtejuri cețoase din arsenalul cetățuilor de sus.

Blazoane și înscrisuri ale familiei, niciunul pierdut, zmeie trainice, făcute din foi de cort, umflate de furtuni, răscolite de fulgere în teritorii celeste cu totul mute, unde ele au să învețe să vorbească, fiindcă judecă din înalt. Însă nici imaginile prezentului nu sunt uitate, în pofida rechemării trecutului, de penați, acești mari înotători în eter și, totodată, ființe de acțiune. Se află și ele prin apropiere. Dar icoanele trecutului, mult timp odihnite și lipsite de griji, apar bogate, multicolore și puternice, să reînnoade vremea din punctul unei ruperi sau al unei stagnări, contemplantă peisajul din perspectivă, proiectează destins viitorul. Din câmpie, dacă privești în sus la penați, distingi în mijlocul lor ceva plăcut, un colorit de gutui pe un fond smolit, combinație cromatică sumbră, dar stimulative în contrastul ei, plină de freamăt și dinamism.

*

Am intrat în sala de concerte și am văzut penații stând pe burtă, extrem de concentrați, pe niște draperii bleumarin. M-am apropiat de unul dintre ei și am încercat să-l desprind, dar se ținea implantat în textura catifelei cu îndărătnicia unei moluște încrustate pe stâncă. Am simțit că pe burta îmblănită avea un fel de pietre prețioase pe care le creștea în încordare și simț al miraculosului. I-am dat drumul încet, se destindea fericit și se lipea din nou de draperie. Pe degete mi-a rămas laptele verzui, amar și astringent al indignării lui. Mi-am luat locul în scaun, simfonia avea să înceapă curând, în ea penații aveau să se piardă fără sunet, discret. Pe când muzicienii își puneau în acord instrumentele, un gând nu-mi da pace: oare știm noi exact de unde izvorăște muzica și ce este ea?

(Va urma)

IEDUL NEGRU

Traducere și prezentare de Laszlo Alexandru

Luigi Pirandello s-a afirmat ca unul dintre cei mai importanți prozatori și dramaturgi din literatura universală. Șirul de Nuvele pentru un an construiește o comedie/tragedie umană, din zeci de frânturi ale vieții italiene moderne, puse alături. Scriitorul a obținut în 1934 Premiul Nobel, pentru că nuvelele sale dovedesc „improvizația lipsită de efort, care le conferă spontaneitate, elan, viață”.

Fără îndoială că domnul Charles Trockley are dreptate. Sînt chiar dispus să admit că domnul Charles Trockley nu poate greși niciodată, fiindcă el și dreptatea sînt același lucru. Fiecare mișcare, fiecare privire, fiecare vorbă ale domnului Charles Trockley sînt așa de înțepate și precise, așa de calculate și sigure, că oricine, fără îndoială, trebuie să recunoască faptul că nu e cu puțință ca domnul Charles Trockley, în orice împrejurare, în orice problemă care-i apare sau întîmplare care survine, să greșească vreodată.

Eu și el, ca să dau un exemplu, ne-am născut în același an, în aceeași lună și aproape în aceeași zi; el, în Anglia, eu, în Sicilia. Azi, cincisprezece iunie, el împlinește patruzeci și opt de ani; patruzeci și opt voi împlini eu în ziua de douăzeci și opt. Bine: cîți ani vom avea, el pe data de cincisprezece, eu pe data de douăzeci și opt iunie, anul viitor? Domnul Trockley nu se pierde cu firea; nu ezită un minut; în mod foarte ferm, susține că la cincisprezece și la douăzeci și opt iunie, anul viitor, el și cu mine vom avea cu un an în plus, adică patruzeci și nouă.

Poți să nu-i dai dreptate domnului Charles Trockley?

Timpu nu trece la fel pentru toată lumea. Eu aș putea pierde într-o singură zi, într-un singur ceas, mai multe decît el în zece ani, petrecuți în bunăstarea lui cu disciplină riguroasă; aș putea trăi, din cauza dezordinii deplorabile a spiritului meu, de-a lungul acestui an, mai multe decît într-o viață întregă. Trupul meu, mai șubred și mult mai puțin îngrijit decît al lui, cu siguranță că în acești patruzeci și opt de ani s-a chinuit mai mult decît se va chinui în șaptezeci de ani cel al domnului Trockley. Ca dovadă el, deși cu părul argintiu, încă nu are pe fața de rac prăjit nici un rid și încă mai poate face scrimă în fiecare dimineață, cu o sprinteneală tinerească.

Ei bine, ce contează? Toate aceste considerații, ideale și efective, sînt pentru domnul Charles Trockley inutile și foarte departe de rațiune. Rațiunea îi spune domnului Charles Trockley că eu și el, de fapt, la cincisprezece și la douăzeci și opt iunie anul viitor vom avea cu un an în plus, adică patruzeci și nouă.

Știind toate astea, ia auziți ce i s-a întîmplat recent domnului Charles Trockley și încercați, dacă puteți, să spuneți că n-are dreptate.

În luna aprilie, urmînd obișnuitul itinerar trasat de Baedeker pentru o călătorie în Italia, Miss Ethel Holloway, foarte tînăra și foarte veselă fiică a lui Sir W.H. Holloway, foarte bogat

și foarte influent lord al Angliei, a nimerit în Sicilia, la Girgenti, ca să viziteze aici minunatele ruine ale cetății antice, dorice. Încântată de minunata coastă, în luna aceea, toată înflorită cu albe flori de migdal, în briza caldă a mării africane, s-a gândit să se oprească vreo câteva zile la marele *Hôtel des Temples*, ce răsare deasupra orașelului sărman, în pantă, de azi, pe câmpia deschisă, într-un loc foarte plăcut.

De douăzeci și doi de ani, domnul Charles Trockley este viceconsul al Angliei la Girgenti și, de douăzeci și doi de ani, în fiecare zi, la asfințit, merge pe jos, cu pasul său elastic și măsurat, de la orașul de sus, de pe deal, la ruinele templelor agrigentine, elevate și maiestuoase pe povârnișul greu, ce oprește panta colinei de alături, acea colină greacă pe care a răsărit odinioară, printre marmuri fastuoase, cetatea antică, elogiată de Pindar ca fiind minunată printre cetățile muritorilor.

Spuneau anticii că locuitorii din Akragas mîncau în fiecare zi, parcă ar fi murit în ziua următoare și își construiau casele, parcă n-ar fi murit niciodată. Acum mănîncă puțin, fiindcă e mare sărăcie în oraș și prin sate, iar din casele cetății antice, după atîtea războaie și șapte incendii și tot atîtea jafuri, n-a mai rămas nici urmă. Răsare în locul lor o pădure de migdali și de măslini sarazini, numită din pricina asta *Pădurea Cetății*. Iar măslinii cu coamă cenușie își fac drum, teoretic, pînă alături de coloanele templelor maiestuoase și parcă se roagă pentru pacea acelor înălțimi părăsite. Pe sub colină se scurge, cînd poate, rîul Akragas, pe care Pindar l-a slăvit ca fiind bogat în turme. Cîteva pîlcuri de capre mai străbat totuși albia bolovănoasă a rîului: se cațără pe dealul stîncos și vin să se întindă și să-și rumege hrana sărăcăcioasă, la umbra solemnă a vechiului templu Concordia, încă neafectat. Păstorul caprelor, prostănac și somnoros ca un arab, se tolănește și el pe treptele pronaosului păraginit și scoate cîteva sunete jalnice din fluier.

Domnului Charles Trockley această intruziune a caprelor în templu i s-a părut mereu o profanare oribilă; și, de nenumărate ori, a depus reclamație oficială la gardienii monumentelor, fără a obține vreodată alt răspuns decît un zîmbet de indulgență filosofică și o ridicare din umeri. Cu adevărate crize de indignare, domnul Charles Trockley s-a plîns de aceste zîmbete și aceste ridicări din umeri în fața mea, care uneori îl însoțesc în plimbarea lui cotidia-

nă. Se întîmplă adesea ca, fie în templul Concordia, fie în cel de mai sus, Hera Lacinia, sau în celălalt, numit vulgar al Giganților, domnul Trockley să dea peste grupuri de compatrioți ai săi, veniți să viziteze ruinele. Și în fața tuturor subliniază, cu indignarea pe care timpul și obiceiul încă nu le-au șters sau atenuat cîtuși de puțin, profanarea comisă de caprele tolănite și rumegătoare la umbra coloanelor. Dar nu toți englezii vizitatori, ca să spunem adevărul, împărtășesc indignarea domnului Trockley. Multora li se pare nu lipsită de o anumită poezie odihna acelor capre în temple, rămase așa cum sînt acum, singuratice în mijlocul mării și uitatei abandonări de pe șes. Mulți dintre ei, spre scandalizarea domnului Trockley, se arată chiar foarte bucuroși și încîntați de acea vizită.

Mai mult ca toți bucuroasă și încîntată s-a arătat, în aprilie, foarte tînăra și foarte velsa Miss Ethel Holloway. Ba chiar, în timp ce indignatul viceconsul tocmai îi dădea cîteva informații arheologice prețioase, pe care nici Baedeker și nici alt ghid nu le-au inclus încă în paginile lor, Miss Ethel Holloway a comis lipsa de delicatețe de a-i întoarce spatele pe neașteptate, pentru a da fuga după un grațios ied negru, născut de cîteva zile, care printre caprele tolănite sărea încoace și încolo, de parcă prin aerul din jur ar fi dansat roiuri de muște în lumină, iar apoi de acele salturi ale sale, îndrăznețe și necuviincioase, parcă rămînea el însuși speriat, fiindcă orice zgomot ușor, orice adiere de vînt, orice umbră mărunță, în spectacolul încă pentru el cu totul nesigur al vieții, îl făceau să tresalte și să tremure cuprins de sfială.

În ziua aceea, eram cu domnul Trockley și, dacă m-am bucurat foarte mult de încîntarea acelei mărunte Miss, pe dată îndrăgostită de iedul negru, încît a vrut cu orice preț să-l cumpe-re, foarte tare m-am îndurerat de toate cîte le-a avut de suferit bietul domn Charles Trockley.

– Să cumpărați iedul?

– Da, da! să-l cumpăr imediat! imediat!

Și tremura toată de asemeni, micuța Miss, ca scumpa vietate neagră și mărunță; poate nebănuind nici măcar vag faptul că nu i-ar fi putut provoca o neplăcere mai mare domnului Trockley, care urăște feroce animalele alea de mult timp.

Degeaba s-a străduit domnul Trockley să o facă să se răzgîndească, să țină seama de toate încurcăturile care vor decurge din acea

achiziție: a trebuit să cedeze pînă la urmă și, din respect față de tatăl ei, să se apropie de păstorul sălbatic pentru a negocia cumpărarea iedului negru.

Miss Ethel Holloway, achitînd banii pentru achiziție, i-a spus domnului Trockley că îi va încredința iedul directorului de la *Hôtel des Temples*, iar pe urmă, îndată ce se va întoarce la Londra, îi va telegrafia ca scumpa vietate, după ce vor fi plătite toate cheltuielile, să-i fie trimisă cît mai grabnic; și s-a întors cu trăsura la hotel, cu iedul behăind și sărindu-i în brațe.

Am văzut-o, în lumina soarelui care asfințea, într-o minunată dantelărie de nori fantastici, toți aprinși peste marea ce strălucea din pricina lor dedesubt, ca o imensă oglindă de aur, am văzut-o în trăsura neagră pe acea tinerică blondă, grațioasă și agitată, îndepărtîndu-se scufundată în nimbul de lumină sclipitoare; și mi s-a părut aproape ca-n vis. Apoi am înțeles că, deși a putut, fie și atît de departe de patria ei, de aspectele și plăcerile obișnuite ale vieții sale, să conceapă îndată o dorință așa mare, o iubire așa puternică pentru un mărunț ied negru, ea n-avea nici un strop din gîndirea matură, care cu atîta putere conduce gesturile, gîndurile, pașii și cuvintele domnului Charles Trockley.

Dar atunci ce avea, în locul gîndirii, micuța Miss Ethel Holloway?

Nimic altceva decît prostie, susține domnul Charles Trockley, cu o furie abia reținută, care aproape că te înduioșează la un om ca el, mereu atît de măsurat.

Pricina furiei stă în faptele care au urmat după cumpărarea iedului negru.

Miss Ethel Holloway a plecat în ziua ur-

mătoare de la Girgenti. Din Sicilia trebuia să treacă în Grecia; din Grecia în Egipt; din Egipt în India.

Mare minune că, ajunsă teafără la Londra, pe la sfîrșitul lunii noiembrie, după vreo opt luni și nenumărate aventuri, care cu siguranță au apărut într-o călătorie așa de lungă, totuși n-a uitat de iedul negru, cumpărat într-o zi îndepărtată, printre ruinele templelor grecești din Sicilia.

Îndată ce-a ajuns, după cum fusese stabilit, i-a scris domnului Charles Trockley să i-l trimită.

Hôtel des Temples se închide în fiecare an la jumătatea lui iunie, pentru a se deschide iar la începutul lui noiembrie. Directorul, căruia Miss Ethel Holloway i-a încredințat iedul, la jumătatea lui iunie, plecînd, i l-a lăsat, la rîndul său, paznicului hotelului, dar fără nici o instrucțiune, dovedindu-se chiar cît se poate de iritat pentru bătaia de cap pe care i-a dat-o și continua să i-o dea animalul ăla. Paznicul a așteptat ca, de la o zi la alta, domnul Trockley, viceconsulul, din cîte i-a spus directorul, să vină și să-și ia iedul ca să-l trimită în Anglia; apoi, văzînd că nu mai vine nimeni, s-a gîndit, pentru a scăpa de el, să-l dea în grija aceluiași păstor care i-l vînduse lui Miss, promițîndu-i că o să i-l lase cadou dacă femeia, cum părea, n-o să se mai îngrijească să și-l capete, sau o plată pentru pază și hrană, în caz că va veni viceconsulul să-l ceară.

Cînd, după vreo opt luni, a ajuns de la Londra scrisoarea lui Miss Ethel Holloway, atît directorul de la *Hôtel des Temples*, cît și paznicul, cît și păstorul s-au pomenit într-o mare

belea; primul fiindcă i-a încredințat iedul paznicului; paznicul fiindcă i l-a încredințat păstorului; iar acesta fiindcă, la rîndul său, l-a lăsat în grija unui alt păstor, cu aceleași promisiuni pe care i le-a făcut lui paznicul. Acest al doilea păstor dispăruse fără urmă. Căutările au durat mai bine de o lună. Pînă la urmă, într-o bună zi, domnul Charles Trockley a văzut că apare la sediul viceconsulatului din Girgenti o bestie imensă și oribilă, cu coarne, împutită, cu lînă spălăcită, roșietică, smulsă și toată încrustată de balegă și noroi care, cu behăituri răgușite, adînci și tremurate, cu capul în pămînt, amenințătoare, parcă întreba ce vrea lumea de la ea, adusă de nevoie într-un loc atît de neobișnuit.

Ei bine, domnul Charles Trockley, după obiceiul său, nu s-a speriat cîtuși de puțin în fața unei asemenea apariții; n-a ezitat o clipă: a calculat timpul care a trecut, de la începutul lui aprilie pînă la sfîrșitul lui decembrie și a tras concluzia că, în mod normal, grațiosul ied negru de atunci putea să fie foarte bine acest monstru jegos de acum. Și, fără nici o umbră de ezitare, i-a răspuns lui Miss că i-l va trimite îndată, de la Porto Empedocle, cu primul vapor de marfă care se întoarce în Anglia. I-a agățat de gît acelei bestii oribile un cartonaș cu adresa lui Miss Ethel Holloway și a poruncit să fie transportată pe malul mării. Aici, el personal, punîndu-și la mare încercare demnitatea, a tras după el cu o frînghie bestia încapățînată pînă pe dig, urmat de o haită de derbedei; a îmbarcat-o pe vaporul gata de plecare și s-a întors la Girgenti, foarte sigur că și-a îndeplinit grijiu datoriu pe care și-a asumat-o, nu atît față de neseriozitatea deplorabilă a lui Miss Ethel Holloway, cît față de respectul datorat tatălui ei.

Ieri, domnul Charles Trockley a venit să mă viziteze acasă, într-un asemenea hal trupesesc și sufletesc, încît imediat, foarte uimit, am sărit să-l țin să nu cadă, l-am pus să șadă și i-am adus un pahar cu apă.

– Pentru numele lui Dumnezeu, domnule Trockley, ce-ai pățit?

Încă neputînd să vorbească, domnul Trockley a scos din buzunar o scrisoare și mi-a întins-o.

Era de la Sir W.H. Holloway, membru al Camerei Lorzilor din Anglia, și cuprindea un șir de insulte viguroase la adresa domnului Troc-

kley, pentru jignirea pe care acesta a îndrăznit să i-o aducă fiicei sale, Miss Ethel, trimițîndu-i bestia aia jagoasă și înfiorătoare.

Asta, ca mulțumire pentru toate necazurile pe care bietul domn Trockley și le-a luat pe cap.

Dar ce aștepta oare neghioaba aia de Miss Ethel Holloway? Se aștepta ca, după vreo unsprezece luni de la achiziție, să-i ajungă la Londra același ied negru, care sălta jucăuș și lucios, tremurînd de sfială printre coloanele templului grecesc antic din Sicilia? E posibil? Domnul Charles Trockley nu-și găsea pacea.

Văzîndu-l în fața mea, în halul ăla, m-am străduit să-l consolez cît m-am priceput, recunoscînd împreună cu el că într-adevăr Miss Ethel Holloway probabil că este o creatură nu doar foarte capricioasă, dar fără îndoială irațională.

– Proastă! proastă! proastă!

– Să zicem mai bine irațională, dragă domnule Trockley, prietene. Dar vezi (mi-am permis să adaug timid) – ea, plecată în luna aprilie, avînd în ochi și în suflet imaginea grațioasă a acelui ied negru, nu putea, să fim drepți, să primească zîmbind (pe cît de irațional, pe atît de evident) ideea pe care dumneata, domnule Trockley, i-ai pus-o brusc în fața ochilor, cu capra aia imensă și monstruoasă pe care i-ai trimis-o.

– Și atunci? – m-a întrebat, ridicîndu-se și privindu-mă cu un ochi dușman domnul Trockley. Ce-ar fi trebuit să fac prin urmare, după părerea dumitale?

– N-aș vrea, domnule Trockley – m-am grăbit să-i răspund stînjănit – n-aș vrea să-ți par și eu irațional, ca micuța Miss din țara dumitale îndepărtată, dar în locul dumitale, domnule Trockley, știi ce-aș fi făcut eu? Fie i-aș fi răspuns lui Miss Ethel Holloway că grațiosul ied negru a murit, de dorul sărutărilor și mîngîierilor ei; fie i-aș fi cumpărat un alt ied negru, mititel și lucios, pe de-a-ntregul la fel ca acela cumpărat de ea în aprilie și i l-aș fi trimis, foarte sigur că Miss Ethel Holloway nu s-ar fi gîndit cîtuși de puțin că iedul ei nu putea, în unsprezece luni, să rămînă exact la fel. Aaug astfel din nou, cum vezi, că Miss Ethel Holloway este creatura cea mai irațională de pe fața pămîntului și că dreptatea este pe deplin de partea dumitale, ca totdeauna, dragă domnule Trockley, prietene.

TUDOR NEDELCEA

CONSTANTIN PREDĂ SAU DULCEA POVARĂ A SUFERINȚEI ȘI A POEZIEI

Eu pentru mine nu exist. Exist numai cât scriu.
Tudor Arghezi

„Deșertăciunea deșertăciunilor, / toate sunt deșertăciune. / Ce-i rămâne omului din toată oste-neala lui / cu care se trudește sub soare?” se întreabă *Ecclesiastul* (Biblia sau Sfânta Scriptură, versiunea diortosită de Bartolomeu Valeriu Anania, tipărită cu binecuvântarea și prefața P.F. Părinte Teoctist, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 2001, p. 849). Comentează mitropolitul Anania în *Introducere la Ecclesiast*: „*Ecclesiastul nu se judecă cu Dumnezeu și nu-i cere să Se explice; aceasta, pentru că, în credința lui, nu Creatorul e vinovat de nerânduiala din lume; [...] După el, Dumnezeu a făcut lumea frumoasă și pe om drept; El îi dă omului bunuri reale, deși limitate; omul trebuie să se teamă de Dumnezeu*” (Ibidem, p. 848).

Am cules acest citat semnificativ pentru oricare dintre noi, gândindu-mă la semenul nostru, Constantin Preda, un poet de excepție care este nevoit, datorită unei boli necruțătoare, să treacă prin niște momente de răscruce. Este Poetul cu har de la Dumnezeu aflat în grea suferință și care poartă un dialog profund cu Creatorul, prin poezie, și ea un har de la Dumnezeu. Scrie câte șapte-opt poezii (asemenea unui jurnal sau unor însemnări zilnice) pe zi, scoate lunar câte un volum. De la declanșarea bolii s-a apropiat mai mult de Creator, a frecventat biserici (Sf. Gheorghe Nou, Elefterie din București, Sf. Dumitru, Obedeanu din Craiova) și mănăstiri (Cernica, Radu Vodă, Bucur cel Nou, Frăsinei, Tismana etc.), a purtat discuții cu preoți și teologi, cu oameni de rând sau deosebiți, spre a afla mai multe despre tainele vieții și ale morții. E un caz unic, care ar merita studiat de psihologi și teologi deopotrivă. Și Moartea este parte a vieții, când vom trece pe celălalt tărâm vom re-naște în Cer, conform tradiției creștine. Toți vom ajunge „acolo”, nu știm când, orânduiala fiind la Dumnezeu.

În literatura română din ultimele șapte decenii cunoaștem cazul unor scriitori aflați în fața morții. Nicolae Labiș, condus spre monstruosul tramvai care

i-a curmat viața (de Maria Polevoi) a scris, la 10 decembrie 1956, orele 11, cu puțin înainte de moarte, poezia *Pasărea cu clonț de rubin*: „*Pasărea cu clonț de rubin / S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat. / Nu mai pot s-o mângâi. / M-a strivit / Pasărea cu clonț de rubin. / Iar mâine / Puii păsării cu clonț de rubin / Ciugulind prin țărână / Vor găsi poate / Urmele poetului Nicolae Labiș / care va rămâne o amintire frumoasă...*”.

Marin Sorescu, vitregit de confrăți de Premiul Nobel, a dictat soției, Virginia, ultimele poezii, apărute postum sub titlul *Puntea*, volum dedicat „*Tuturor celor care suferă*”. Iată două astfel de poezii: „*Doamne, / Ia-mă de mână / Și hai să fugim din lume, / Să ieșim puțin, la aer. / Poate schimbând curenții, / O să mă simt și eu în larg, / Lângă Tine*” (Doamne!) sau: „*Un fir de păianjen / Atârnă de tavan, / Exact deasupra patului meu. / În fiecare zi observ / Cum se lasă tot mai jos. / Mi se trimite și / Scara la cer – zic,*

constantin preda

biserica din picătura de mir

Cântecorului

Tudor Nedelcea,

de la care pun învotot oțetea

taine, neștimința de a deschide cartea
la pagina 129.

Constantin Preda

20 iunie 2022

/ Mi se aruncă de sus! / Deși am slăbit îngrozitor de mult, / Sunt doar fantoma celui ce am fost, / Mă gândesc că trupul meu / Este totuși prea greu / Pentru scara asta delicată. – Suflete, ia-o tu înainte, / Păș! Păș!” (Scară la cer, dictată la 5. XI. 1996).

Ioan Alexandru, poetul religios, a zăcut, înainte de moarte, cu Biblia în mână.

Grigore Vieru are o idee incredibilă: „Nu am moarte, cu tine nimic, / Eu nici măcar nu te urăsc / Cum te blestemă unii, vreau să zic, / La fel cum lumina pârăsc. / Dar ce-ai face tu și cum ai trăi / De-ai avea mamă și-ar muri?! / Ce-ai face tu și cum ar fi / De-ai avea copii și-ar muri?! / Nu am moarte, cu tine nimic, / Eu nici măcar nu te urăsc. / Vei fi mare tu, eu voi fi mic. / Dar nunai din propria-mi viață trăiesc. / Nu frică, nu teamă - / Milă de tine mi-i, / Că n-ai avut niciodată mamă, / Că n-ai avut niciodată copii” (Nu am, moarte, cu tine nimic...).

Bardul națiunii, Adrian Păunescu, scrie de pe patul de spital: „De-aicea, de pe patul de spital, / Pe care mă găsesc de vreme lungă, / Consider că e-un gest profund moral / Cuvântul meu la voi să mai ajungă. / Mă monitorizează paznici minimi, / Din maxima profesorului grijă, / În jurul obositei mele inimi / Să nu mă mai ajungă nicio schiță. / Aud o ambulanță revenind, / Cu cine știe ce bolnav aicea, / Alarma mi se pare un colind / Cu care se tratează cicatricea. / Purtați-vă de grijă, frații mei, / Păziți-vă și inima, și gândul, / De nu doriți să vină anii grei, / Spitalul de urgență implorându-l. / Eu vă salut de-a dreptul cordial, / De-a dreptul cardiac, precum se știe, / Recunoscând că patul de spital / Nu-i o alarmă, ci o garanție. / Vă văd pe toți, mai buni și mai umani, / Eu însămi sunt mai omenos în toate, / Dă-mi, Doamne, viață, încă niște ani / Și țării mele minima dreptate” (De la un cardiac, cordial). Sunt ultimele sale versuri, dictate pe 31 octombrie 2010, fiului său, pe care Andrei Păunescu, le comentează: „Nici în clipele de suferință și de cumpănă a vieții, poetul nu își schimbă prioritățile și convingerile, cerându-i lui

Dumnezeu încă niște zile de viață «Și țării mele minima dreptate»”.

L-am așezat pe Constantin Preda în această suită ilustră de poeți, pe care (ce excepția lui N. Labiș) i-a cunoscut și a fost apreciat de aceștia. Sunt sigur că istoria îl va așeza pe Constantin Preda lângă acești monștri sacri ai poeziei românești postbelice, pentru că poezia sa, izvorâtă din sensibilitate și suferință, este profundă, încărcată de idei și metaforă. Nu există clasamente în literatură, dar trebuie să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului: Constantin Preda este unul dintre reprezentanții de frunte ai poeziei românești. Doar faptul că trăiește în Provincie, nu este prezent pe ecranele TV sau în presa literară (precum alți mediocri bucureșteni) nu înseamnă că nu este un poet de excepție. În Provincie au trăit și Vasile Lovinescu și I.D. Sîrbu, nesolicitați în timpul vieții, descoperiți postum ca mari valori naționale.

Și pentru ca spusele mele să aibă acoperire mă voi „acoperi” cu aprecierile unor mari scriitori. Pentru Ioan Alexandru, este un „poet cu o vocație excepțională” (1987); Nichita Stănescu remarcă „un sunet original în tânăra generație” (1981); „Constantin Preda este, poate, cel mai talentat poet tânăr din România. El are darul de a lumina un pământ bogat și de a umple cerul cu flori și miresme. Poezia sa e limpede și răcoroasă ca boarea dimineții” (Fănuș Neagu, 1985). Și pentru Adrian Păunescu, „Constantin Preda este cel mai strălucit reprezentant al generației lui [...] El nu se fețește să înceapă competiția cu cei mari, întocmai cum a făcut și David, când a avut de luptat cu unul mai mare ca el”. Iar

Grigore Vieru îi dedică versuri:

„Nu este ușor să fii poet. / Ușor nu este să fii român. / Să trăiești, Constantin Preda!” (1999).

În termeni similari s-au pronunțat și alți confrăți: Valeriu Cristea, Alex Ștefănescu, E. Negrici, Marian Popa, A. Marino, Constanța Buzea, Gh. Tomozei, Gh. Pituț, Geo Bogza, I.D. Sîrbu, Marin Sorescu, L. Ulici, Mircea Dinescu, I. Cristoiu, G. Chifu,

C. Stănescu, Mircea Micu, Paul Aretzu, C. Cubleşan, Nestor Vornicescu, L. Chişu, Em. Marcu, C. Sorescu, I. Deaconescu, Marian Barbu, Dinu Săraru, Nichita Danilov, Daniela Şontică, Irina Petraş etc., etc.

Constantin Preda s-a născut la 12 ianuarie 1961 în satul doljean Damian, comuna Sadova (fiul Gheorghitei şi al lui Petre), unde şi-a început studiile generale, continuate la prestigiosul colegiu craiovean „Fraţii Buzeşti” (1974-1978) şi finalizate la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării din Bucureşti în 1994. A fost metodist la Casa Tineretului din Craiova, apoi redactor la cotidienele craiovene: „Cuvântul libertăţii”, „Gazeta de Sud”, „Expresul de Sud”, colaborând laborios la ziare şi reviste culturale din Bucureşti sau din ţară. A debutat în presă, la „Flacăra” condusă de Adrian Păunescu cu un articol despre Fănuş Neagu (8 octombrie 1981) şi editorial, în 1984, la „Scrisul Românesc” cu vol. *Sora mea, inserarea*. Este autorul a peste 80 de volume de poezii şi publicistică (*Flacăra din inima mea*, tablete despre Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Tudor Gheorghe, Bacovia, Labiş, Dinescu etc.) Este antologat de Marin Sorescu într-un volum de poeţi români, apărut la Belfast, în 2004. A fost onorat cu numeroase premii şi distincţii: Ordinul „Sf. Nicodim” (1998, acordat de mitropolitul Nestor Vornicescu), premii acordate de revistele *SLAST* (1993), revista „Ţara” (1990), UTC (1984), Ministerul Culturii (1996), filiala Craiova a USR (1998, 2001), premiul „Eminescu” al Fundaţiei „Scrisul românesc” (1997) etc.

Are un frate, Florin Preda-Dochinoiu, reputat pictor şi grafician, şi doi copii, Daniel şi Constantin-Romulus, ambii mergând pe urmele tatălui, autorii unor valoroase volume de poezii. Deci, o familie de creatori, precum Văcăreşti, Hasdeu, Caragiale, Sorescu, Păunescu etc.

Tema morţii, a destinului nu este prezentă în poezia lui C. Preda doar când poetul a fost operat de tumoră pe creier şi după chinuitoarele şedinţe oncologice. În vol. *Te-am iubit soldăţeşte, cu dragostea unui întreg regiment* (1999), Poetul îşi dezvăluie faţetele: tăcerea, asociată cu tristeţea şi cu „teama de moarte, teama de somn, teama de infinit, teama de răzbunarea lemnului” care este sicriul (precum şi în *Gorunul* lui L. Blaga). Obsesia morţii este prezentă încă din copilărie, înlăturată doar de mâna Mamei: „Sunt bântuit de obsesia cruntă a morţii”, dar căreia îi găseşte leacul. „Să murim moartea. Cum? Prin propriile noastre mirabile cuvinte”. Admirabilă dezlegare! Moartea poate fi lecuită prin cuvinte, întrucât „La început a fost cuvântul” (*Evangelia după Ioan*).

Volumul din luna mai poartă un titlu sugestiv Învierea, cel din luna iunie 2022, *Biserica din picătu-*

ra de mir, iar cel din iulie are ca titlu *Crucea mea de miere*. Constantin Preda se întreabă hamletian:

„oare m-a uitat Dumnezeu?
oare Dumnezeu mă iubeşte?
între aceste două margini
mă simt prins ca într-un cleşte

iată-mă la o nouă răscruce
iată
simt că îl respir
pe cel pe care-l iubesc ca pe un tată

oare de ce-mi bate inima ca un clopot?
duioasa, trista, nătânga
sub mâinile frumos împreunate
de la dreapta la stânga

oare m-a uitat Dumnezeu?
sunt ca spicul de grâu ce aşteaptă vremea de treier
abia întors din focul
unei operaţii pe creier

a înflorit păpădia
liliacul e pregătit ca de nuntă
eu sunt fântânarul unei fântâni
cu cumpăna frântă

oare m-a uitat Dumnezeu?
oare Dumnezeu mă iubeşte?
în plină primăvară
brusc, tâmpla mamei albeşte”

(oare m-a uitat Dumnezeu?).

Obsesia morţii revine şi devine tulburătoare:

„s-a scris atât de mult despre moarte
că e nemiloasă
că nu are cui se ruga
că nu are nici icoană în casă

s-a scris atât de mult despre moarte
că e hidoasă şi sumbră
că nu are nici lacrimă
şi nici umbră

s-a scris atât de mult despre moarte
că e ca gheţarul de rece
poartă o rochie de mireasă, neagră
pe-acolo pe unde trece

ea vine de dincolo
de orice zări
ea e blestemul din sfoara
unei lumânări

poate își caută mama
poate n-a găsit-o încă
poate de aceea e atât de tristă
ca iarba ce crește din stâncă

poate încă așteaptă
să își găsească un mire
să-i pună pe deget
un inel cu safire

poate că și ei
inima i se frânge
dar nimeni n-a văzut-o
când plânge

poate că moartea
nici nu există
în toată această închipuire
sfâșietoare și tristă

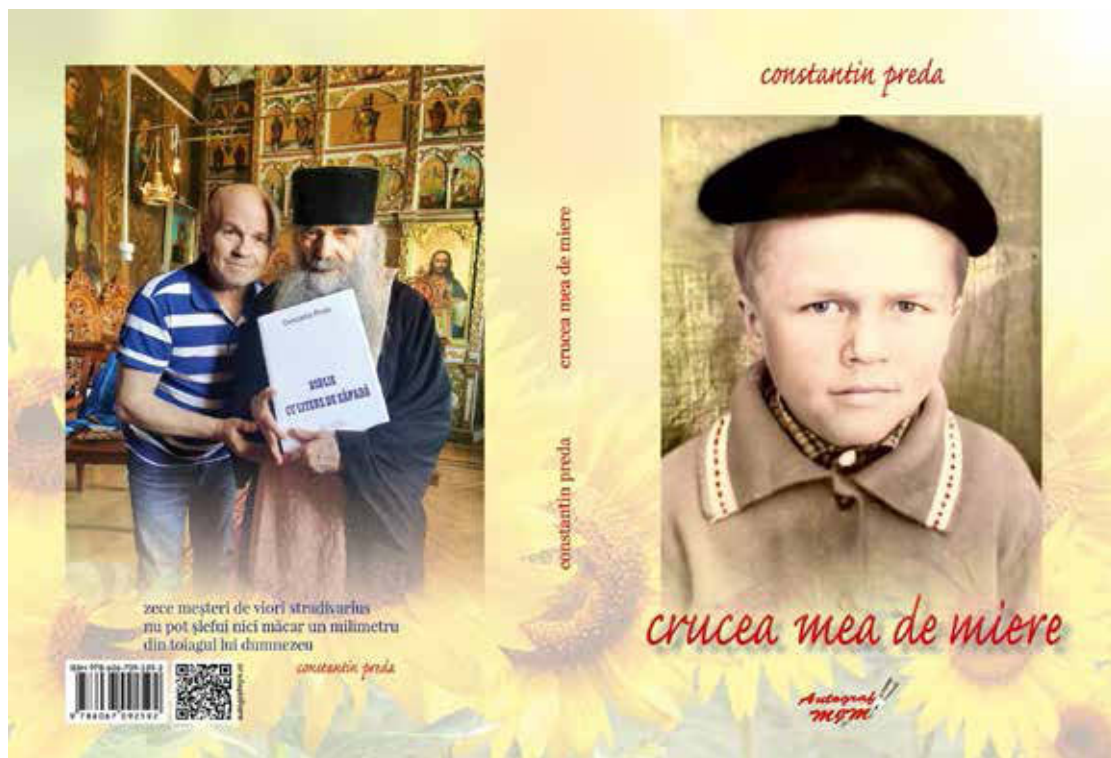
s-a scris atât de mult despre moarte
că e nemiloasă
că nu are cui se ruga
că nu are icoană în casă” (**bocet**).

Toate poeziile scrise de Constantin Preda – unele adresate unor prieteni sau medici – poartă pecetea geniului, fiind izvorâte din suferința umană.

Prin aceste creații poetice, scrise sub un dicteu (precum Hasdeu cu *Sic cogito*) divin, Poetul se descarcă, realizează catarsis-ul. Eminescu nota în manuscrisele sale: „Nu se mișcă un fir de păr din capul nostru fără știrea Domnului” (ms. 2255); „Stăpân e cel care n-are [alt] stăpân decât [cel] pe care și l-a pus el singur: Dumnezeu” (ms. 2267); „Dumnezeu și adevărul sunt identici” (ms. 2267); „Prin rugăciune și umilință se întărește mușchiul inimii noastre de putem suporta durerea” (ms. 2275B) etc. Gândurile Eminescului despre Creația divină sunt trimise urmașului său, Constantin Romulus Preda care trăiește și scrie poezii divine.

Întâmplarea care nu este pentru toți muritorii favorabilă, scrie filosoful C. Rădulescu-Motru (*Timp și destin*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1940, p. 231) „dezvăluiește destinul numai celor puțini și aleși, adică a celor cu bogate posibilități sufletești. În fața imaginii lui Christ se vor fi prosternat mulți muritori, dar numai Francisc de Assis după prosternare a ieșit un om cu sufletul renăscut de sfânt”. Este și cazul lui Constantin Preda, care, poate că în viață a mai greșit (ca noi toți), dar, în fața morții (cum ne vom afla toți) se prezintă ca un simplu și modest muritor, bătând la porțile Eternității.

Răzbind moartea prin creație și prin copiii săi, Constantin Preda poartă dulcea povară a suferinței și Poeziei.

DOSAR SF

Interviu realizat de Aurel CĂRĂȘEL

„AȘ MAI AVEA ÎNCĂ MULTE DE ARĂTAT ÎN ACEST DOMENIU”

– afirmă graficianul Marius Ghergu, la aniversarea a 50 de ani de la înființarea cenaclului SF „Henri Coandă”

Rep.: – Domnule Marius Ghergu, sunteți una dintre figurile proeminente ale SF-ului anilor '80 pe meleagurile oltene. Ați fost cofondator, alături de Alexandru Mironov și de Ion Ilie Iosif, al celebrului cenaclu „Henri Coandă” din Craiova, cenaclu pe care ați continuat să-l susțineți cu grafică și dincolo de anii '90. Ați devenit, prin grafica realizată pentru fanzinul *Omicron*, revista *Star Trafic SF* și antologia *Alfa* (toate editate de membrii acestui cenaclu), un nume cunoscut în lumea artei SF din ultimele decenii.

Întrebarea care îmi vine în minte nu este deloc paradoxală: cum au fost anii începutului?

M.G.: – Pasiunea pentru SF am avut-o încă de prin clasele primare, când am luat contact cu povestirile de acest gen publicate în revista *Știință și Tehnică*. A urmat apoi romanul lui I.M. Ștefan și Radu Nour, *Drum printre aștri*, *C.P.S.F.*-ul și alte publicații de gen din epocă. Prin anii '70, am primit un telefon de la Ilie Iosif, pe care îl cunoșteam dinainte, de la un bun prieten, care fusese coleg cu el de facultate, telefon prin care eram întrebat dacă vreau să mă alătur lui și lui Al. Mironov pentru a înființa un cenaclu SF. Astfel, am devenit membru fondator, alături de cei doi și de alți câțiva prieteni ai lui Mironov, al cenaclului „Henri Coandă”, din cadrul Casei de Cultură a Tineretului din Craiova. Am început să fac afișele prin care anunțam ședințele cenaclului și îi invitam pe tinerii craioveni să participe. Afișele aveau fiecare câte un desen color pentru a le face mai atractive. La ședințe, Al. Mironov, care avea de pe atunci o bibliotecă bine pusă la punct, ne prezenta câte o carte, care nu apăruse tradusă la noi, apoi se citeau și se comentau povestirile participanților. Era o atmosferă plină de entuziasm și de plăcerea de a afla cât mai multe despre acest gen de literatură. A urmat prima Consfătuire pe țară, care s-a ținut la București. În cadrul ei, m-am prezentat și eu cu o serie de desene, cu care am obținut premiul al II-lea. A fost prima recunoaștere a muncii mele, care m-a făcut să continui să desenez. Au urmat apoi aparițiile fanzinului *Omicron*, unde aveam și eu o parte din grafică, alături de M.F. Diloiu, care se alăturase între timp cenaclului. Au fost, de asemenea, antologiile *Întâmplări din veacul XXI*, *Alte întâmplări din veacul XXI* și *Alfa*, unde de asemenea am realizat o parte din ilustrații. Așa a început activitatea mea grafică, alături de activitățile literare și critice ale celorlalți, care au culminat cu premiul obținut la Stresa, în Italia.

Rep.: – Anii '70-'80 ai secolului trecut au reprezentat anii întemeierii SF-ului cenaclier în România. Ați fost prezent încă de la început în mișcare, așa că

vă amintiți, cu siguranță, multe lucruri interesante, unele chiar inedite. Cum a fost atmosfera aceea de început de Lume Nouă Imaginară?

M.G.: – Lucruri inedite... Pentru mine cenaclul a însemnat foarte mult. În primul rând, ca recunoaștere, ca să zic așa, a talentului meu, a însemnat participarea la cele două antologii cu desene, apoi solicitarea lui Al. Mironov să realizez coperta și ilustrațiile la cartea sa *Enigmatic, Pământul*. A urmat solicitarea lui Titus Filipaș, și el membru al cenaclului, pentru copertele și ilustrațiile celor două cărți ale sale – *Călătorind prin univers* și *De la mitul astral la astrofizică*. A fost, de asemenea, și faptul că prin intemediul cenaclului am avut o cazia să-i cunosc pe unii din scriitorii de frunte ai genului, ca Adrian Rogoz, Ion Hobana, Vladimir Colin și alții, oameni de o certă valoare culturală.

Îmi amintesc că la o Consfătuire pe țară, care avea loc la Craiova, am venit mai târziu acasă de la serviciu și, grăbindu-mă să nu pierd prea mult din manifestare, am luat în grabă din bibliotecă unul dintre volumele lui Vladimir Colin pentru a-i solicita un autograf. Când am mers la el pentru semnătură, acesta a observat că-mi mai dăduse unul pe aceeași carte. Ne-am amuzat amândoi, eu mai mult jenat de gafa făcută. Dar maestrul Colin a scris în autograf, ca lucru inedit, că respectiva carte prezenta două autografe ale sale, o ipostază care nu i se mai întâmplase până atunci. De asemenea, aș menționa faptul că într-unul din numerele fanzinului *Omicron* am publicat, pentru prima dată, niște caricaturi SF. Aș mai aminti și faptul că, datorită lui Al. Mironov, pe când mă aflam cu probleme de serviciu în Franța, am avut prilejul să-l cunosc personal pe Jacques Wirs, unul dintre pictorii cunoscuți ai genului, căruia i se publicaseră câteva coperte în *C.P.S.F.*, cu câteva numere înainte de dispariția acesteia de pe piața de profil.

Rep.: – De regulă, artiștii plastici au alte reguli de apariție în public decât scriitorii – expozițiile colective și cele personale. Cum a fost debutul graficianului Marius Ghergu?

M.G.: – Debutul, da... Cred că s-a întâmplat cam prin anii '67 sau '68, când, plecând de la niște idei pe care le aveam încă din facultate, am realizat niște desene alb-negru, în tuș, pe format A3. Ele au constituit prima expoziție personală, deschisă la Casa Sindicatelor din Craiova. Au urmat apoi expozițiile colective de la Consfătuirile pe țară ale cenaclurilor și am încheiat cu expoziția personală

din anul 2016, deschisă la Casa de Cultură „Traian Demetrescu” din Craiova. Aici am expus, pe lângă portretele unor scriitori SF români și străini, ilustrații la o serie de povești ale tale, pe care le-ai publicat în ciclul *Povești de pe muntele Golia*, dar și desene cu tematică științifico-fantastică. Practic toată munca mea din ultimii cinci ani premergători evenimentului... Personal, consider că a fost un real succes, fiind mediatizată atât la postul Radio Craiova, cât și la unul din posturile locale de televiziune.

Rep.: – Am menționat în prima întrebare fanzinul *Omicron*, una dintre primele publicații ale fanilor de SF din țară. După numai trei numere, valoarea sa ca revistă de fani a ajuns atât de mare, încât a primit „Medalia de aur”, la Stresa, în Italia, în anul 1980. Vă amintiți întâmplările din cadrul cenaclului din acea vreme, care au condus la realizarea primului număr?

M.G.: – Deși au trecut destul de mulți ani, îmi aduc aminte că atunci când Al. Mironov ne-a spus că a obținut aprobarea pentru editarea unui fanzin al cenaclului, fanzin care avea să se numească *Omicron*, s-a trecut imediat la treabă, adică s-a stabilit un sumar – ce să conțină ca texte literare, dar și ca grafică. Totul trebuia, bineînțeles, aprobat și de forurile politice ale timpului, adică de șefii locali ai UTC, noi activând în cadrul Casei de Cultură a Tineretului. Îți dai seama ce bucurie a fost pe noi, când am primit teancul cu exemplarele tipărite și care arătau chiar foarte bine, după părerea mea. Acest eveniment avea să devină motorul întregii activități viitoare.

Rep.: – Știu dintr-o discuție purtată în urmă cu ceva ani că ai obținut mai multe premii de-a lungul carierei de grafician SF (denumirea aparține unei perioade revoluate, astăzi ea ar fi de ilustrator). Care vi s-a părut cel mai important pentru evoluția dumneavoastră ulterioară?

M.G.: – Faptul că la ultima Consfătuire a cenaclurilor, cea din 1989, care a avut loc la Craiova, pe lângă premiul III primit pentru grafică, juriul a ținut să-mi acorde și **Diploma de recunoaștere a întregii activități** depuse în dezvoltarea SF-ului craiovean, fapt ce a contat foarte mult pentru mine și pentru activitatea mea viitoare. Aș mai remarca însă un fapt. După 1990, când o lăsasem mai moale cu activitatea în acest domeniu, din cauze pe care nu le-aș menționa aici, m-ai cautat și mi-ai propus să colaborăm în continuare (lucru care a făcut să ne apropiem și mai mult, devenind ulterior buni prieteni), iar asta m-a mobilizat, căpătând o mare influență în activitatea care a urmat. Pentru asta, permite-mi să îți multumesc foarte mult.

Rep.: – Ca tehnică de lucru, ai preferat să abordezi mai ales *pointillism*-ul francez, foarte la modă prin anii 1970. Ce v-a determinat să vă opriți asupra sa?

M.G.: – La început, am executat desenele în culori, dar faptul că, pentru fanzin, desenele trebuiau executate în alb-negru și influențat de primirea la serviciu a unor truse de desen Rotring, m-a făcut să încerc ceva nou, adică desenul cu umbre executate în puncte, care prin o anumită accentuare mă făceau să obțin nuanțele

pe care le doream. Acest lucru mi-a plăcut și având o anumită meticulozitate (îți dai seama că trebuie să ai o mare răbdare pentru a ajunge la finisarea unui desen), am continuat acest mod de executare a desenelor. Țin minte că pentru un desen ce urma să apară într-o carte a lui T. Filipaș (o imagine a unui peisaj de pe planeta Venus) am lucrat o săptămână întregă, iar rezultatul a fost o ilustrație foarte reușită.

Rep.: – Ce ne puteți spune despre colegii de generație, alături de care ați desenat și ați expus? V-ați simțit ca făcând parte dintr-un val de creatori, cu o originalitate specifică?

M.G.: – Să fiu sincer, la vremea respectivă, poate o să îți se pară curios, dar nu priveam cu atenție ce expuneau ceilalți. Singurul pe care îl mai urmăream în evoluția lui era colegul de cenaclu M.F. Diloiu, asta fiindcă era mai aproape de mine, în rest căutam să-mi perfecționez stilul, fără a căuta să mă las influențat de ceilalți. Poate ai să râzi, dar la solicitarea lui Gabi Bratu, care la vremea aia lucra la Editura „Scrisul Românesc”, am desenat pentru coperta unei cărți un motor de mașină secționat, pe care a trebuit să-l execut în spațiul copertei, la dimensiunile cărții, așa cum urma să apară, desenul să-l încadrez în așa fel ca să las și loc pentru titlu și numele autorului, să-l execut și color. A ieșit o chestie reușită, zic eu, fiind o experiență inedită pentru mine și într-un fel amuzantă, totodată fiind și o verificare a ceea ce puteam să fac, la urma-urmei.

Rep.: – Ilustratorii noului val (unul care a început, de fapt, în anii '90) au avut cu totul alte condiții de afirmare decât acelea existente în timpul debutului dumneavoastră – reviste, albume, coperte de arte, expoziții și, mai ales, nemuritorul internet. Care dintre ei a reușit să vă rețină atenția?

M.G.: – Referitor la ce se întâmplă la ora actuală în materie de grafică, am un deosebit respect pentru domnul Valentin Tănase, ale cărui desene le-am urmărit și apreciat de mai mult timp, pentru Tudor Popa, care are un stil deosebit și ale cărui coperte realizate pentru Editura „Nemira” îți delectează privirea, pentru longevivul Puiu Manu, ale cărui desene m-au încântat întotdeauna și ar mai putea fi și alții de amintit, dar deocamdată mă opresc aici.

Rep.: – Să nu uităm că majoritatea absolută a ilustratorilor alături de care ați pornit la drum nu mai este astăzi prezentă în conștiința publicului iubitor de artă SF. După aproape o jumătate de secol de activitate cvasi-continuuă, simte cumva graficianul Marius Ghergu nevoia unei pauze de odihnă, ori poate chiar a unui final de activitate?

M.G.: – Mă întrebi dacă o să mă opresc din munca mea de creație, ca să o numesc așa. Părerea mea, a omului care a ținut creionul în mână atâta timp, este că aș mai avea încă multe de arătat în acest domeniu. Îmi mai vin și acum idei, pe care am să caut pe cât e posibil să le materializez în continuare, atâta timp cât mintea și mai ales mâna mă vor ajuta. Acum să fim sinceri, tu ai putea renunța la scris?

TABLOU CU PIAN

Florentina lăsă ultimul sunet să se stingă încet, ca pe un fuior de aburi absorbit de o pădure de fagi, ca pe niște picături purtate de vânt peste marea fără valuri, ca pe un nor topit în razele soarelui. Își deprinse ușor degetul de clapa albă a pianului și după câteva momente în care își simți sufletul înghețat de liniște, sala izbucni în aplauze. Când se aprinseră luminile, oamenii erau în picioare, ovaționând. Se ridică lent de pe taburetul tare și neconfortabil, privi cu recunoștință clapele albe și negre, apoi făcu doi pași în fața pianului. Sala înaltă, cu acustică perfectă, reverbera în inima și stomacul ei, de răpăitul aplauzelor celor două mii de spectatori prezenți. Se uită în sus, spre balcoanele modulare căutând pe cineva din priviri.

Își înclină capul, în semn de mulțumire. Adevăratele emoții o cuprinseseră abia acum, văzând reacția mulțimii.

– Bravo! Bravo! Bravissimo!

Valurile de admirație se spărgeau în urechile ei, creându-i un vuiet de inconsistență în auz. Mai mulți tineri urcară pe scena largă, aducându-i buchete de flori, îndesându-i-le în brațe, printre sărutări și îmbrățișări. Nu cunoștea pe nimeni dintre ei. Reuși să mai facă o scurtă plecăciune și simți cum o apucă amețeala.

Știa că fusese un mare succes, concertul ei de pian solo. Fără acompaniament de ansamblu de

instrumente, fără orchestră, doar ea, singură, pe scena cea imensă a Sydney Opera House. Cu toate că interpretase pentru prima oară, în public, *Concertul numărul trei în re minor, opus treizeci*, de Rachmaninoff, îi ieșise la perfecție. Energia, dezvoltarea dinamică și amplă, elementul de virtuozitate puternic subliniat, o provocaseră din punct de vedere tehnic chiar și în timpul interpretării, lucru probabil sesizat de mulți specialiști, interpreți și muzicologi aflați în sală. Considerată a doua cea mai grea, dificilă și complexă partitură concertistică pentru pian scrisă vreodată, depășită doar de concertul numărul trei în do major de Prokofiev, Rachmaninoff nu avea egal în grandoare, putere și expresivitate.

Florentina se retrase încet spre culise, cu povara buchetelor în brațe și dezamăgită că nu o văzuse. Poate mai târziu. Nu avea cum să zărească printre atâtea chipuri. Parfumul de flori amestecate îi creă o vagă senzație de greață și, odată aflată în spatele cortinei laterale, se prăbuși. Profesorul ei, managerul și promotorul ei, Marcel Ivan, care o însoțise ca de atâtea ori, o prinse în brațe iar florile se împrăștiară pe jos. Sala aplauda în continuare, parcă cerând un bis ca la un concert

de rock. Sprijinită de două brațe puternice, se ridică, își netezi rochia lungă și amplă, de culoarea ambrei, roșcat-cafenie. Ieși pe scenă, clătînându-se. Se înclină apoi stătu dreaptă în fața acelei mulțimi de oameni, care-i aplaudau măiestria interpretării.

Concertul luase sfârșit. Ea însăși era sfârșită. Tremurând și cuprinsă de frisoane de rece, părăsi luminile rampei. În culise se trezi asaltată de un mare grup de admiratori, și aparate foto sau telefoane cu bliț, fiecare încercând să-i smulgă un cuvânt sau măcar o privire. Doi sau trei jurnaliști de muzică se înghesuiră și ei, să-i afle, la cald, părerile despre concert. Îi vorbeau în limbi diferite, pe care nu le înțelegea și nici

nu avea de gând să răspundă. Murmură de câteva ori un mulțumesc și brațele i se umplură din nou cu flori. Oamenii de pază de la Sydney Opera House o escortară la cabină unde și intră, însoțită de profesorul ei. În mijlocul camerei o apucă plânsul.

– Ei, haide! exclamă acesta. A fost un triumf! Ai spart toate recordurile cu acest concert. Ești printr primele cinci pianiste ale lumii. Ar trebui să fii fericită! Bucură-te!

Fata se așază pe scaunul din fața mesei cu oglindă. Se gândea la persoana pe care nu reușise s-o vadă. Apucă un piaptăn și-și trecu degetele peste dinții obiectului, scoțând un sunet ca un fel de solfegiu cântat la un instrument neacordat.

– Lasă-l jos, se repezi Marcel Ivan la ea, smulgând și aruncând obiectul undeva într-un colț. Vrei să-ți distrugi degetele? Schimbă-te, ne așteaptă la recepția dată în onoarea ta. Ai și acolo de cântat, nu uita. Măine te odihnești, ne plimbăm puțin prin Sydney apoi zburăm la Moscova. Acolo va fi supremul tău examen.

Dacă și rușii te vor aplauda ca în seara aceasta, vei deveni prima pianistă mondială. Nu uita, mai ai de lucrat la nervozitate, la partea a doua *Intermezzo: Adagio*, unde pasajul *cadenzaesque* se mișcă fără pauză. Ține minte. Prima parte *Allegro ma non tanto* este o melodie diatonică care te duce la figurația pianistică complexă, care îți dă aripile necesare să zbori. Iar partea a treia, *Finale: Alla breve* este mișcarea rapidă și viguroasă, nu nervoasă. Nu nervoasă, repetă, apăsând cuvintele. Este ciclicitatea temei muzicale, o dăscăli profesorul ca la repetiții.

Florentina nu spuse nimic. Hotărârea ei fusese luată înainte de plecarea în Australia. Dar nu putuse spune, încă, nimic. Moscova era ultima etapă din șirul de concerte, aveau contracte ferme și trebuia să-și respecte angajamentele. Ca un pugilist la un turneu de campionat.

– Te aștept afară. Te rog să te grăbești. Vine Mirela să te ajute. Hai, nu te mai fandoni atât.

Bărbatul ieși și în locul lui intră o femeie între două vârste. Fără să spună nimic, începu s-o dezbrace, ca pe o păpușă, de rochie. O îmbrăcă într-o altă rochie, ca o nestemată de lapis lazuli, cu multe paiete scânteind. Îi trase fermoarul la spate, îi puse un colier la gât, îi desfăcu cocul la care stătuse mai mult de o oră să-l clădească, îi piaptănă părul și-i puse o agrafă ce părea bătută în diamante, dar Florentina știa mai bine, erau doar pietre de zirconi.

Îi retușă cu gesturi de specialistă machiajul de scenă și-i puse o capă din imitație de blană albă peste umerii dezgoliți. Toate gândurile

îi erau îndreptate spre cea pe care nu o văzuse. Oare de ce nu se arăta? Era mereu prezentă, la fiecare concert, de cele mai multe ori și la repetiții. Și nici nu reușise s-o simtă. Ceea ce o alerta și o irita, deopotrivă.

– Să mergem, domnișoară Florina.

Fata se ridică. Ura când i se spunea Florina. Ieși pe coridor, unde lumea se risipise deja, ca și din sala mare de concerte. Moscova, gândea în timp ce mergea după cabinieră. Ultima oprire. Mai am un concert la București. Apoi la Craiova. Chiar de ar fi să cânt în piața Mihai Viteazu, lângă fântână.

După care pot să mor, liniștită.

Craiova, 1843

Bărbatul ședea în fotoliul rotund, cu un picior întins în față. Îl dureau oasele. Curățta răbdător un măr, folosind un briceag cu mâner din fildeș sculptat, înfățișând o scenă de vânătoare. Cuțitul îl primise în dar de la Abejide, când fusese în Africa de Vest, unde participase la expediția fraților Richard și John Lander din Anglia, între 1830 și 1831, urmărind până în aval râul Niger, stabilind cu precizie cursul și vărsarea printr-o deltă largă în Golful Guineei, loc de unde și căpătase rana la șold.

Tăie din măr câte o felie subțire, apoi mestecă îngândurat. Soția sa, Flori Lascău, abia se întoarse de la biserica Sfântul Ierarh Spiridon, ctitoria boierilor Vlădoieni, lăcaș zidit în anul 1758 în timpul domnitorului Constantin Nicolae Mavrocordat și al Episcopului de Râmnic, Grigorie Socoteanu. Drumul din mahalaua Valea Vlăcii era lung pe o zi călduoasă și doamna Flori nu mai era chiar atât de tânără. O auzi cum intră, își pune pălăria pe cuier și apoi deschise ușa, întâmpinând-o pe domnișoara Aniela, pentru lecția de pian. Aniela era fika celui mai bun prieten al său,

serdarul Stelian Dinari. Familia Dinari, boieri ai Craiovei, se pregăteau să plece la Paris iar fata lor să cucerească capitala franceză, prin educație, maniere și inteligență, iar pentru un asemenea lucru, avea nevoie de cunoștințe muzicale.

Așa cum și el, Lascău Culai, mic boier orășănesc, avea nevoie de un surplus de venituri, iar Flori, soția sa, dădea lecții de pian pentru bani. Pitarul Dimitrie Geanoglu le cerea, cu neîndurare, din ce în ce mai multe obroace pe an și cotă-parte din strugurii viței de vie pe care o aveau pe dealurile Craiovei. Trăiau o perioadă tensionată, politic, social, agrar și familial. Motiv pentru care nu prea le mai călca nimeni pragul.

O auzi pe Flori, prin ușa de sticlă ce despărțea mica încăpere numită biroul său de sufrageria mare, la pianul marca Biosselot et Fils, adus de la Marseille în 1836, construit de Jean-Loius Boisselot cu cinci ani în urmă. Nu se prea pricepea la muzică, dar îi făcea plăcere să asculte, ca un spectator invizibil. Flori nu avea prea multe piese muzicale în repertoriul ei, doar câteva sonate baroce pe care le cunoștea, iar stilul i se potrivea atât de bine.

Începea mereu cu lucrările scurte ale lui Giuseppe Domenico Scarlatti, pentru încălzire, continua cu *Sonata în Mi major Andante Comodo* și *Sonata în Do major* de Bach și încheia lecția cu *Suite de pièce în Sol major*, *Preludiu în Re minor* și *Fugă nr. 5 în La minor* pentru pian solo de Händel. Culai închidea ochii și vedea în mintea sa cum degetele lungi și fine treceau cu repeziciune peste claviatură, stărnind un iureș de sunete și de senzații. Erau rarele ocazii când uita de durerea piciorului.

Uneori, Aniela se mai împiedica de o cheie sau nu apăsa suficient de tare o clapă sau alta sau le mai încurca. Atunci auzea vocea domoală a soției sale, explicând tehnica și poezia inter-

pretării, exemplificând cu câteva note pe care fata le repeta, mecanic. Ceea ce cânta Aniela la pian nu suna la fel de armonios ca redarea suavă a profesoarei ei. Nu avea sensibilitatea și nici răbdarea lui Flori, nu interpreta din suflet, voia doar să cunoască tehnica și notele. Piese muzicale redade de ea sunau ca vaiurul salciei în vântul iernii.

Însă, aveau nevoie de bani. Din lecțiile de pian nu se aduna o avere, dar Flori se simțea liberă și utilă, o adevărată modernă a timpului ei. Nu aveau copii, spre regretul amândorura. În tinerețe înfișeră un băiat care murise de ftizie. Anul următor luaseră o fetiță, sănătoasă și rumenă la față care fusese călcată de copitele unui cal mânat de un boiernaș bețiv. De atunci nu se mai gândiseră la copii. Durerea pierderii fusese prea mare. Culai plecase în Africa și se întorsese șchiop. Iar Flori se dedicase poeziei și muzicii, broderiilor și actelor miloase.

Bărbatul ședea în fotoliul rotund. Ascultând muzica lui Bach, redată într-o manieră foarte particularizată, izbucnind ca un hohot de plâns de fericire, iar privirea i se îndreptă spre fotografia cu portretul Tagerotip¹

¹În 1837, Louis Jacques M. J. M. Daguerre, continuând cercetările lui Nicéphore Niépce, descoperă procedeul fotografic care îi va purta numele: *daguerrotipia*; este o imagine unică, extrem de clară, pe suport de cupru acoperită cu argint, care devine sensibilă la lumină fiind expusă la vapori de iod; subiecții trebuiau să stea nemișcați două, trei sau chiar mai multe ore ca imaginea să se imprime pe placă; dimensiunile sunt reduse, numite de tip cabinet; din 1839, când Louis J. M. J. M. Pierson, colaboratorul lui Daguerre, a construit aparatul de fotografiat, *daguerrotipia* devenind astfel un bun al tuturor; în 1840, Petrache Poenaru, boier oltean (inventatorul tocului rezervor), directorul Eforiei Școalelor, a înzestrat Colegiul Sf. Sava cu un aparat de fotografiat „Pierson” la doar un an de la comercializarea lui; în 1843 apărea un articol în gazeta bucureșteană *Vestitorul Românesc*, foaia tipografului Zaharia Carcalechi, o înștiințare despre: „Madama Wilhelmine Priz arată înaltei nobilimi și cinstului public că a sosit în Capitală și se recomandă precum că

al soției sale, făcută de doamna Wilhelmine Priz, când venise în primăvară la București. Flori arăta tânără și surâzătoare, cu o mână sprijinită dezinvolt de un pian cu piciorul sculptat în model floral, cu degetele celeilalte mâini atingând doar clapele negre iar lângă era se afla fotoliul rotund pe care îl ocupa el. Se mirase și atunci, ca și acum.

Flori Lascău pozase la București, după o lungă și istovitoare călătorie cu diligența de poștă, plecând din ulița căldărarilor de la Hanul lui Poroineanu, din apropierea caselor Proicea, și ajunse la București într-o încăpere numită studio, mobilată și aranjată chiar de madame Priz, după gusturile ei franțuzești și vieneze. Pianul, covorul, perdelele de pe pereți și alte mărunte fleacuri îi aparțineau, cumpărate din magazinele de mobilă de pe Lipscani. Lipsscanul bucureștean, nu cel craiovean, cu toate că aceleași mărfuri erau aduse de la Leipzig sau Brașov, în ambele orașe. Era o coincidență prea stranie ca fotoliul rotund, din lemn de ulm, captușit cu catifea de bumbac, roșu imperial, să fie și în studioul fotografic. Fotoliul era o combinație, nu prea reușită, trebuia Culai să mărturisească în sinea lui, între două scaune pe care le îmbinase el. De la unul luase speteaza, îi plăcuse sculptura fină și rotunjimea, de la altul luase șezutul și picioarele. Fotoliul astfel obținut era mândria lui personală și putea ședea în el foarte comod.

Se gândise de multe ori la fotoliul din dagherotip. Flori nu-l luase cu ea, nu avea cum și mai ales de ce să-l ducă tocmai la București. De unde avea madame Priz un fotoliu la fel cu al său, meșterit în anexa bucătăriei? Să fi avut vreun tâmplar aceași idee? Prea puțin probabil. Privind la chipul suav zâmbitor din fo-

face portreturi Tagerotip cu un preț foarte cuviincios. Doritorii să se îndrepteze pe Podul Mogoșoaiei, lângă Biserica cu Bradu, în casele Kladek”.

tograme al soției sale, nu odată o văzuse, cu ochii minții, șezând pe căptușeala roșie, cu toate că Flori nu se așezase niciodată pe fotoliul lui. „E urât, Culai, aruncă-l la gunoi”!, îi spusese de nenumărate ori. Nu se potrivea cu nimic din casa sau sufrageria lor.

Culai Lascău se ridica rareori din acel fotoliu. Cu piciorul vătămat, putea merge doar distanțe scurte și durerea oaselor îl ținuseră la șezut. Doctorul sau doctorii, pe unde nu fusese?, îi dăduseră medicamente și diferite alifii, siropuri și chiar tratamente de băi puturoase cu nămol. Nimic nu-i alinase suferința. Uita, din când în când de dureri, când o auzea pe Flori cântând la pian sau recitând, cu voce tare și melodioasă, poeziile altora sau scrise chiar de ea. Lecția cu domnișoara Aniela se încheie. Menajera pregătea ceaiul și ușa salonului se deschise iar cele două intrară, spre nemulțumirea lui.

– Nene Culai, sărut-măna! salută voioasă Aniela Dinari, zâmbind spre el.

– Ptiu, să piei, scuipe Culai în piept. Aduseși vorba de diavol, domniță!

– Ei, nu!, se apără fata și-și făcu semnul crucii. Ziseși doar nene²!

– Haide, Aniela, o salvă Flori. Ceaiul e gata. Povestești despre plecarea la Paris! Emoții?

În timp ce se îndepărtau spre masa din sufragerie, începură să vorbească în franceză, lucru care-l agasa la culme pe Culai. Își luă „Diarul politicu” și se plictisi citind rubrici neinteresante, ascultând, pe jumătate atent, sporovăiala fetelor. Adică Flori și Aniela. Ațipi în timpul taifasului și se trezi simțind miros de mănăcare.

Șchiopătă, rezemat în baston, până la bucătărie. Înfulcă porția de tocăniță cu cartofi și praz, alături de o ciușcă pișcăcioasă și mămliguță, apoi la desert scovergi cu smântână groasă,

totul udat cu un ulcioraș de zaibăr de-a lui boieru Iordache.

– Apăi Culai, mâncași tot, spuse soția lui cu mândrie și se apucă să strângă masa.

– La băi noi când să mergem, Flori?

– La Băi? Ziseși de lacul din câmpul lui Căliman, ăl cu apă de vindecași metehnele trupului?

– Da, colo, la isoarele de lângă mănăstire.

– Frumusețe de loc, pe colo!

– Apoi eu nu vrusei nici când să merg la bolnița aia de unde cură piatră pucioasă.

– E sănătate curată, nu te durea spinarea și oasele ți le vindecași, nu se lăsă Flori cu una cu două.

– Nu mă vindecai, departe. Mă doare la fel de tare, ca oricând. D-apăi eu nu mă plâng. Mă vindecai în pământ, odată și odată.

– Ptiu, Culai, vorbești prostii. Merserăm acu ceva ani. Ți folosi atunci, nu ziseși că da?

– Bag seamă că tragi să mergi la Cozia, cucoană! râse Culai Lascău.

– Spun la boieru Vărtuc să pregătească toate cele trebuincioase. Chiar de acum mă apuc să-i scriu scrisoare.

Înainte s-o oprească, Flori dispăru după ușa de sticlă dintre bucătărie și sufragerie, iar dincolo de perdelele groase nu o mai putu zări, doar o auzi trebăluind la masa de scris și apoi simți mirosul cernelii din călimară.

Când se întoarse soția lui, cu hârtia în mână, să-i citească scrisoarea, îl găsi pe scaunul de lângă masa de bucătărie, cu ochii închiși și capul puțin înclinat într-o parte. Cotul îi era sprijinit de tablă și strângea între degete țoiul de țuică de comină. Își duse mâna la gură.

– Culă, șopti.

Îi mângâie capul cu părul rărit. Îl sărută pe frunte, cu ochii pironiți pe tabloul prins de perete, pe care era pictată bunică ei. Flori se duse în sufragerie și închise capacul pianului

unde exersase, mai devreme, cu Aniela Dinari. Se întoarse la el și-i rămase alături, stând în picioare, până ce întunericul îi cuprinse pe amândoi.

*

Florentina nu văzu mai nimic din dantela de balcoane ale Operei Balșoi și minunatul interior imperial rusesc, cu picturi pe tavan și cu catifea franțuzească bordo pe scaune. Repetiția pe scenă se încheie și îl lăsă pe Marcel Ivan să-și urle tirada despre expresia muzicală, ca pe un pasaj de gamă sau apogiatură de sunete încălcite și nedeslușite.

Știa că nu greșise, nici măcar cu un centisunet, pe care oricum nu ar fi avut cum să-l audă, era greu perceptibil pentru auz, ca o comă enarmonică. Managerul ei nu-i mai asculta de ceva vreme muzica și nici interpretarea, dorea numai ca ea să triumfe cu orice preț, era ca un cros de alergare spre victoria celui care primea cel mai mare onorariu, alături de premii și diplome. Totul se transformase în *business* și Florentina devenise, dintr-o fată strălucitoare și exuberantă, închisă în sine și morocănoasă. Motiv pentru care se certau deseori. Însă nu putea renunța la profesorul ei. Din sentimentalism, dar și din dorința practică de a-i aranja concerte în toată lumea.

Avea nevoie de public. De oameni care s-o asculte cântând. Era perfect conștientă de talentul cu care se născuse, moștenit de la străbunica ei. Nu o cunoscuse însă o visa uneori, acum din ce în ce mai des. Dându-i sfaturi pe un ton molcom, surâzătoare, exclamând din când în când un off sau ohh prelung.

Florentina dragă, băuseși azi limonata de lămâie?

Da, mătușică, îi răspundea în vis, chiar dacă nu băuse, doar din plăcerea de a o vedea mulțumită.

Cumpăratele-am de pe uli-

² Oltenii știu de ce

ta brașovenilor³, de la dugheana unde se vinde sugiuc, alviță și bra-ga, o lămurea plină de mândrie.

Mulțumesc, mătușică.

De ceva vreme, cam în ultimii doi ani, nu numai că o visa, dar i se întâmpla să o și vadă. Îi apărea în fața ochilor, materializându-se din perete, de obicei dinspre locul unde era amplasat un șemineu. Prima oară fusese tulburată, nicidecum speriată. Parcă o așteptase, de o viață. Apoi, când începuse turneele prin țară, mătușica-străbunică o însoțise mereu. O încuraja și o îndemna, povățuind-o cu multă blândețe.

Florentina prinse drag de ea. Era într-o vădită antiteză față de năvalnicul ei profesor, impetuos și nerăbdător. Acesta îi descoperise excepționalul potențial de când îi fusese studentă, chiar din primul an de la Facultatea de Muzică a Universității Craiova și Mircea Ivan renunțase la postul său de decan după ce ea își luase masteratul. Simțise, în aceeași măsură, mirosul banilor, al faimei și gloriei. Nu se înșelase.

Ce nu știa Mircea Ivan, erau aparițiile frecvente de acum, ale mătușicii. Fără ea, Florentina ar fi cedat de mult. Femeia suavă și distinsă, de o frumusețe adânc interiorizată, devenise echilibrul și armonia din viața ei. În timp ce cânta la pian, se gândea la ea. Degetele ei prindeau aripi și zburau în ritmul piesei, fără să se gândească prea mult la partitura pe care o știa pe din afară. Întreaga ei artă interpretativă devenise, în ultima vreme, instinctivă, un reflex necondiționat, totul bazat pe cunoștințele acumulate în anii de practică, dar și atingerea magică a propriei ei viziuni.

Comentariile și criticile

³ Lipscanul craiovean era numele uliței comerciale principale, prima stradă pavată cu bolovani de râu; înainte era denumită ulița cojocarilor apoi s-a transformat în ulița brașovenilor și a lipscanilor, după numele orașelor de unde veneau cele mai importante mărfuri, Brașov și Leipzig

muzicologilor, ale specialiștilor din întreaga lume erau mai mult decât favorabile, apreciindu-i la superlativ, în ample articole, virtuozitatea și redarea personalizată a unei opere sau a alteia. Fusese asemuită cu pianiști precum Liszt, Mozart, Cutner, Horowitz, Dan Grigore. Ceea ce o propulsase pe primul loc mondial. Era apreciată și pentru tinerețea și frumusețea ei. Pentru faptul că nu-și dădea aere și nu avea pretenții ridicole. „Doar nu sunt vedetă pop!”, exclamase odată, la un interviu pentru revista *International Piano*, când câștigase marele premiu la *Washington International Piano Festival*, după ce sala se ridicase în picioare și o aplaudase minute în șir.

– Ba ești vedetă, îi strigase Mircea Ivan. Să te comporți ca atare!

– Nu mă interesează statutul de vedetă, îi replicase. Eu vreau doar să cânt!

– Atunci cântă! Las că de restul mă ocup eu.

Și Florentina cânta, așa cum știa ea, așa cum simțea și înțelegea muzica. Nu interpreta nici o piesă de două ori la fel. Mătușica-străbunică îi era mereu alături, stând în partea stângă a pianului, nevăzută de nimeni, percepută doar de ea, privind-o, surzând încântată, uneori strângându-și buzele când ceva nu-i plăcea.

Craiova, în prezent

– Florentina, bine ai venit acasă, îi ură Dodo Niță, cu ochii strălucindu-i de bucuria revederii.

– Ce bine este acasă!, răspunse Florentina, fericită, și se îmbrățișară.

– Hai să-ți arăt ceva la Muzeul de Artă.

– La Palatul Jean Mihail?

– Chiar acolo.

Expoziția de fotografie și documente „A fost odată familia Mihail” era expusă în mai multe săli ale palatului pe care, în 1936, Jean Mihail, ultimul descendent

al familiei cu același nume, l-a donat statului român, fiind, la data aceea, cea mai mare avere particulară din epocă, reflectând tabloul societății românești la început de secol douăzeci.

Dodo Niță o conduse prin sălile fastuoase și se opri la o anumită fotografie. Mai precis, în fața unui fel de tablou realizat prin tehnica dagherotipului, care înfățișa o doamnă elegantă, îmbrăcată după moda vremurilor de mult apuse. Ceea ce o frapă pe Florentina din prima privire, era pianul pe ale cărui clape se sprijineau degetele fine ale celei immortalizate. Se apropie de imagine, mai să intre cu totul în tablou. Cercetă și studie cu atenție fiecare detaliu. Nu erau multe, însă erau semnificative.

– Unchiule Dodo ... scaunul acesta ... îmm ...

– Da, Florentina. Este fotoliul în care ședea boierul Nicolae Lascău. Cunoscute mai degrabă sub numele de Culai.

– Și ... doamna de aici ... ?

Dodo Niță dădu din cap, aprobând.

– O vezi aici pe Flori Lascău. Profesoara de pian a străbunicii tale, Aniela Dinari.

– Ohh! Păi ... dar ... adică ... ea este, este ea?!

Florentina se retrase un pas, să poată vedea mai bine întregul ansamblu al portretului. Dodo îi surprinse uluiala din reacție, ca și cum ar fi aflat o veste neplăcută, sau mai degrabă șocantă. Iar Dodo îi intui nelămurirea.

– Credeai că stră-străbunica ta este Flori Lascău? o întrebă.

Fata nu răspunse. Privea ca hipnotizată fotografia. O văzuse pe femeia frumoasă, între două vârste, fiind întotdeauna lângă ea, alături de ea, împreună cu ea. O socotise mereu ca pe cineva din familie, apropiată sufletește iar acum afla că, de fapt, fusese profesoara de pian a unei străbunici îndepărtate, care nu devenise celebră, nici măcar cunoscută. O dezamăgire pe care Dodo o per-

cepu ca dureroasă.

Întristată și îngâdurată, Florentina vizită întregul muzeu, de la sălile elegante ale parterului la etaj, expozițiile de pictură universală și românească, ca și colecțiile de icoane și grafică, sala oglinzilor folosită pentru prezentări, apoi cabinetul Constantin Brâncuși. La ieșire, zări un pian oarecum ascuns sub scară, pe care erau împrăștiate diferite hârtii și dosare la care lucra un angajat al muzeului.

Fără să conștientizeze, se apropie de pianul scurt. Dodo Niță făcu un semn din cap celui care se uita întrebător la el, s-o lase pe Florentina să cânte ceva, dacă asta i-ar fi dorința. Știind cine este, prima pianistă a lumii, îi făcu loc și se retrase.

Deschise capacul și privi clapele strălucitoare. Se așeză pe scaun, își destinse degetele și trecu printr-o serie de game și arpegii, să verifice sonoritatea și acordajul instrumentului. Ca la școală, interpretează cele două studii pentru agilitate ale lui Carl Czerny numite *Arta dexterității degetelor* și *Școala de viteză*, apoi imediat trecu la Charles-Louis Hanon, cunoscut pentru setul de exerciții utilizat de fiecare conservator sau școală de muzică din lume, în urma căruia mării pianisti ruși deveniseră virtuozii clapelor. Pentru ea era doar o firească încălzire.

Făcu o pauză de câteva secunde și începu *Mazzeta allegro* din *12 Studii Transcendentale* de Liszt, folosind pedala pentru a obține un maxim al intensității sunetelor, ca și vibrato, tot din pedală. Întregul muzeu, întregul palat „Mihail” răsuna și reverbera sub greutatea și sonoritatea notelor. Probabil că se auzea până în stradă, pentru că începuse să se adune lume la intrare. Iar în curte se aflau grupuri-grupuri de oameni, ascultând într-o tăcere res-

pectuoasă.

Florentina își ridică degetele de pe claviatură, lăsând ultimele sunete să se piardă printre pereții bogat ornamentați, tavane pictate diferit în fiecare sală, tapițerii, sculpturi, oglinzi și exponate. Apoi, fără a-și ridica privirea, spre uimirea lui Dodo Niță și a tuturor, începu să cânte *Fugă nr.5 în La minor* pentru pian solo de Händel, ceea ce obișnuise Flori Lascău să-i predea Anielei Dinari. Era pentru prima oară când marea pianistă interpreta Händel. În toată cariera ei cântase orice alt compozitor sau gen muzical din perioada barocă, de la Zarzuela la Concerto grosso, suite, fugi, Allemanda, Couranta, Giga, sonate chiar și *da chiesa* pe lângă *da camera*, muzica romantică, clasică, renașcentistă, contemporană. Nici la Conservator nu-l studiasse pe Händel iar de când devenise solo-istă faimoasă, managerul și profesorul ei îi alegea din cele mai de grele piese de pian.

Händel părea simplu și ușor la primele acorduri. Nu avea partitura *Fugii numărul cinci* în față și nu o exersase vreodată. Nu cunoștea notele, însă le știa, le cunoștea, îi erau foarte familiare. Ca o amintire bine ferecată în cel mai tainic loc al minții, care revedea acum, trezită la viață, în plină forță. Pe măsură ce cânta, ieșea la iveală dinamica și expresia muzicală, emoția complexității compoziției. Nu era deloc o piesă pentru începători.

Sinteza devenea spectaculoasă pe plan armonic, folosind tonalități prin amplasarea înlănțuirii treptelor temperate dincolo de acorduri independente neatractive, reliefând, simplu și elegant, armonia tonală a sunetelor legate spre unul central, cu funcție de tonică. Pulsația *Fugii* pe șaisprezecimi își păstra caracterul de *leggero*, alternând de la o mână la alta. Partea sensibilă începea să

reiasă din construcția frazei muzicale, melodic unduioasă, înduioșătoare, impresionând simfonic prin detalii dramatice de claritate, prin transparența și pregnanța sunetului, expresivă și evidentă.

Dodo Niță, aflat sub arcada largă a etajului, asculta fără să-i vină să creadă că ceea ce auzea era real și se întâmpla în fața lui. Privind-o pe Florentina, avea senzația că parcă nu o vedea limpede. Se mută cu doi pași mai încolo de o mulțime crescândă de oameni care se înghesuia la concertul gratuit și se uită la ea cu mai multă concentrare. Posibil din cauza căldurii din interiorul muzeului, se se fi lăsat o vagă ceață. De ar deschide cineva un geam, ar fi perfect.

I se năzări dintr-o dată terribila idee că parcă fata de la pian începea să devină mai puțin clară. Mai mult transparentă, se subția sub ochii lui și ai altora, ce păreau să nu bage de seamă. Conturul ei prindea un aspect din ce în ce străveziu, pierzând detaliile distinctive. Așa cum era aplecată asupra clapelor, arăta diafană și firavă, o delicată petală care se topea în irizația soarelui, ca purtată spre un univers îndepărtat și întunecat, pe acordurile armonioase ale pianului.

Ultimul sunet încă nu se stinse și Florentina se făcu nevăzută.

În sala de expoziție a fotografiilor și documentelor de epocă căzu un tablou înrămat, a cărui sticlă se sparse pe podeau de lemn. Într-un mod greu de crezut, imaginea doamnei cu degetul pe clapele pianului, stând maiestuoasă în fața scaunului cu spătarul sculptat, cu căptușeală de catifea de bumbac, roșu imperial, o fotografie din 1843, se transformă în imaginea unei tinere din ziua de azi. Florentina, pianista numărul unu a lumii moderne, deveni, pe neașteptate, și pentru totdeauna, Flori Lascău.

CRAIOVA – SECOLUL XIX

Vagonul se înscrie pe curbă cu un scârțait ascuțit, care zgârie timpanele pasagerilor. Bărbatul cu pălărie de fetru, cu borul îngust, îi privi câteva clipe pe cei trei vecini de compartiment. Aceștia stăteau solemn, cu jobenurile negre pe cap și cu mânușile negre pe genunchi, fără să schițeze niciun gest. Îi veni să zâmbească și reuși cu greu să se abțină. În mod sigur schima sa facială ar fi fost considerată o impolitețe. Se mulțumi să-și dreagă vocea și își întoarse capul către geam.

– Cred că ne apropiem de Orașul Banilor, domnilor, spuse rar cel din fața sa. Își lovi ușor mânușile din piele neagră de genunchi și continuă să vorbească. Pe vremuri, aici era o gară foarte frumoasă. Craiova-1894,

parcă așa se numea. Ehe, ce vremuri, ce vremuri! Țineți minte, prin Oltenia umblau încă haiduci, călări pe cai adevărați și trăgeau cu pistoalele...

– Craiova, da, aprobă domnul cu perciuni mari și negri, care privea puțin sașiu. Am oprit în vreo două rânduri aici. Și îl cunoșteam destul de bine pe șeful de gară. Un tip liniștit, din Slatina, care era în stare să bea singur o sticlă de țuică de prune la o masă.

– Cine, Niță? Păi Niță venise aici din Gorj, nici vorbă de Slatina!, intră în vorbă bărbatul mai scund, ștergându-și nasul cu o batistă neagră, cu monogram auriu. Niță a fost cel mai mare băutor de țuică din toată Câmpia Română. Făcea pariuri cu străinii care nu auziseră de faima lui și-i băga sub masă, mai înainte ca să apuce să-și dea seama ce i-a lovit. Înainte de a se angaja la stație a fost văcar la o gospodărie din Rovinari.

– Atunci înseamnă că îl confund, acceptă celălalt și se lăsă pe spetează. Ei, nu contează, la urma-urmei. Dumitrache cofetarul, trebuie că era din Slatina.

– Dumitrache poate că da, acceptă scundacul și-și vârî batista în buzunarul hainei. Ehe, Craiova, domnilor, ce vremuri! Ce oameni!

Străinul își scoase pălăria de fetru și-și făcu vânt cu ea de câteva ori. O picătură de transpirație i se prelinse de pe frunte pe gât și se pierdu sub gule-

rul tare al cămășii. Lăsă ziarul *Universul* să-i alunece pe bancheta de lemn și se aplecă în față.

– Vă rog să mă scuzați că mă amestec în discuție... dar nu ne îndreptăm spre Timișoara? Din câte știam, între București și Turnu Severin e numai câmpie. În ghid, nu e menționată nici o localitate. Ce reprezintă Craiova asta?

Signalul locomotivei șuieră strident, undeva, în față. Cei trei se priviră un moment pe sub sprâncene. Scundacul își scoase din nou batista neagră și-și tamponă fruntea de două ori.

– Hmm... Sunteți... adică veniți de departe, nu? Și n-ați auzit de Ziua Amintirii. Explicabil, explicabil. Vedeți dumneavoastră, treaba asta se sărbătorește în Regat de foarte multă vreme, în ultima sâmbătă din septembrie. Imediat după ce se încheie recoltatul strugurilor. Ah, strugurii aceia de roșioară de la Segarcea!

– Să lăsăm asta, interveni ușor nervos sașiul. Domnul este un străin, nu cunoaște locurile și nici vinurile. E vorba despre, hmm... o aniversare istorică, să zicem așa. Se scot de la naftalină lucruri intrate în uitare și se țin, pentru exact 24 de ore, în lumina crudă a Realității. Ca și cum s-ar deschide rafturile unui muzeu, către străzile orașului. Numai că, în acest caz, muzeul este toată țara. Înțelegeți?

– Mă tem că nu.

Scundacul ridică din umeri și privi în batistă, de parcă ar fi zărit acolo un gândac scârbos.

– Nici nu ne așteptam, zâmbi el, înțelept. În fine... Venim dintr-un loc și dintr-o epocă în care considerăm că timpul nu este așa, ca un fluviu, cum credeau anticii. Ci mai degrabă ca un mănunchi de nuiele, legate strâns printr-un șnur de energie de o natură specială. În ansamblu, fiecare nuia e posibil să existe, dar ceea ce se vede este mănunchiul. Dacă desfaci șnurul energetic, fiecare nuia devine, rând pe rând, Realitate. Asta numai în Ziua Amintirii, domnule.

Se opri, respiră adânc și ascultă trepidăția cadențată a roților. Apoi le făcu semn celorlalți și-și ridică mânușile de pe genunchi.

– Orașul Banilor, domnilor! După dumneavoastră!

Ușa compartimentului se deschise exact când trenul înțepeni în gară. Cei trei îl salutară cu priviri ușor ironice, își puseră jobenurile pe cap și ieșiră pe coridorul pustiu. Rămas

singur, bărbatul se ridică și deschise fereastra ovală. Un șuierat surd acoperea zgomotele exteriorului și un șuvoi de abur încețoșă imaginea pentru câteva clipe. Privi circumspect către peronul curat, marcat cu benzi de verdeață. Îi văzu pe cei trei coborând unul după altul scara metalică din capătul vagonului, apoi răspunse cu o fluturare a mâinii la semnul făcut de perciunos. Cei trei își săltară gențile negre pe umăr și schițară gestul de a deschide ușa stației. Nu reușiră însă să-l ducă până la capăt și se transformară într-o ceață ușoară, care cuprinse iute întregul peron, panoul de bun-venit, pe care scria cu litere mari „**Craiova – 1894**”, trenul, linia ferată...

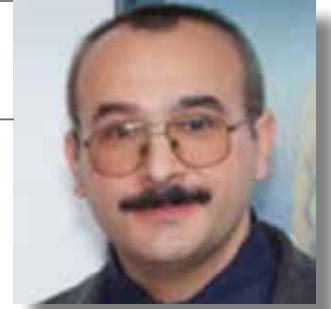
Înghiți în sec și simți că-l trec toate apele. În sfârșit, reuși să deschidă ochii și se clătină amețit în lumina blândă a după-amiezii. De jur-împrejur, câmpia își fremăta valurile de iarbă în bătaia vântului cald venit dinspre răsărit.

Orașul Banilor?! Blestem, de trei ori blestem! De când cumpărase secolul XX patentul călătoriilor personale în timp?

Se strâmbă nemulțumit și, în vreme ce se transforma într-un fuior de ceață, se gândi că rata pentru a treia oară spectacolul Răscoalei de la 1907, numai din cauza unor distorsiuni temporale provocate de paraziți, creați de furtul de tehnologie ai celor din perioadele pre-Cronozofice.

DODO NIȚĂ

RAIUL PE PĂMÂNT

„Comunismul va fi raiul pe pământ!”

I. V. Stalinskaia

Auzi, sân Petre, hai să mai tragem și noi o raită pe Pământul cela, să vedem cum mai mere treaba p-acolo, se adresă într-o dimineață Dumnezeu Sfântului Petre.

– Gata la ordin, preasfinte.

– Da' cu ce se-mbracă ăia jos, ca să ne îmbrăcăm și noi la fel, să nu batem la ochi ?

– Las' pe mine, preaînțeleptule, n-aibi nici o grijă !

Așa se face că, în aceeași dimineață, pe străzile unei metropole din Oltenia, debarcară două arătări, cu adevărat de pe altă lume: cu pletele dalbe fluturând în bătaia vântului și cu bărbile pînă-n brâu, îmbrăcate în niște *jeans* largi și jerpeliți prinși cu cozondraci, niște tricouri marinărești decolorate și cu două cipilici violete, acoperindu-le pletele.

Toată lumea se uita luuung după ei.

– Prealuminate!

– Ce e, bre ?

– Prealuminate, se uită lumea la noi!

– Păi ce-are, bre ?

– Cred că din cauza bărbilor și-a părului.

– Păi uite, mai sunt și alții cu bărbi și plete.

– Da, da' ăia are bărbile negre.

– Și ce propui, să ne vopsim ?

– Ne, să ne radem.

– Unde?

– Am ochit la doi pași o frizerie.

– Păi să purcedem într-acolo.

Intrară în frizerie.

– Ia-n te uită, sân Petre, ce scrie pe toți pereții:

„Nu primim bacșiș!” Oarele ce-o fi asta ?

– Poate c-o-nsemna mai pe boierește „Fumatul interzis”!

– Da-da, să știi c-ai dreptate. Ar cam trebui să punem și noi o inscripție d-asta la poarta raiului, c-ai văzut, care cum vine, aduce la pachete și pachetoaie de țigări, ce-or face cu atâtea, nu știi!

– Pesemne c-așa s-au obișnuit, preadreptule, să nu bată la o poartă fără un pakent în buzunar.

– Dumnevoastră vă tundeți, vă radeți, ce faceți?, interveni bătos și puțin cam iritat un frizer.

– Da-da, ne tundem și ne radem.

– Cum vă tund, tovarășe?

– Aoleu, sări ca electrocutat Sf. Petre, cum poți să-i spui așa, el este Domnul!

– Ce domn, tovarășe, dumneata, pe ce lume trăiești?

După ce se tunseră și se raseră regulamentar, ieșind din frizerie, Dumnezeu îi zise Sfântului Petre:

– Ia-nchipeu-ți, ce-ar fi ca-ntr-o zi, să m-auzi: „Să vină la mine tovarășul Arhanghel Mihail, sau tovarășa Fecioară Maria”!

– Ar fi o chestie. Încotor o luăm acuma?

– Încotro ne-o lumina Dumne... adică nu, c-ă la sunt eu. Iaca, să intrăm într-o librărie, să vedem, cărți de-ale noastre au?

Intrară în librăria centrală. Rafturile pline cu cărți, dar teologice niciuna. Ba, parcă una: „Enigmele miturilor astrale”. O răsfoiră, dar când văzură calculele matematice, se lămuriră rapid: nu era de-a lor.

Se plimbau printre rafturi, când lui Dumnezeu îi scăpă o exclamație:

– Ia-n te uită !

– Ce e, ce e ? întrebă curios Sf. Petre.

– Ce să fie, o carte de-a răspopitului ăla de Creangă.

– Aaaa, da' stai, că mai încolo o să dai peste ale lu' ex-ierodiaconul Ionel Theodorescu. S-a ascuns sub alt nume, crede că nu-l găbjim.

– Las' pe mine, sân Petre, că pe băsmățarii ăștia îi am eu în vedere la Judecata de Apoi...

– Nimic, preasfinte, nici o carte de rugăciune.

– Așa-i, sân Petre, nici una.

– Prealuminate, am o idee!

– Ai o idee? Cum așa?

– Mă mir și eu, preadreptule. Auzi...

– Dintotdeauna.

– ... ia fă o minune acolo, să apară pe un raft întreg numa' biblii, să vedem, le cumpără lumea?

Dumnezeu flutură un pic din urechi, spuse *Tatăl nostru* pe de-a-ndoaselea și minunea se înfăptui: tot raftul se umplu de biblii, dar nu așa, orice bibliie, ci unele aspectuoase, legate în piele neagră și cu două linii aurii încrucișate pe cotor.

Ca din pământ ieși o doamnă, se uită la una din ele, o întoarse pe față, pe dos, se uită la cotor, dădu din cap mulțumită, mai luă două și le puse-n

coș, fără măcar să le deschidă. Doi inși care stătuseră deoparte și o priviseră cu atenție, se repeziră și ei și luară câte două. Asta fu de-ajuns: imediat lumea dădu năvală și într-un minut dispărură toate bibliile.

La casă începu scandalul:

– De unde ați luat, domle, cartea asta, că noi n-am mai văzut-o până acum ?

– Din raft, tovarășă, din raft! Și fă mai repede socotelile, că mă grăbesc.

Plătiră majoritatea, dar când să coboare pe scări, unei doamne îi căzu cartea jos din mână și i se deschise. Aplecându-se s-o ia, citi fără voce: „Fericiți cei săraci cu duhul! A lor va fi împărăția cerurilor!” Deschise cartea la prima pagină și silabisi cu ochii mai-mai să-i iasă prin lentilele ochelarilor : „BIBLI-A”!?

– Asta e curată bătaie de batjocură! Auzi, să ne vândă biblia! Tovarășă, te rog să-mi dai banii îndărăt!

– Ce bani, doamnă, ce bani? Până acușica toată lumea se bătea pe ele, iar acum mi-o dați înapoi? Încă să ziceți mersi, că n-am avut timp s-o băgăm la pungă!

Ceilalți « bibliofili », descoperind cu uimire că se află în posesia unor biblii și nu a cine știe ce ultim roman la modă, porniră să vocifereze, cerând banii înapoi.

– Hai, sân Petre, hai d-acilea, că mă dezgustară de tot necredincioșii ăștia...

– Și cu bibliile cum rămâne, preabunule?

– Lasă-i să se spele pe cap cu ele.

Părăsiră librăria și intrară în supermagazinul din față. Când să se urce pe scări...

– Olelei! Sân Petre, ia uite-te, scările aistea merg singure!

– Da, preînțeleptule, se numesc scări rulante.

– Mă, da' să știi că-s bune. Trebe să punem și noi vreo două în rai, că-i greu al naibii să aburci dealul până la templu!

Și, vreme de un sfert de ceas, urcară și coborâră cu scările rulante, până se luară femeile de serviciu cu măturoaiele după ei.

– Ei, Doamne, și-acuma unè mai merem?

– Merem la biserică, Petre, să vedem și-acolo ce și cum.

Pe drum, Sf. Petre îi atrase atenția lui Dumnezeu asupra unei clădiri maiestoase.

– Ooo, ce minunăție! se miră preasfântul. E mai meseriașă decît templul nostru din rai!

– E clădirea mitropoliei, preînțeleptule. Parcă e scoasă din revistele de anticipație. Nu le tragem o vizită?

– Lasă-i în păcatele lor, sân Petre, c-or fi și ei amărâți. Mai bine zi-i ce scrie în foaia aia, de-o cum-părași.

– Zice de unu', Prunariu, de-a zburat în cer cu o rachetă.

– I-auzi al d... pușchea pe limba-mi! Chiar

așa, sân Petre, dacă am zbură și noi c-o rachetă d-asta, am ajunge-n rai?

– Noi am ajunge precis, prealuminate, că nu ne pricepem să umblăm cu ea, da' muritorii de rând nu pot să ajungă, pentru că cerul lor și cu raiul nostru sunt două universuri paralele, în timp și în spațiu.

– Machea, da' de unde le știi tu, sân Petre, așa de bine?

– Iaca, preamărite, mai citesc și eu în timpul orelor de serviciu, că dreptcredincioșii, după cum știi, nu prea mai vin, mai mult din joi în paști.

– Lasă, Petre, bine faci că te cultivi. C-ai văzut, io cu fizica aista nu prea le am; mai ți-amintești, când am dat legea gravitației, cât m-am canonit? Și era atât de simplu: trăgeam un bobârnac pământului și gata învârteala ...

– Ajunserăm și la sfânta biserică, preînțeleptule! Intrăm, au ba?

– Intrăm, de ce să nu intrăm?

Înăuntru, câteva babe aprindeau lumânări sau dădeau acatiste. Ba nu, într-un colț întunecos, un bărbat între două vârste, cu mutră de gestionar, lucru confirmat și de-o geantă burdușită, se-nchina de zor la o icoană, aruncând priviri speriate în stînga și-n dreapta.

Dumnezeu se înscrie la cuvânt:

– Babele, săracele, tot cu ele ținem raiul!

– Da, prealuminate, da' mi s-a acrit de câte babe am primit în rai! Nu tu o puiculiță de-astea mai tinerele, să simți că trăiești, nimic...

– Pune-ți lacăt limbii, sân Petre, îl muștră Dumnezeu. Uiți unde te afli?

Apăru și preotul. Sf. Petre se supără de-a binelea:

– Ia uite și la fonfăitul și gângăvitul ăsta! Nu-nțelege nici el ce mormăie! D-aia nu vine lumea la biserică! Mai ții minte, Doamne? Pe vremea noastră trăgeau dreptcredincioșii niște cântări de se zguduiau stâlpii raiului!

– Ehe! oftă Dumnezeu, și câte o lacrimă li se prelinse amândorora pe obraz.

Ieșiră.

– Încotro, prealuminate ?

– Plecăm, sân Petre, plecăm, că nu mai e de trai acilea.

Merseră ce merseră, până ajunseră la un bloc cu zece etaje.

– Preasfinte, eu zic să ne aburcăm pe turnul aista. D-aci ne poate lua Arhanghelul Mihail mai ușor.

– Facă-se voia ta, Petre.

Dar când să ia liftul, pauză. Liftul defect.

– Cu ce-am greșit noi, Doamne, să ne pedepsească oamenii așa? se văieta Sf. Petre, urcând greoi scările.

– Așa e, sân Petre, așa e! Las' că le-arătăm noi cu apocalipsa!

– Să ne grăbim, Doamne, să ne grăbim, că ș-aci oamenii sunt gata să ne-o ia înainte!

MAI CRAIOVEAN

Acordarea premiilor a umplut și anul acesta, în această însoțită zi de mai, marea piață din centrul Craiovei. De o parte Grădina Botanică, verde și îmbălsămată, de alta restaurantul „Olimp” cu Monumentul Eroilor din 1996, iar pe laturile opuse Rocada și Memorialul „Dodo Niță”. În vârtoarea celor trei milioane de craioveni prezenți aici, sub soarele mângâietor, piața „Anestin” este parcă neîncăpătoare. De pe bulevarde se revarsă noi coloane de craioveni, veniți să asiste la festivitatea anuală a decernării mult râvnitelor premii. Cei veniți de pe bulevardul Pătrașcu încearcă, cu mare greutate, să străbată lățimea pieței, spre restaurantul „Olimp”, pentru a profita de perspectiva măreață pe care o oferă vastele terase. Pe bulevardul Mirescu încă mai circulă tramvaiele, al căror traseu e degajat de către oamenii de ordine. Este din ce în ce mai greu să circuli, din cauza aglomerației. Chiar coloanele și treptele monumentului Dumitrașcu sunt ocupate de oameni, cățarați până și pe caii de pe fronton. Cei de la centrala atomică Romanești poartă frumoasele lor costume aurii. Dar atâta lume în așteptare are nevoie de mâncare și de băutură. La tarabele cu bragă rece este mare aglomerație, dar nimeni nu va rămâne însetat – bragagioaicele au adus multe butoaie pline cu bragă la două atmosfere presiune. Din loc în loc, pe rogojini, țărani din Cernele și Podari au întins ceapă verde și usturoi, salată și ridichi. Lumea cumpără raci fierți și-i mănâncă cu leuștean verde. Pe bulevardul M.L. Goga se vând lubenițe fără sămburi, aduse de la Ișalnița cu pneumaticul. Oriunde mergi strivești sub tălpi linguri de plastic din cele care se dau mâncătorilor de lubenițe. Subsolul pieței e acum pustiu. În imensa braserie „Amaradia”, iluminată discret, nu este nici o masă ocupată. Nici urmă din aglomerația cotidiană de la librăria „C. Barbu”. De

deasupra se aude larma lumii nerăbdătoare. Peste o oră se vor afla premianții.

Marea tribună este înălțată la capătul dinspre Teatrul Național. Iată, sosesc primii membri ai juriului și își ocupă locurile. Capetele lor rase reflectă puternic lumina blândă de mai. Ca și acum două sute de ani, studenții de pe acoperișul Universității râd și aplaudă. Se activează amplificatoarele de biocurenți și toată lumea vede tribuna plină și aude vocea președintelui care anunță scopul întrunirii și-i prezintă pe membrii juriului. Larma pieței nu scade însă, iar lumea fericită bea bragă și mănâncă lubenițe, ridichi, ceapă verde și usturoi. Profită de această sănătoasă lumină indirectă, mai rămânând patru ore bune până la răsăritul soarelui, când vor trebui să se întoarcă în subteran.

Sunt anunțați candidații și, cu invidie, oricine îi poate vedea acasă, tolăniți între soții și copii, mănâcând lubenițe și bând bragă rece. Anul acesta sunt numai trei domenii de premieră: pentru stil de viață BDSF, pentru vitejie în înfruntarea vechiului și pentru cele mai nostime confuzii, gafe și calamități provocate. Pentru timpul rezervat emisiunilor BIO și

pentru armonie conjugală nu sunt premii, candidații nereușind să atingă minimul punctajului la probe.

Pentru stil de viață BDSF sunt doi candidați:

– Matei Zugravu, care și-a uitat cheile casei la restaurantul „Moara cu Noroc” și s-a întors să le caute sub lumina soarelui, înfruntând oamenii de ordine și pericolul de bronzare. La întoarcere și-a surprins soția în brațele chelnerului care găsisse cheile.

– Marian Costache, care a cultivat fasole într-un ghiveci de flori și, cățărându-se pe lujere, a pătruns în biblioteca „M. Ghiță” de unde a sustras o carte de critică pe care a dat-o spre documentare paznicilor de la Memorialul „Dodo Niță” care, ador-

de pește prăjit la tarabele din sudul pieței. Asaltul publicului asupra acestei zone face posibilă pătrunderea mașinii cu pește prăjit prin partea de nord, pentru a aproviziona tarabele din centrul pieții. Mașina reușește să părăsească piața înaintea răspândirii veștii și, într-un sfert de oră, toată lumea este mulțumită iar vânzarea peștelui prăjit atrage după sine și creșterea vânzării salatei, a ridichilor și a leușteanului. Bragagioaicele trag butoaiele pline mai aproape, pândind terminarea peștelui.

mind, au făcut posibilă sustragerea, de către același Marian Costache, a fiselelor de la toate automatele din hol. Cu fisele, M.C. și-a cumpărat o trusă de chei și acum toată lumea așteaptă cu sufletul la gură următoarea ispravă.

Pentru vitejie în înfruntarea vechiului sunt tot doi candidați:

– Petrică Zaiet, care s-a căsătorit de opt ori cu aceeași femeie numai pentru a demonstra inerția aparatului nostru funcționăresc. A anunțat că, după toată această publicitate, va încerca și a noua oară.

– Mitu Bălăceanu, care l-a înfruntat în public pe Mirescu, traversând bulevardul care poartă numele acestuia prin loc nemarcat. A suferit numai patru accidente ușoare iar de pe patul spitalului din Podari promite o nouă înfruntare, mai spectaculoasă.

Pentru cele mai nostime gafe sunt, de asemenea, doi candidați:

– Sandu Vasilache care, trebuind să convoace lectoratul cu părinții elevilor, a reușit să-l facă să preia nota telefonică pe pensionarul Ion Suci, formând greșit numărul.

– Pionierul Lăzărică Oance care l-a urmărit, pe bulevardul M.L. Goga, între intersecțiile Sărarilor și Lăpușului, pe biciclistul Marin Oarză, strigându-i „tată!” încât acesta, din cauza excesului de viteză, a intrat sub roțile tramvaiului oprit în stația Aviatorilor.

Prezentarea candidaților coincide cu aducerea

Oricum, cei din piață vor vota primii. Cum votul este nelimitat, se așteaptă să voteze 8,5 milioane de craioveni începând de la vârsta de 3 ani. Iată, se anunță 8,7 milioane de alegători. Începe votarea. La primul domeniu, Matei Zugravu primește 4,4 milioane de voturi, iar Marin Costache 4,3 milioane. Câștigătorul râde, se agită, mulțumește publicului. Soția și chelnerul îl acoperă cu sărutări. La al doilea domeniu, Petrică Zaiet primește 1,6 milioane, iar Mitu Bălăceanu 7,1 milioane de voturi. Câștigătorul lasă cărjele și sare, agitându-și mâinile. Ceilalți bolnavi fac tumbe, latră și miaună. La domeniul al treilea, Sandu Vasilache primește 0,9, iar Lăzărică Oance 7,8 milioane de voturi. Câștigătorul zâmbește cuminte între părinții înduioșați.

În piață publicul este în delir. Se înalță urale, se ridică halbele cu bragă. Ca în fiecare an, juriul premiază pe alegătorul anonim. Nu i se comunică numele, însă toți îl vedem între colegi, îmbrăcat în frumoasa uniformă roz a lucrătorilor de la reprogafia Universității. Ridică halba în cinstea tuturor și salută cu respect spre statuia lui Eugen Negrici. Piața este animată de o profundă dispoziție. Până la răsăritul soarelui mai sunt două ore, în care timp craiovenii vor rămâne să petreacă pe iarba verde a pieții, consumând produsele aduse de municipalitate, cântând, răsând și dansând în lumina caldă de mai. Este chiar scopul concursului anual, dotat cu premiile „Valentin Iordache”.

VIOREL LAZĂR

(1951-2014)

Viorel Lazăr – scriitor român, animator de SF, profesor de biologie, inspector școlar, director al Școlii Ecologice „Sfântul Ștefan” din Craiova. A absolvit cursurile Liceului Teoretic din Bechet (1970) și pe cele ale Facultății de biologie (ale Universităților din Brașov și Craiova, 1974). Doctor în biologie, din anul 2005. Creatorul Școlii de Week-End și al Școlii pe roți, în județul Dolj. Fondator al revistei „Genensis” (a profesorilor de biologie), al revistei pentru elevi „Vocea T” și al Festivalului de film „Lumina Verde”. Fondator al cenaclului SF pentru copii „Vladimir Colin” (afiliat la Casa Pionierilor din Craiova).

Opera literară: „Caruselul timpului – Povestiri de azi pentru copii și părinți” (2010), „Încotro?” (roman, 2011)

Există oameni pe care îi uiți la cinci minute după ce i-ai cunoscut. Sunt așa-numitele cunoștințe întâmplătoare, pe care le faci stând la o coadă, călătorind alături de ele într-un compartiment de tren sau așteptând, nervos, la ușa vreunui cabinet medical.

Există oameni pe care îi ții minte, fără să îți dorești asta în mod intenționat, vreme de zeci de ani, deși nu au reprezentat mare lucru pentru tine, la momentul în care i-ai cunoscut. Memoria îi fixează, ca pe niște insecte într-un bob de chihlimbar, și îi scoate la lumină, atunci când te aștepți mai puțin, cu o claritate de detalii trecute care te uimesc și te fac să te întrebi adeseori de ce se întâmplă așa, când persoane la care ai ținut cu adevărat rămân, cumva, încețoșate, în rama amintirii.

Și există, în fine, o a treia categorie de oameni, cei care au impresionat profund pelicula vieții tale prin faptele, gândurile și activitățile pe care le-ați derulat în comun și pe care nu ai puterea să

le uiți nici măcar dacă ți-ai dori în mod expres acest lucru. Pentru că memoria funcționează asemenea unei oglinzi magice, căreia ucenicii vrăjitori care-i suntem nu-i cunosc decât vag de tot secretele și, atunci, cu cât noi ne vom strădui mai mult să o determinăm să opacizeze anumite lucruri ale trecutului, cu atât mai mult se va încăpățâna (în virtutea unor lucruri știute numai de ea) să le țină la vedere.

Viorel Lazăr este o persoană care, pentru mine, intră în această de pe urmă categorie. Pentru că și el și eu aparțineam, la vremea la care ne-am cunoscut, mediului SF (el înființase și condusesese cenaclul „Vladimir Colin”, la Casa Pionierilor din Craiova, iar eu fusesem președintele cenaclului „Henri Coandă” al Casei de Cultură a Tineretului), ar fi fost de presupus ca întâlnirea noastră să fi fost generată de acesta. În mod surprinzător, nu s-a întâmplat însă așa.

Ne-am cunoscut în luna noiembrie a anului 1999. Pe atunci, conduceam Școala de Jurnalistică, aflată în custodia DTS Dolj, și aveam printre cursanți mulți elevi din clasele terminale de liceu. A

bătut la ușa biroului care ținea loc de secretariat și a intrat. Parcă-l văd și acum: un bărbat subțire, deosebit de elegant, cu părul des și vag încăruntit dat pe spate, în stil eminescian. Era îmbrăcat într-un pardesiu negru și purta la gât un șal mare, alb. Și-a lăsat mapa pe un scaun și mi-a întins o mână energică.

– Viorel Lazăr, s-a recomandat, profesor la Liceul „Titulescu”. Cred că avem o problemă comună.

Povestea era scurtă, dar deosebită: înființase un club al elevilor pasionați de jurnalistică, Clubul T, prin intermediul căruia edita o revistă, „Vocea T”. Dorea să primesc câțiva elevi din club, ca să se școlarizeze în domeniul presei, într-o manieră mai profesională. Își propusese să depășească granițele liceului cu revista și să o facă o publicație a tuturor liceenilor din Craiova. Am discutat un timp asupra unor detalii birocratice, apoi mi-a mulțumit pentru înțelegere și a plecat. Vreme de un an, nu ne-am mai văzut deloc. Primeam, uneori, semnale de la el, prin elevii pe care îi trimitea să se școlească. Și am crezut că asta a fost tot.

Apoi, într-o toamnă arie din anul 2000, au reînceput școlile și întâmplarea a făcut ca propriul meu fiu, Cristian, să fie repartizat după examenul de capacitate la Liceul „Nicolae Titulescu”. Evident că l-am însoțit la deschiderea festivă, împreună cu soția, ca să-l ajutăm să treacă peste șocul emoțional al despărțirii de casă. Și nu mică mi-a fost surprinderea să constat că prima persoană cu care m-am întâlnit în curtea liceului, unde urma să aibă loc festivitatea, a fost Viorel Lazăr. Era foarte îngrijorat, pentru că nu găsea un *boboc*, care să susțină un cuvânt de deschidere (se ocupa personal de deschiderea oficială, în calitate de director cu probleme de tineret al liceului). M-a rugat să îl ajut, așa că am vorbit cu Cristi și i-am încropit în pripă un plan de idei pentru discurs. Totul a fost în regulă, în cele din urmă, iar el m-a căutat, la sfârșit, ca să-mi mulțumească și să-mi promită o cafea. Și, de aici, a pornit practic o prietenie lungă și foarte fructuoasă în plan creativ, care s-a retezat în toamna anului 2014, când prietenul meu a trecut Marele Prag, către o lume mai bună. De la o cafea, pe care a dat-o în chiar săptămâna următoare, în biroul său strâmt de la etajul al doilea al liceului.

Aici, am pus la cale, odată cu trecerea anilor și cimentarea unei strânse prietenii, planuri pentru activități atât de numeroase și de o asemenea amploare, încât azi, când mă opresc câteva clipe, din marea fugă a zilelor, și rememorez cele petrecute, mi se par ireale și parcă duse la îndeplinire de către alte persoane, nu de noi înșine. În spațiul acela îngust, plin până la refuz de pupitre, dulapuri, birouri, computere, cărți, reviste și dosare, am plănuțit cum să restructurăm asociația de jurnalism pe care o conduceam și cum să o deschidem și spre problemele de mediu (așa s-a născut Asociația Tinerilor pentru Jurnalism și Protecția Mediului),

aici am redesenat structura revistei *VOCEA T*, aici am pus la cale participările la Academia de Vară *ATLANTYKRON*, aici am desenat primele acțiuni ale Școlii pe Roți și pe cele ale Școlii de Week-End (proiecte derivate din cel al Academiei). Și, mai ales, aici am gândit, am cules, am corectat, am editat și am machetat *Almanahul VOCEA T*, o publicație de suflet pentru amândoi, deoarece combina în sumarul ei cele mai bune materiale scrise la revistă de către elevi, de-a lungul anilor, cu proze SF, un domeniu în care amândoi ne făcuserăm ucenicia cu ceva ani în urmă și pe care îl îndrăgeam în mod *a priori*.

Cea mai complicată și mai disputată colaborare a fost aceea a realizării unui număr special din *Vocea T*, dedicat în întregime activității de creație SF și non-SF din cadrul Academiei *ATLANTYKRON*, din anul 2004. Începuse luna septembrie și se apropia deschiderea noului an școlar. Ne aflam în biroul de la etajul al doilea, într-o dimineață cu burniță rece și încercam să punem la punct programul pentru Școala de Jurnalistică. Brusc, s-a oprit din sortarea unor materiale vechi, pe care dorea să le arunce, ca să elibereze niște rafturi, și mi-a spus că știe exact ce ne lipsea pe vara care tocmai se încheiase: o nouă revistă, care în felul acesta ar fi ajuns la numărul 48. Numai că redacția fiind formată din elevi se afla încă în vacanță, i-am reamintit eu.

– Dar noi suntem aici, a răsufla el. Și avem exact subiectul care ne trebuie pentru un număr întreg: insula *Atlantykron*, cu toate minunile care s-au întâmplat acolo, în luna august. Și, culmea întâmplării, cred că am și posibilitatea de a găsi o finanțare pentru ea. Cu condiția să apară până pe 15 septembrie.

Toată nebunia a durat trei zile: am scris articolele, le-am corectat, Mihaela Lazăr (fiica sa, studentă pe atunci) le-a machetat,

am dus materialul în tipografie și, pe 14 septembrie, toate cele 500 de exemplare ale numărului erau aduse, în pachete de câte 50, și depozitate pe podeaua biroului. Nu mai făcusem niciodată o revistă în numai 3 zile. Și, mai ales, una atât de pretențioasă: care să surprindă activitatea a aproape 300 de oameni, izolați timp de 10 zile pe o insulă sălbatică, de pe Dunăre. Stăteam fiecare pe câte un teanc legat cu sfoară, sorbeam din cafeaua rece și comentam fericiți, diferitele aspecte ale muncii de redacție, care ajunsese o revistă ce avea să stea la baza *Almanahului Anticipația – Atlantykron 25* (cel care urma să apară în vara anului 2014). O revistă de numai 4 pagini, care surprindea, pentru prima dată în istoria de 13 ani (pe atunci) a activităților pe insulă, cronologia în date și cifre statistice a implantării SF-ului în acest colț uitat de lume și de civilizație, precum și prima hartă a insulei, realizată după măsurarea cu sfoara a dimensiunilor ei în acel an, de către Viorel Lazăr și soția sa, Lidia Lazăr, într-un august sufocant și bântuit de hoarde de țânțari.

Despre Viorel Lazăr ar fi încă foarte multe lucruri de spus și de scris. Pentru că s-a manifestat ca un spirit enciclopedic, doritor să facă din toate câte ceva, în mod special în domeniul pedagogiei. Dincolo de meseria de profesor (de biologie), dincolo de funcția de inspector școlar pe care a îndeplinit-o timp de opt ani, dincolo de scriitorul care s-a ascuns cu modestie sub nume de împrumut (Dan V. Mihaiu), de animatorul care a adus mereu un suflu optimist în relațiile cu oamenii... a rămas amintirea. Amintirea unui spirit extraordinar, a unui zâmbet extraordinar și a unei obsesii verbale: „Nu există nu se poate. Îți trebuie numai puțină bunăvoință.”

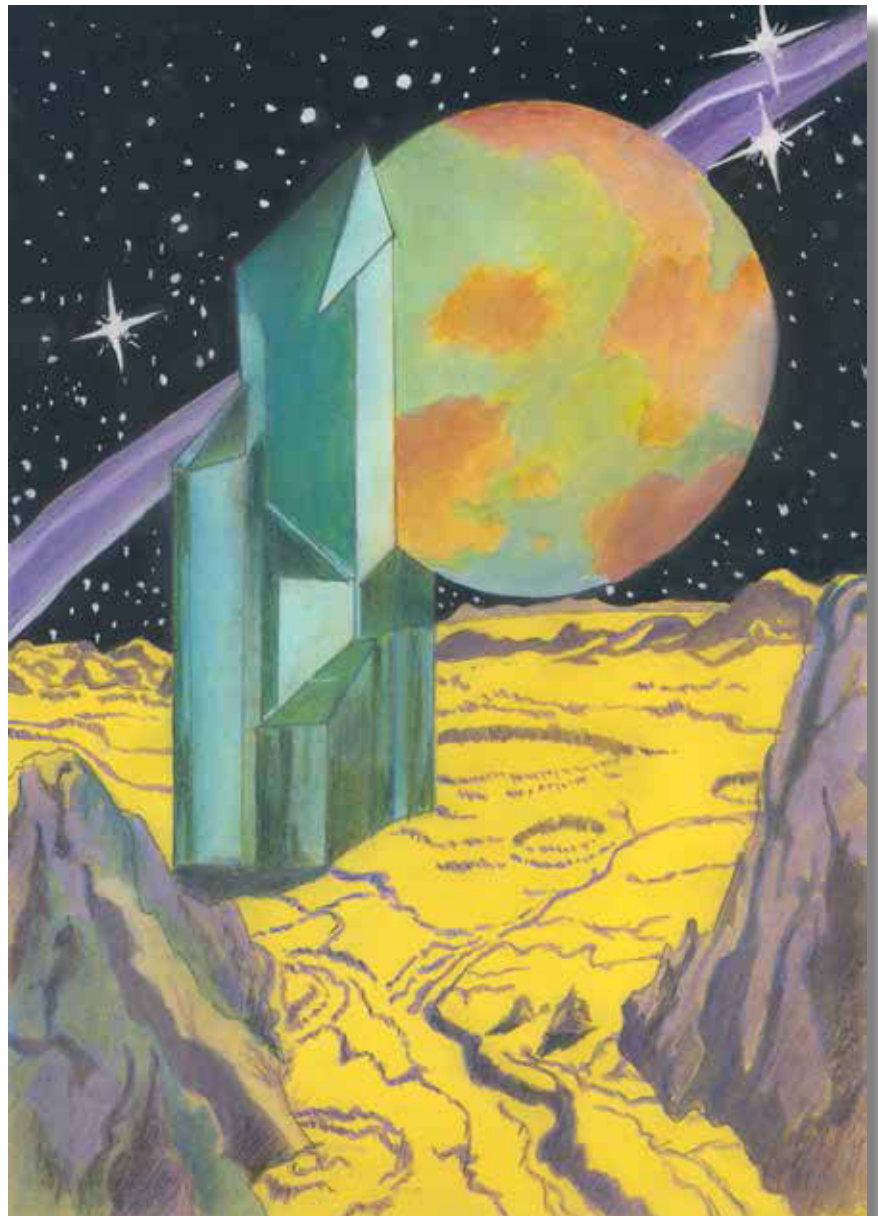

ÎNTOARCEREA ACASĂ

A fost ziua în care Maria s-a sinucis a patra oară, împrevizibilă cum o știți; Maria care, mergând, lăsa, în loc de urmele pașilor, pete diafane de singurătate. Au găsit-o cu o floare roșie înfipă-n piept, pe cărarea grădinii, în timp ce eu, în cealaltă parte a casei, murmuram: ia nu te mai tot sinucide, parcă ți-ar fi frică de trupul tău și de sufletul ăsta, de oameni, de case, de pământ și de cer, ia nu te mai tot sinucide, zău, ești desuetă – și cine înțelege de ce o faci, întâi să-ți tai venele cu solzii peștelui placoderm pe care l-am găsit într-o stâncă, apoi să mănânci pagina aia otrăvită din ziar în care scria despre activitatea guvernului, apoi să te arunci în tine însăși de la etaj – morți care mai de care mai atroce, abia ai fost salvată, știi bine, aș vrea să te mai învăț și altceva; iar ea mă asculta aproape indiferentă și asta mă durea, căci investisem în ea o serie întreagă de gesturi, tot atât de multe câte fac mâinile unui zidar care construiește o catedrală; mă durea, dar mă bucuram că, totuși, ascultă ce spun și nu știam că, în vreme ce eu îi vorbeam astfel, în partea cealaltă a casei, ascunsă și liberă, Maria tocmai fusese descoperită cu pieptul străpuns de floarea roșie și catifelată. Iar acum, când mă apropii din nou de casă, nu fac decât să-mi aduc aminte.

Deschid ușa și las privirea să se înce în covor laolaltă cu tălpile pantofilor sport, apoi ochiul mă depășește, o ia înainte căutându-mă, căci venisem într-o fugă de la gară fără să reușesc să mă ajung din urmă, dar în hol nu e nimeni, ba nu!, e bunicul și o minge mare, roșie care explodează de afară, din careul ferestrei deschise și-l lovește pe bunic în umăr; apoi obiectul elastic sare lovind zidul, murdă-

rindu-l și împrăștiind stropi minusculi și fragmente fine de tencuială în raza aurie a soarelui acelei amieze poleite de toamnă. Seara n-am mai plecat la cinema, rula un film cu pirați, iar eu am simțit o panică de nedescris când personajul principal e rănit și începe să curgă sânge. I-am spus tatei „vreau la w.c.”, el a înjurat că mă găsisem tocmai atunci, am ieșit, am stat la cabină socotind cât durează până-și rezolva problemele eroul de pe ecran, apoi totul a trecut și, târziu, mi-am spus că nu pot să văd oameni morți sau răniți fără să mi se zbârlească gândurile, dar nu eram

decât un idiot de copil sensibil, un mare idiot de copil. Dimineața a fost același soare de ieri și mi-am adus aminte că nu putusem să văd filmul, că fusesem pedepsit pentru mingea aia și că visul fusese, probabil, avertismentul cuiva. Atunci i-am spus Mariei: nu mă face să mă cred, lângă tine, bărbat, nu mă face să fiu murdar și gelos: ți-aș mușca buzele alea, te-aș mângâia și ți-aș vărsa în mine inima ta. Tot răul din ea s-ar amesteca intim cu tot răul din inima mea și ne-am face atunci o baltă murdară în care să reflectăm stele. Când te apropii de mine simt poftă ciudată: mi se face să fac din apă vin și să umblu desculț pe mare. Tu semeni unui mit bogat și sălbatic, tu ești paloarea crudă a dimineților de duminică. Nu mă face să te iau în brațe și să te sărut, căci te-aș îmbrățișa cu sângele și te-aș săruta cu marginea unei lumi. Nu te face femeie, nu mă face bărbat. Așa am rugat-o atunci, sub cerul transparent al duminicii misterioase – și nu m-a ascultat, privea la crengile copacilor și pipăia netedul gazonului, iar ochii mei se brăzdau de crengi și palmele mele simțeau fantoma ierbii, ca și când eu aș fi trăit deodată prin ea.

M-am grăbit să deschid ușa și să trec în camera de oaspeți unde m-am plimbat, o vreme, nestingherit pe lângă fratele meu care desena odinioară ceva pe-o planșă. Nu eram nici acolo, dar auzisem ușa spre dormitor închizându-se și voiam să dau binețe tuturor – umbrei ciresului, mai ales, și cărților așezate în teancuri groase pe lângă birou și pe rafturile înșirate de-a lungul pereților formând o uriașă bibliotecă improvizată. Hei, tineri, am râs, vă aduceți aminte? Fiul risipitor s-a întors din literatură pe jos – hai, aduceți-vă aminte, știți despre ce vorbesc, sunt o sinteză de-ntâmplări petrecute și iar petrecute, sunt sintagma vechilor voastre erori, n-am uitat nimic – doar să plâng la filmele indiene și să râd la filmele lui Chaplin –, hai să vă arăt inima mea, mâinile și picioarele, ochii și pălăria veche, le recunoașteți? Afară luna se făcuse roșie, era eclipsă, iar tu, Maria, stăteai pe veranda înaltă și mă priveai prin lunetă în loc să privești cerul. Un lunatic!, strigasei. Am dat din umeri, eu nu pot să iert, nu pot să uit, căci altfel ce anume ne-ar mai diferenția? Odată ai pretins că sunt împrăștiat, că mă ofer pe nimic, că arunc în fața porcilor mărgăritare. Eram elev, tu nu știi, frățior cu planșe-n față, munceam zilier pentru bani, eram mai modest ca azi, n-aveam nevoie decât de un aparat de fotografiat – o!, unde sunt fotografiile de odinioară?... – , un alt mod de-a vedea decât cu ochiul, un alt mod de-ați aminti decât cu memoria; aveam prieteni cărora le recitam din Esenin și speram că într-o zi voi putea fotografia poezia și esența ei, așa mi-era felul pe-atunci iar oamenii se prefăceau că mă-nțeleg – eu așa cred azi, că doar se prefăceau; și, în timp ce închideam ușa spre dormitor, mi-am mai spus: am trăit asemenea lucruri încât nici ție, Maria, nici altcuiva nu-i mai este permis să-și contopească

simțurile cu mine așa cum am făcut-o sub cerul duminicii de-atunci.

M-am lăsat în fotoliu cu gândurile împrăștiate pe jos ca un teanc de reviste; tu îți pusesei pe trup o cămașă roșie ca focul și eu îmi puseseam o cămașă albastră. Tu mă priveai cu ochi care ardeau, iar eu te priveam cu închipuirea care ardea mai tare. Tu ai apucat un foarfece și te-ai apropiat de mine, ai prins cămașa albastră și ai decupat din partea stângă o bucată de pânză în forma inimii. Mi-ai pus-o în palma care pulsa, împreună cu foarfecele. Eu ți-am prins cămașa cea îndărătnic roșie și, de peste sânul tău stâng, am decupat o inimă de pânză. Ai spus: păstrează inima asta roșie, să-ți amintească de noi în zilele multe în care vom fi altceva. Ți-am spus: păstrează inima asta albastră a mea; nu e roșie, căci demult sângele meu curge într-o altă inimă, undeva, departe, într-o inimă îndărătnic roșie pe care poate că nici n-o bănuiești să fure într-atâta un sânge străin. Acum a rămas în ea numai un lac albastru, adunat din lacrimile scurse pe versanți...

Pe-atunci mă chinuia o îndoială pe care am vrut să ți-o transmit ca să nu ne sperie fericirea noastră.

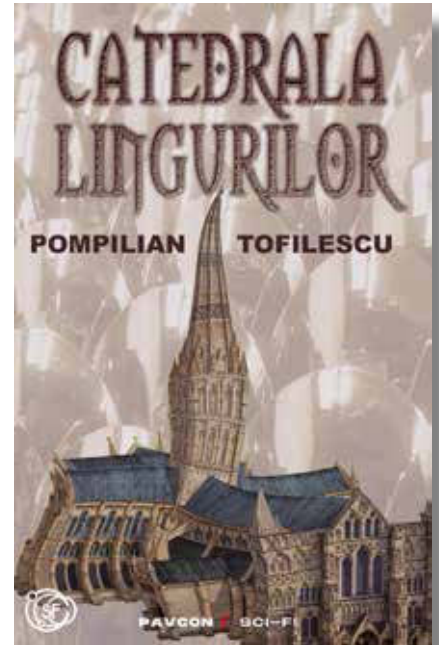
Totul în casă era trecut, în afară de camera pe care tata o construise în lipsa mea. Totul în casă devenise foarte târziu: pe ușa deschisă din dormitor au năvălit fluturi uscați de toate mărimile; ei se prelinseră prin aer către mine, apoi mă traversară și se pierdură undeva în spate. Acum o puteam zări pe Maria așa cum o găsisem moartea și am lămurit în sfârșit un amănunt care mă obsedase luni întregi: deși privea spre ușă și părea că mă cheamă, am avut atunci senzația stranie că nu pe mine mă văzuse; mă chema, dar nu fusesem chemat eu, ci altcineva; iar acum, uitându-mă bine, am înțeles în sfârșit că ea privise înainte, prin timp, la cel care azi deschide această ușă, la mine, cel din târziu; acum, din toată Maria nu mai puteam zări decât ochii – și nu cum îi zărisem atunci, reci și străbătându-mă odată cu stolul de fluturi uciși, ci vii și deodată înțelegători și cuprinzători de adevăr cum îi știusem demult. Ea murea acolo deși știam că dincolo, în grădină, din pieptul Mariei crește lujerul unui trandafir. Ia inima mea, o inimă roșie...

M-am ajuns, în sfârșit, din urmă, abia înainte de a apăsa clanța ușii care se deschidea către camera nouă. Am intrat în mine ușurat, totul devenise firesc, iar camera nouă nu mai presupunea umbre, nu mai aducea cu sine trecutul și neliniștea anilor care-au fost. Acolo era doar viitorul, lucruri care se vor întâmpla și vor rodi noi și noi întâmplări...

Am deschis ușa și m-am dat la o parte din calea aerului rece și igrasios, m-am strecurat printre moleculele lui să privesc podeaua goală de ciment și firele albicioase ale păianjenilor tineri.

SCRIITORI CRAIOVENI LA EDITURA „PAVCON”

In anul 2016, observând reprezentarea „subțire” a autorilor români pe mica piață a literaturii SF din țara noastră, Constantin D. Pavel a hotărât să-și pună în valoare calitățile de antreprenor și pasiunea pentru SF (a lucrat, la începutul anilor '90, la revista CPȘF – *Anticipația*, vreme de 7 ani) și a lansat, la Editura „Pavcon”, o nouă colecție, cu scopul declarat de a promova exclusiv literatura SF românească. De altfel, sloganul său, afișat în fiecare volum editat, este „Citește românește!”

Trei ani mai târziu, observând că există un interes real pentru literatura SF românească, Cătălin (cum îi spun prietenii) Pavel a decis să editeze și o revistă periodică de science-fiction. A constituit un colectiv de redacție, format din scriitori SF din regiunile reprezentative ale țării, l-a numit pe scriitorul Aurel Cărășel redactor-șef și a publicat primul număr al revistei CSF – *Colecția Science-Fiction* în aprilie 2019.

Publicația are formatul de carte, între 100-160 de pagini și următoarele rubrici: «Editorial», «Proză SF», «Fantastic», «Lirică SF», «Vintage SF», «Science», «Interviurile CSF», «Criptozoologie», «Lumea BD», «Critică SF», «Dicționar de autori SF». Apare din două în două luni și a ajuns deja la numărul 21, fiind disponibilă peste tot în lume, în format tipărit.

Craiova a fost multă vreme o adevărată pepiniere de talente literare, grupate în special în jurul celor două cenacluri de literatură SF, „Henri Coandă” și „Victor Anestin”.

În Cetatea Banilor au fost editate revistele *Omicron* (anii '70), *Orion* (anii '80), *467* (anii '90), dar și (cam în aceleași perioade), nu mai puțin de trei antologii craiovene și una națională. În plus, autorii craioveni au fost nelipsiți din paginile almanahului *Anticipația*, precum și din cele ale antologiilor naționale editate la București.

Din păcate, nemaiavând de bușeuri pentru producțiile lor literare, existând și o anumită doză de dezamăgire, marea majoritate a autorilor craioveni, cu excepția notabilă a lui Aurel Cărășel, au renunțat să mai scrie.

Din fericire, editorul Constantin (Cătălin) Pavel a apărut la timp pentru a-i scoate din letargie, pe unii chiar din uitare, și astfel, numeroși autori craioveni (și olteni) au putut să publice liber în paginile revistei CSF, dar și numeroase volume personale.

Acest lucru va fi exemplificat în cele ce urmează.

În fiecare număr al revistei CSF este publicată câte o povestire mai lungă sau o nuvelă. Iată-le pe cele semnate de autorii craioveni:

- *Prisaca*, de Mircea Liviu Goga – CSF nr. 5/ 2019 (MLG semnează și desenul copertei!)
- *Flaaf*, de Aurel Cărășel – CSF nr.6/ 2019
- *Zbor de inger*, de Aurel Cărășel – CSF nr. 10/ 2020
- *Ondinele Atacama*, de Aurel Cărășel – CSF nr. 12/ 2020
- *Catedrala lingurilor*, de Pompilian Tofilescu – CSF nr. 14/ 2021
- *Jocul de-a amurgul*, de Daniel Ninoiu – CSF nr. 20/ 2022

Cu proză scurtă îi găsim pe Victor Martin, Mihai Dumbravă, Roxana Brâncianu, Aurel Antonie, Ion Ilie Iosif, Dodo Niță, iar cu poezie pe Julien Caragea.

În paginile revistei putem să citim interviuri cu trei dintre autorii craioveni: Aurel Cărășel, Marius Ghergu (care a desenat vignetele ce însoțesc titlurile rubricilor, încă de la nr. 3!) și Dodo Niță (titlularul rubricii «Lumea BD»).

Proze scurte găsim și în antologiile editate anual, începînd cu 2018, de Editura „Pavcon”. Ele sunt semnate de autorii menționați mai sus, cărora li se adaugă Viorel Pîrligras și Mihai Cranta.

Dar poate cele mai importante de menționat sunt romanele și volumele de povestiri apărute în Colecția de carte „Science-Fiction” a Editurii „Pavcon” (peste 150 de volume apărute deja) semnate de autorii craioveni.

Astfel, Mircea Pospai a publicat aici romanul *Casa din altă viață*, Aurel Antonie Castelul, iar Mihai Cranta *Păstrătorul*.

Daniel Ninoiu a publicat romanele *Erezia egumenului Glicherie*, *Incredibila aventură a cuviosului Achim*, *Manuscrisul Episcopului Petronius* și volumele de povestiri *Iarna Păscălierului* și *Poveștile neobișnuite ale unor oameni obișnuți*, majoritatea încadrându-se într-un nou (cel puțin în țara noastră) gen literar: „religious-fiction”.

Mircea Liviu Goga a publicat romanele *A doua Lună a Pământului*, *Insula pescărușilor*, *Târgu Jiu '59*, precum și volumele de povestiri *Artefactul*, *Fiara*, *Învățătorul*, *Noapte cu vampir și steag*.

Victor Martin a semnat romanele *Noaptea orașului ilustrat*, *Parlamentul*, *Elogiul muncii de partid*, *Can și ideea*, precum și volumele de povestiri *Oameni goi pe străzi* și *Egal cu tine însuși*.

Volume de poezii semnează Julien Caragea – *Duminici post-restant* și Pompilian Toftescu – *Numărul 57*. Pompilian a mai publicat la Pavcon volumele de povestiri *Lupi și mere stricate* și *Catedrala Lingurilor*.

În ceea ce mă privește, am publicat la „Pavcon” volumul 2 din seria *Europa benzilor desenate* și, în curs de apariție, și o *Panoramă a benzii desenate românești* – în 22 de interviuri.

Cel mai prolific scriitor promovat de „Pavcon” rămâne însă profesorul Aurel Cărășel. El a publicat aici câteva zeci de volume SF:

- *Saga Golia* – un ciclu de 11 volume cu povești fantasy, cum nu s-au mai scris la noi;

- *Istoria Aristotelică a Viitorului* – 6 volume: *Scurtă istorie a viitorului aristotelic*, *Steaua fulgurantă*, *Saurianul de metan*, *Omul cu masca de combat*, *Nova Sol* și *Criza antropos*, un ciclu de scurte povestiri science-fiction care acoperă peste 25.000 de ani din viitorul omenirii;

- *Creație de tranzitare*, o trilogie despre cucerirea Lunii: *Bacteria nemuririi*, *Cârligul spațial* și *Poarta nemuririi*.

- Ciclul de romane *Ținuturi imaginare în Regatul român – 1938*: *Atacați Legiunea!*, *Lichidați-l pe Rommel!*, *Umbra Regelui*, *Corabia scufundată*;

- Romane de sine stătătoare: *Marginea Curcubeului*, *Vânătoare de noapte*, *Marile migrații* – Craiova, *Vremea întoarcerii*;

- Volumul de povestiri: *Cumulonimbus pe cerul Atlantidei*;

- Cărți de exegeză: *Imaginarium – o istorie tematică a literaturii science-fiction*, *Dicționar de enigme și mistere*;

- Cărți de memorialistică: *Oameni pe care i-am cunoscut în minunata lume a imaginarului* (2 volume), *Atlantykron – lunga vară fierbinte*, *Mirajul neștiutului sau cronica vieții unui intelectual* – George Lazăr.

Foarte interesant și inedit în literatura română este și demersul lui Aurel Cărășel de a continua sau completa opere clasice ale unor mari scriitori români. El semnează astfel, în colecția „Clasici renașcuți”, patru volume: *Avatarii faraonului Tla* (Mihai Eminescu), *Și-n-odată ca niciodată* (Ion Creangă), *Paznic la Hanul lui Mânjoală* (I.L. Caragiale), *Minunile Sfântului Sisoie* (George Topârceanu).

Însumate, rezultă un total de 40 de volume (din care doar câteva sunt reeditări) publicate în numai 5 ani. Cel puțin din acest punct de vedere, adică al vastității și diversității operei sale, singurul autor cu care se poate compara Aurel Cărășel, păstrând proporțiile, este Isaac Asimov.

Și, din ce planuri editoriale are „Pavcon” pentru următorii ani în ceea ce privește literatura SF românească, scriitorii din Oltenia ne vor încânta cu o mulțime de noi opere literare.

„SCURTĂ ISTORIE” A LITERATURII SCIENCE-FICTION ROMÂNEȘTI, CU O OCAZIE „ANIVERSARĂ”

Gheorghe Săsărman a împlinit pe 9 aprilie vârsta de 81 de ani. Aleg, din opera mult mai întinsă a acestui autor destul de prolific, următoarele patru cărți: *Oracolul* (Ed. Tineretului, 1969), *Himera* (Ed. Albatros, 1979); aveam un exemplar în casă și este una dintre primele cărți de literatură SF pe care le-am citit în copilărie, poate chiar prima, dacă-l exceptăm bineînțeles pe Jules Verne, nu-mi mai dau seama exact, romanul *2000* (Ed. Eminescu, 1982) și, poate în primul rând, volumul *Cuadratura cerului* (*Fals tratat de urbogonie*), printre cele mai atipice și originale cărți din literatura română, „ficțiuni speculative” și intelectuale – „arhitecturale”, le-am putea zice – cum nu sunt altele la noi.

Cartea are trei ediții: prima, cea din vremea comunismului, una „cenzurată”, ediție de care nu dau și nu o găsesc sub nici o formă, apoi cea de la Editura „Dacia”, din 2001, prima „integrală” a manuscrisului, în sfârșit reeditarea de la „Nemira”, din 2012, în colecția-etalon de „reluări” SF, *Maeștrii SF-ului românesc*, îngrijită la această editură, pe parcursul anilor 2010, de către redactorul de carte Dana Ionescu). Sunt piese esențiale ale SF-ului românesc, „așa cum îl știm” până acuma.

Alături, în primul rând, de Mircea Oprea (79 de ani pe 25 octombrie) și Voicu Bugariu (83 de ani pe 6 iulie), Săsărman (arhitect de profesie, cu cărți de referință și în acest domeniu) constituie generația „șaptezecistă” a genului în România (au debutat cu toții spre sfârșitul anilor '60, dar se afirmă pe

deplin în această decadă „de tranziție”), un fel de „verigă de legătură” între scriitorii deja „clasici” ai anilor '50-'60 și așa-numitul „nou val” care va urma (va „exploda”, mai exact) în anii '80, ultima decadă a comunismului românesc („ultimul bal”, cum suna titlul-epitaf al unui film de pe-atunci).

Ca o paranteză, putem încerca această periodizare a „vârstelor” literaturii SF românești (fără a menționa reprezentanți, o lăsam pe altădată): cosmismul și utopismul „socialist” al anilor '50-'60 (când se produc, totuși, majoritatea textelor pe care le putem numi acum „capodopere” sau clasice), anii '70/ „șaptezecismul”, înclinați spre reflecție, dubitație și sofisticare narativă (sincron cu fenomenele din restul lumii: New Wave of British Science Fiction etc.), „explozia” tinerilor scriitori din anii '80 (cei ai proliferării cenaclurilor SF – „de anticipație tehnico-științifică”, e termenul acceptat și folosit în epocă – patronate de UTC pe tot cuprinsul țării), denumită pompos „noul val”, și, în sfârșit, mișcarea „cyberpunk” (pe filiera proaspăt descoperiților, de către tinerii scriitori români, William Gibson, Bruce Sterling și Walter Jon Williams) de după Revoluție, cu „momentul de înflorire” pe la mijlocul anilor '90, având ca reviste reprezentative *Jurnalul SF* și, într-o oarecare măsură, noua serie a „Colecției”, intitulată *Anticipația*, relansată imediat după Revoluție de *Știință și tehnică* (anii '50, '60 și, în bună măsură, '70, până în 1974, au beneficiat de „legendara” și extraordinara CPSF, editată de revista *Știință și tehnică* și coordonată de Adrian Rogoz, iar anii '80 au văzut explozia fenomenului fanzinelor cenacliere, unele dintre ele de o calitate excepțională, am și acum câteva exemplare „de colecție” acasă;

exempli gratia: Helion-ul timișorean, craioveanul Orion etc.).

Menționez totuși maxim trei reprezentanți de la fiecare dintre perioade (cei pe care-i consider cei mai reprezentativi și exemplari, pentru că las deliberat de-o parte cazuri unice și „inclasabile”, „meteori” atipici și autori de bizarerii, care ocupă de unii singuri o „nișă”, una *sui generis*, precum Baci, Dudu sau Pinte):

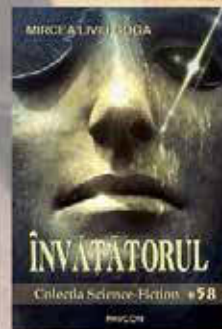
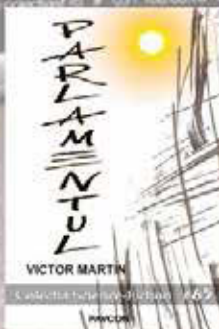
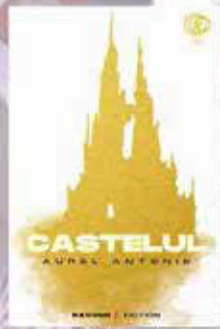
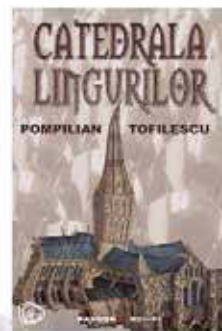
- anii '50 și '60 – Vladimir Colin, Adrian Rogoz, Victor Kernbach;
- anii '70 – cei trei deja menționați, Săsărman, Opriță și Bugariu;
- anii '80 – Mihail Grănescu, Alexandru Ungureanu (deși Grănescu

este primul autor al generației care a debutat în volum, cu *Aporisticon*-ul din 1981, putând așadar fi considerat „buzduganul unei noi generații”, toate speranțele tinerilor scriitori ai epocii s-au legat, de fapt, de acest nou autor și de *Artele marțiale moderne* ale sale, un scriitor, băcăuan de origine, dispărut prematur și uitat astăzi, de pe urma căruia a rămas un singur volum, *Marele Prag*, apărut în 1984, reeditat de „Nemira” în 2015. Mă gândesc acum că situația se putea datora faptului că intelectualismul și înclinația spre speculativ a lui Grănescu îi îndepărtau într-un fel pe congenerii săi, care le puteau considera oarecum excentrice „științifico-fantasticului”), Cristian Tudor Popescu (apărut pe „firmament” mai târziu,

pe la mijlocul decadei, CTP produce, prin volumul său *Planetarium*, editat în 1987 – dar și prin câteva texte „teoretice” de referință, îl rețin pe cel intitulat *SF-ul ca paraliteratură* –, un salt calitativ considerabil al ideologiei literare a „noului val”, un fel de „reîncărcare” 2.0 a genului; păcat că activitatea literară ulterioară a scriitorului nu a mai produs nimic în acest sens, în cadrele „genului”) – dar sunt mult mai mulți autori care-mi plac foarte mult din această tânără generație strălucită (din păcate, foarte puțini au continuat după '90 și, dacă au făcut-o, au făcut-o situându-se, în general, în zona irelevanței) –;

- anii '90 – Dănuț Ivănescu, Sebastian A. Corn, Liviu Radu.

ISSN: 1841-2130